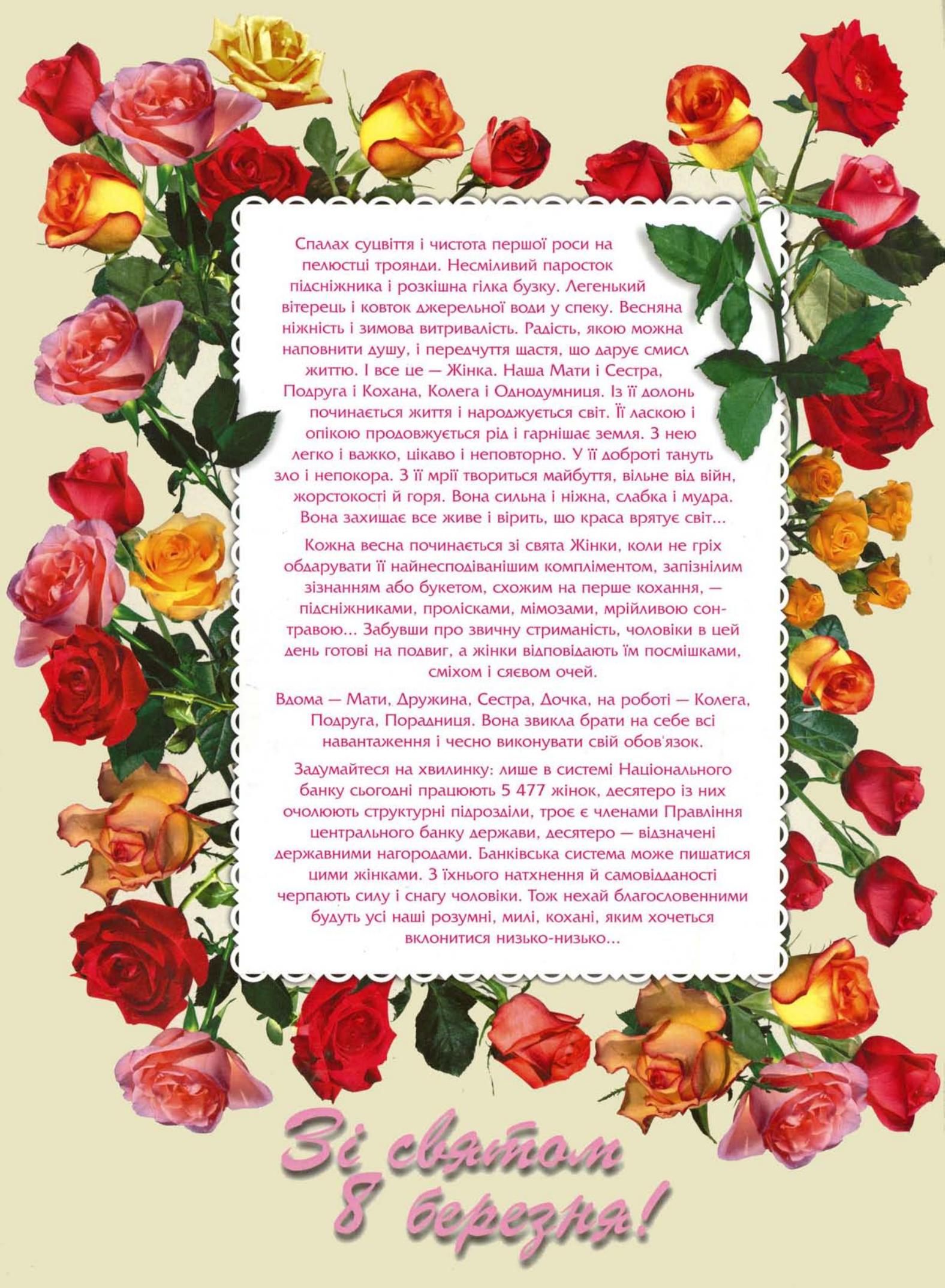

3 / 2002

Найоннального банку України

За 2001 рік обсяги вкладів фізичних осіб у банки України зросли на 4 513.9 млн. грн., або на 67.9%. Переважна більшість із них — це вклади в національний валюти.

Спалах сувіття і чистота першої роси на
пелюстці троянди. Несміливий паросток
підсніжника і розкішна гілка бузку. Легенький
вітерець і ковток джерельної води у спеку. Весняна
ніжність і зимова витривалість. Радість, якою можна
наповнити душу, і передчуття щастя, що дарує смисл
життю. І все це — Жінка. Наша Мати і Сестра,
Подруга і Кохана, Колега і Однодумниця. Із її долонь
починається життя і народжується світ. Її ласкою і
опікою продовжується рід і гарнішає земля. З нею
легко і важко, цікаво і неповторно. У її доброті тануть
зло і непокора. З її мрії твориться майбуття, вільне від війн,
жорстокості й горя. Вона сильна і ніжна, слабка і мудра.
Вона захищає все живе і вірить, що краса врятує світ...

Кожна весна починається зі свята Жінки, коли не гріх
обдарувати її найнесподіванішим компліментом, запізнілим
зізнанням або букетом, схожим на перше кохання, —
підсніжниками, пролісками, мімозами, мрійливою сон-
травою... Забувши про звичну стриманість, чоловіки в цей
день готові на подвиг, а жінки відповідають їм посмішками,
сміхом і сяєвом очей.

Вдома — Мати, Дружина, Сестра, Дочка, на роботі — Колега,
Подруга, Порадниця. Вона звикла брати на себе всі
навантаження і чесно виконувати свій обов'язок.

Задумайтесь на хвилинку: лише в системі Національного
банку сьогодні працюють 5 477 жінок, десятеро із них
очолюють структурні підрозділи, троє є членами Правління
центрального банку держави, десятеро — відзначенні
державними нагородами. Банківська система може пишатися
цими жінками. З їхнього натхнення й самовіданості
черпають силу і снагу чоловіки. Тож нехай благословенними
будуть усі наші розумні, милі, кохані, яким хочеться
вклонитися низько-низько...

*Зі святом
8 березня!*

Редакційна колегія:
СЕНИЧ П.М. (голова)
БОНДАР В.О.
ВОРОНОВА Л.В.
ГАЙДАР Е.Т.
ГЕСЦЬ В.М.
ГРЕБЕНІК Н.І.
ГРУШКО В.І.
ДОМБРОВСЬКИЙ Марек
ІЛАРІОНОВ А.М.
КАНДІВКА О.М.
КІРЄСВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ОСАДЕЦЬ С.С.
ПАТРИКАЦІЯ Л.М.
(зав. редакцією — головний редактор)
РАЄВСЬКИЙ К.Є.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ФЕДОСОВ В.М.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦІЯ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ monetарної політики
та банківського нагляду

Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого
забезпечення та комерційних банків

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**

Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **ФЕСЕНКО Н.М.**

Дизайнери
ХОМЕНКО Ф.М.,
КОЗИЦЬКА С.Г.,
ГОРНЯК С.З.

Коректор

СЛЬВЕРСТОВА А.І.

Оператор **ЛІТВІНОВА Н.В.**

Фото **НЕГРЕБЕЦЬКОГО В.С.**, **ХМАРИ В.П.**,
МІЛЕВСЬКОГО Л.А., **ЛАШКЕВИЧ В.В.**

Черговий редактор

КОМПАНІЄЦЬ С.О.

Четверта сторінка обкладинки:
церква Покрови Пресвятої Богородиці у Києві.

Фото **ХМАРИ В.П.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку
Вченюю радою Київського національного
економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною
комісією України визнано фаховими

Передплатний індекс "Вісник НБУ"
та додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльністю" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета
Інженерно-технічним центром НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 8.0, Умовн. фарбовідб. 114.4.

Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у
журналі, посилання на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове. Редакція може
публікувати матеріали в порядку обговорення,
не поділяючи думку автора. Відповідальність
за точність викладених фактів несе автор,
а за зміст реклами матеріалів —
рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2002

Вісник

Національного банку України

3 / 2002

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№ 3 (73) • Березень 2002

Зміст

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 27.02.2002 р.

Привітання зі святом 8 Березня II стор. обкладинки

БАНКИ УКРАЇНИ

В.Кротюк, О.Кірєєв, Г.Карчева Банківська система України в 2001 році: проблеми, тенденції, перспективи 2

Структура активів банків України за станом на 01.01.2002 р. 9

Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2002 р. 13

Структура балансового капіталу банків України за станом на 01.01.2002 р. 17

О.Романенко Управління процентним ризиком грошових потоків банку 21

Н.Костіна, С.Сучок Моделювання діяльності комерційного банку в умовах нерівномірності платіжних строків та існування валютного обміну коштів 26

Л.Федурова Управління якістю банківських послуг — запорука успіху в боротьбі за клієнта 32

Ю.Заруба Складові цінової політики банку 34

Зміни, внесені до Державного реєстру банків України в січні 2002 р. 38

Д.Крохмалюк Український професійний банк: золотий ключик успіху 39

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за січень 2002 року) 40

Обліковий курс гривні щодо національних валют країн Європейського валutowого союзу, який встановлюється Національним банком України щоденно (за січень 2002 року) 41

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за січень 2002 року) 42

СВІТОВА ЕКОНОМІКА

О.Кузнецов Богдан Гаврилишин: погляд на світ — попередні та наступні 50 років 44

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Основні monetарні параметри грошово-кредитного ринку України у січні 2002 р. 46

Ю.Іваненко Як повернути заощадження в установах Ощадного банку колишнього СРСР громадянам України 47

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Н.Шульга, О.Сокольська Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток 50

Т.Мірошниченко СЕП НБУ: міжбанківські розрахунки у 2001 році 55

Мільйонна картка VISA в Україні 56

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Г.Жигайлло Оцінка активів та зобов'язань, концепція теперішньої вартості 57

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Регулювання банківської діяльності: роз'яснення спеціалістів НБУ 59

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг пам'ятних монет "Ковзанярський спорт" 63

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ринок державних цінних паперів України у січні 2002 р. 64

ПЕРСОНАЛІЇ

Л.Патрикація Лиш дерево життя барвисто зеленіє 65

АНОТАЦІЇ

71

Банківська система України в 2001 році: проблеми, тенденції, перспективи

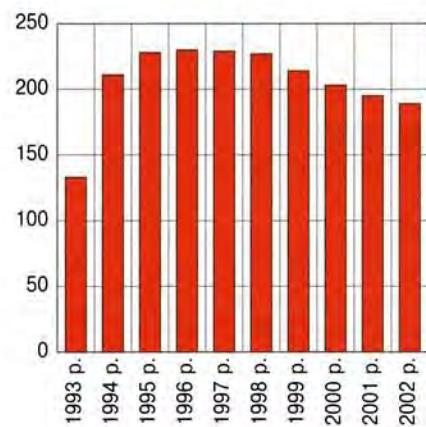
Стабільна банківська система, що динамічно розвивається, – неодмінна передумова стійкого економічного зростання. Упродовж минулого – 2001 року в умовах економічного піднесення, стабільноті грошової одиниці України сформувалися такі позитивні тенденції розвитку банківського сектора країни: спостерігалося зростання обсягів активів, зобов'язань і капіталу банків; збільшилися обсяги кредитів у економіку, зокрема довгострокових, що позитивно вплинуло на динаміку економічного зростання; поліпшилася якість кредитного портфеля, зокрема зменшилася частка проблемних (прострочених і сумнівних) кредитів; підвищилася рівні прибутку, рентабельності активів і капіталу; зміцніла довіра населення до банків, про що свідчать обсяги його вкладів, які торік збільшилися на 67.9%. Детальніше основні параметри функціонування та розвитку вітчизняних банків за минулий рік проаналізовано у статті.

КІЛЬКІСТЬ І СТРУКТУРА БАНКІВ В УКРАЇНІ

З станом на 1 січня 2002 року в Державному реєстрі банків України було зареєстровано 189 банків. Серед них 164 банки (86.8%) – акціонерні товариства (115 – відкриті, 49 – закриті, 2 – державні банки); 25 банків (13.2%) – товариства з обмеженою відповідальністю. 28 банків (14.8%) створено з участю іноземного капіталу, в тому числі 6 – зі 100-відсотковим іноземним капіталом.

Ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мають 152 банки (80.4%), 149 із них – ліцензію на здійснення опе-

Графік 1. Динаміка кількості банків України

рації із валютними цінностями.

На 1 січня 2002 р. в стадії ліквідації перебувало 35 банків (18.5% від загальної кількості), у тому числі 17 із них ліквідуються за рішенням НБУ, 15 – за рішенням господарських судів, 3 – за рішенням зборів акціонерів.

Упродовж 2001 року з Державного реєстру банків України вилучено 9 банків: 3 – внаслідок їх реорганізації, 6 – у зв'язку з ліквідацією. Зареєстровано 3 банки – ЗАТ “Комерційний банк НРБ-Україна”, ЗАТ “Прайм-Банк” і ТОВ КБ “Володимирський”.

АНАЛІЗ РІВНЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ

У продовж 2001 року зберігалася стійка тенденція до зростання статутного, регулятивного і балансового капіталу банків, що позитивно вплинуло на рівень капіталізації системи. Порівняно з початком року частка банків, які мають регулятивний капітал понад 5 млн. євро і можуть здійснювати свою діяльність на території всієї України, збільшилася з 56.2 до 72.3%, тобто на 16.1 відсоткового пункту (в. п.), а їх кількість – із 86 до 110. Частка банків, які мають регулятивний капітал до 3 млн. євро, зменшилася з 13.1 до 6.0%. Регулятивний капітал лише 8 банків перевішує в межах від 1 до 3 млн. євро (на 01.01.2001 р. було 14 таких установ).

Зареєстрований статутний капітал протягом минулого року зрос на 808.7 млн. грн., або на 21.1%, і на 01.01.2002 р. становив 4 632.5 млн. грн. (у 2000 році він збільшився на 22.2%, або на 694.7 млн. грн.).

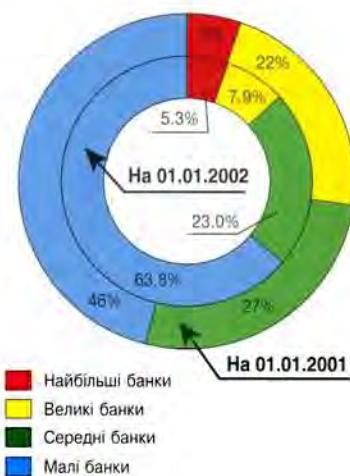
Таблиця 1. Кількість банків України у 2001 році

Показники	За станом на					Абсолютний приріст (зменшення)	
	01.01. 2001 р.	01.04. 2001 р.	01.07. 2001 р.	01.10. 2001 р.	01.01. 2002 р.	за 2001 рік	за IV квартал 2001 р.
Кількість банків у Державному реєстрі банків України	195	194	192	191	189	-6	-2
У тому числі: банків з іноземним капіталом	31	31	32	31	28	-3	-3
Із них: банків зі 100-відсотковим іноземним капіталом	7	7	7	7	6	-1	-1
Кількість банків, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій	153	154	153	154	152	-1	-2
У тому числі: кількість банків, які мають ліцензію на здійснення валютних операцій	149	150	150	151	149	0	-2

Таблиця 2. Структура банків України за розміром регулятивного капіталу

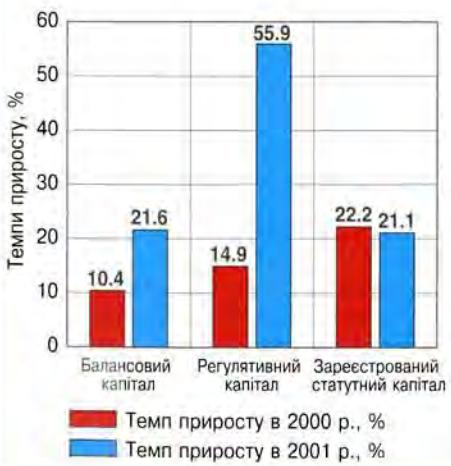
Розмір регулятивного капіталу банку	За станом на 01.01.2001 р.		За станом на 01.07.2001 р.		За станом на 01.01.2002 р.		Абсолютний приріст (зменшення)	
	кількість	відсоток	кількість	відсоток	кількість	відсоток	порівняно з 01.01.2001 р.	порівняно з 01.07.2001 р.
До 1 млн. євро	6	3.9	5	3.3	1	0.7	-5	-4
Від 1 до 3 млн. євро	14	9.2	9	5.9	8	5.3	-6	-1
Від 3 до 5 млн. євро	47	30.7	30	19.6	33	21.7	-14	3
Від 5 до 10 млн. євро	66	43.1	77	50.3	66	43.4	0	-11
Понад 10 млн. євро	20	13.1	32	20.9	44	28.9	24	12
Усього банків	153	100.0	153	100.0	152	100.0	-1	-1

Графік 2. Структура банків України за розміром чистих активів

Стабільна діяльність банківських установ та своєчасне виконання ними зобов'язань перед вкладниками значною мірою залежать від обсягів **регулятивного капіталу**. За 2001 рік він збільшився на 55.9%, або на 2 875.4 млн. грн. і на 01.01.2002 р. дорівнював 8 018.5 млн. грн. Високі темпи зрос-

Графік 3. Темпи приросту балансового, регулятивного та зареєстрованого статутного капіталу в 2000–2001 рр.

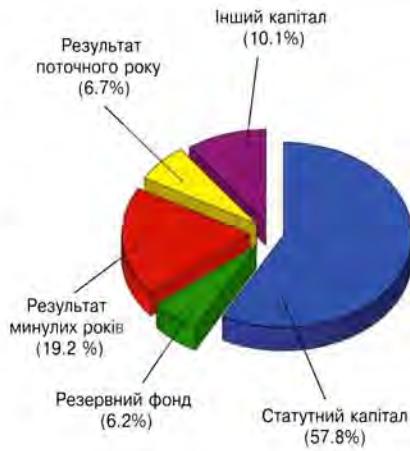

тання цього показника певною мірою зумовлені прийняттям рішення про ліквідацію банку "Україна", який мав від'ємний капітал.

На 01.01.2002 р. регулятивний капітал установ групи **найбільших** банків становив 2 328.2 млн. грн. (29.0% від його загальної суми), великих — 1 277.3 млн. грн. (15.9%), середніх — 1 845.7 млн. грн. (23.0%), маліх банків — 2 567.3 млн. грн. (32.1%).

Балансовий капітал порівняно з початком року збільшився на 1 406.9 млн. грн., або на 21.6%, і на 01.01.2002 р. дорівнював 7 908.9 млн. грн. (за 2000 р. він зрос на 610.7 млн. грн., або на 10.4%).

Графік 4. Структура балансового капіталу банків України

Динаміка зазначеного показника досить точно описується квадратичним поліномом ($R = 0.988$), який свідчить про прискорене його зростання:

$$Y = 2868.83 \times t^2 + 6056608.9. \quad (1)$$

Щомісячний абсолютний приріст дорівнює:

$$Y' = 5737.66 \times t. \quad (2)$$

Збільшення балансового капіталу відбулося за рахунок зростання на 910.7 млн. грн. сплаченого статутного капіталу, на 122.7 млн. грн. — ре-

зервного фонду та фінансового результату поточного року (прибуток за 2001 рік дорівнював 530.1 млн. грн.).

Аналіз структури балансового капіталу банків свідчить, що його більш ніж наполовину (на 57.8%) сформовано за рахунок **сплаченого статутного капіталу**. Резервний фонд становить 488.8 млн. грн., або 6.2% від загальної суми балансового капіталу, результат минулых років — 1 520.7 млн. грн. (19.2%), результат поточного року — 530.1 млн. грн. (6.7%), інший капітал — 794.2 млн. грн. (10.1%).

Одним зі шляхів підвищення рівня капіталізації є заłożення коштів на умовах **субординованого боргу**. Зазначимо, що впродовж 2001 року вітчизняні банки менш інтенсивно використовували цей інструмент, ніж у 2000 р. За рік їх субординований капітал зрос на 74.9 млн. грн., або на 13.7%, і на 01.01.2002 р. становив 620.7 млн. грн. (нагадаємо, що за 2000 рік субординований капітал збільшився на 467.8 млн. грн.).

Обсяг **іноземного капіталу** в загальній сумі зареєстрованого статутного капіталу українських банків за 2001 рік зрос на 72.7 млн. грн., або на 12.2%, і на 01.01.2002 р. дорівнював 669.4 млн. грн., або 13.5% від статутного капіталу в цілому.

Наведені дані свідчать про підвищення рівня капіталізації банків. Однак заспокоюватися рано: цей рівень, а також якість капіталу вітчизняних банківських установ бажають бути кращими.

АНАЛІЗ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКІВ

Протягом 2001 року тенденція до зростання зобов'язань банків та до поліпшення їх якості теж була стійкою. Причому темпи зростання зобов'язань випереджали темпи зростання пасивів, капіталу та активів банків. Проте вони виявилися нижчими, ніж у 2000 році.

Із початку року обсяги зобов'язань

Таблиця 3. Питома вага зобов'язань у пасивах банків

Показники	За станом на 01.01.2000 р.		За станом на 01.01.2001 р.		За станом на 01.01.2002 р.		Темп приросту	
	сума	відсоток	сума	відсоток	сума	відсоток	2000 р.	2001 р.
Пасиви	25 602.5	100.0	36 827.3	100.0	47 203.8	100.0	43.8	28.2
Зобов'язання	19 711.1	77.0	30 325.2	82.3	39 294.9	83.2	53.8	29.6

банків України збільшилися на **8 969.7 млн. грн.**, або на 29.6% (за 2000 рік — на **10 614.1 млн. грн.**, або на 53.8%), і на 01.01.2002 р. становили **39 294.9 млн. грн.** Питома вага зобов'язань у пасивах банків порівняно з минулим роком зросла з 82.3 до 83.2%.

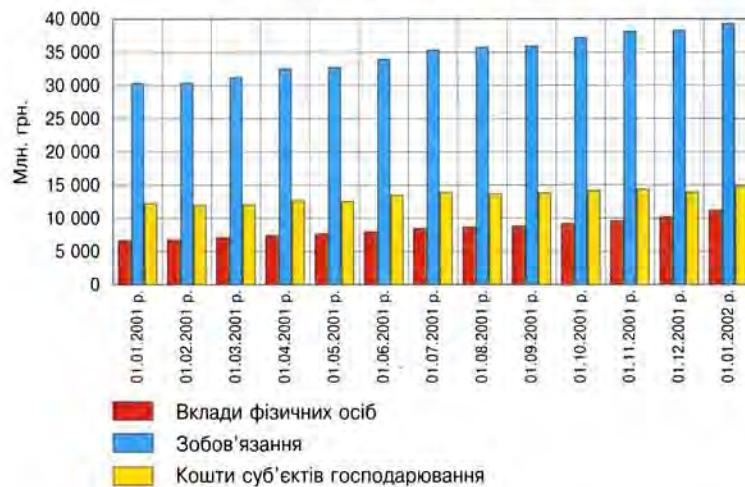
Обсяг зобов'язань у 2001 році збільшився за рахунок зростання вкладів фізичних осіб, коштів суб'єктів господарювання, бюджету і позабюджетних фондів тощо.

Основну частину зобов'язань банків становлять кошти **суб'єктів господарювання**. Протягом 2001 року динаміка їх зростання залишалася позитивною, що свідчить про підвищення ефективності роботи суб'єктів господарювання, а також про зростання ресурсної бази банків. Обсяги коштів суб'єктів господарювання за 2001 рік збільшилися на **2 567.9 млн. грн.**, або на 21.0%, і за

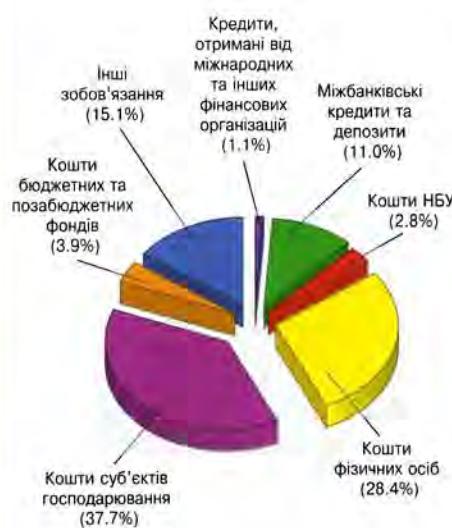
і на 01.01.2002 р. становили **4 382.3 млн. грн.** Обсяги коштів до запитання зросли на 10.6% (за 2000 рік — на 46.9%). Стратегічні кошти становили 29.6% від загальної суми коштів суб'єктів господарювання. В останні роки намітилася тенденція до їх

обсяг міжбанківських кредитів та депозитів за минулий рік збільшився на **908.2 млн. грн.**, або на 26.7%, і на 01.01.2002 р. дорівнював **4 307.0 млн. грн.** (за 2000 рік обсяги міжбанківських кредитів та депозитів зросли на **1 259.8 млн. грн.**, або на 58.9%).

Графік 6. Динаміка зобов'язань, коштів суб'єктів господарювання та вкладів фізичних осіб у 2001 році

Графік 5. Структура зобов'язань банків на 01.01.2002 р.

станом на 01.01.2002 р. дорівнювали **14 803.2 млн. грн.**

Високими темпами зростали обсяги строкових коштів суб'єктів господарювання, які за 2001 рік збільшилися на 55.8% (за 2000 рік — на 67.8%)

збільшення: так, на 01.01.2000 р. частка зазначених коштів становила 20.7, на 01.01.2001 р. — 23.0, на 01.01.2002 р. — 29.6%.

Кошти населення, що, як відомо, відіграють дуже важливу роль у формуванні ресурсної бази банків, на звітну дату становили 28.4% від загальної суми зобов'язань. За рік обсяги вкладів фізичних осіб збільшилися на **4 513.9 млн. грн.**, або на 67.9% (за 2000 рік — на 2 308.2 млн. грн., або на 53.2%), і на 01.01.2002 р. сягнули **11 161.2 млн. грн.**, що свідчить про підвищення довіри населення до банківської системи. Населення надає перевагу вкладам у національній валюті. Вони становлять близько 60% від загальної суми вкладів фізичних осіб.

Залишки коштів бюджету та позабюджетних фондів зросли на **183.9 млн. грн.**, або на 13.6%, і на 01.01.2002 р. становили **1 533.8 млн. грн.**, або 3.9% від загальних зобов'язань. Темпи їх приросту були значно нижчими, ніж у 2000 році.

Тобто темпи приросту цього показника порівняно з 2000 роком були вдвічі нижчими.

Нагадаємо, що прогресивні структурні зрушення та раціональна структура зобов'язань є необхідною умовою забезпечення ліквідності й платоспроможності банків, прибутковості їх діяльності. Якою ж минулого року була структура зобов'язань банків?

Кошти суб'єктів господарювання становили **14 803.2 млн. грн.** (37.7% від загальної суми зобов'язань банків); вклади фізичних осіб — **11 161.2 млн. грн.** (28.4%); міжбанківські кредити та депозити — **4 307.0 млн. грн.** (11.0%); кошти бюджету та позабюджетних фондів — **1 533.8 млн. грн.** (3.9%); кошти Національного банку України — **1 114.7 млн. грн.** (2.8%); кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій — **447.2 млн. грн.** (1.1%), інші зобов'язання — **5 927.8 млн. грн.** (15.1%). Левова частка зобов'язань банків — **25 964.4 млн. грн.**, або 66.1% від їх загальної суми, —

це кошти суб'єктів господарювання та вклади фізичних осіб.

До позитивних змін у структурі зобов'язань слід віднести збільшення з 24.3% на початок року до 31.7% на 01.01.2002 р. частки строкових зобов'язань, що свідчить про певне зміцнення стабільноти ресурсної бази банків і розширення можливостей кредитування економіки.

У подальшому банкам слід вживасти заходів щодо зростання обсягів залучених коштів, особливо довгострокових зобов'язань юридичних і фізичних осіб, та щодо узгодження строків залучених коштів і вкладень шляхом збільшення обсягів довгострокових зобов'язань. Підвищення ефективності управління зобов'язаннями сприятиме зниженню рівня витрат і зростанню прибутковості діяльності банків.

Щоб своєчасно виконувати свої зобов'язання, банкам потрібно подбати також про ефективне управління ліквідністю, підтримувати її на достатньому рівні, забезпечувати оптимальне співвідношення між власними та залученими коштами.

АНАЛІЗ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

Порятогом 2001 року обсяги чистих активів збільшилися на 10 376.5 млн. грн., або на 28.2% (у 2000 році — на 11 224.9 млн. грн., або на 43.8%), і на 01.01.2002 р. становили 47 203.8 млн. грн.

Обсяги загальних активів (не скориговані на резерви під активні операції) зросли на 10 831.2 млн. грн., або на 27.4% (за 2000 рік — на 12 316.4 млн. грн., або на 45.2%), і на 01.01.2002 р. становили 50 391.7 млн. грн. Збільшення відбулося в основному за рахунок зростання кредитного портфеля банків — на 8 317.5 млн. грн., або на 35.3%; вкладень у цінні папери — на 2 215.2 млн. грн., або на 101.9%; дебіторської заборгованості — на 99.0 млн. грн., або на 5.3%; основних засобів та нематеріальних активів — на 402.6 млн. грн., або на 12.6%.

Структура активів на звітну дату була такою: високоліквідні активи дорівнювали 7 711.0 млн. грн. (15.3% від суми загальних активів); кредитний портфель — 31 862.6 млн. грн. (63.2%); вкладення в цінні папери — 4 389.9 млн. грн. (8.7%); дебіторська заборгованість — 1 957.4 млн. грн. (3.9%); основні засоби та нематеріальні активи — 3 598.8 млн. грн. (7.1%); інші активи — 872.0 млн. грн.

(1.8%). Значні структурні зміни, що сталися впродовж 2001 року в активах, свідчать про поліпшення їх якості. Збільшилися обсяги робочих активів,

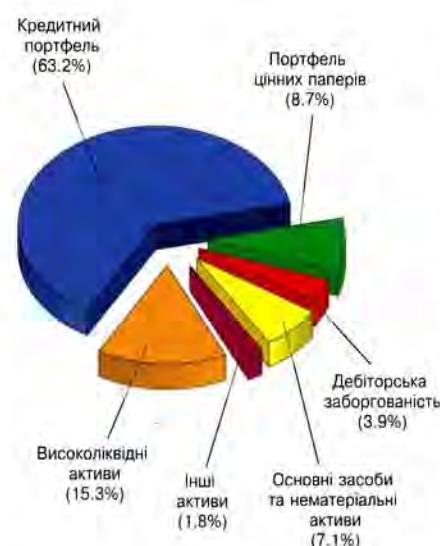
папери — це ОВДП та цінні папери, які рефінансуються НБУ (іх обсяг на звітну дату становив 2 974.9 млн. грн., або 67.8% від загальної суми вкладень у цінні папери), що пояснюється високим ступенем надійності зазначених інструментів.

Зауважимо, що протягом року спостерігалася переорієнтація банків із вкладень у цінні папери на інвестиції на вкладення в цінні папери на продаж. Це свідчить про те, що банківські установи почали надавати перевагу доходам, одержуваним не від погашення цінних паперів, а від проведення торговельних операцій із ними.

Характерним є зростання частки неприбуткових активів — **основних засобів та нематеріальних активів**, які становлять 7.1% (7.6% від обсягу загальних активів). За рік обсяги зазначених активів збільшилися на 402.6 млн. грн., або на 12.6% (за 2000 рік — на 555.7 млн. грн., або на 21.0%), і за станом на 01.01.2002 р. дорівнювали 3 598.8 млн. грн.

Кредитний портфель банків становить основну частину їх активів; його частка впродовж 2001 р. збільшилася з 59.5 до 63.2%. Темпи зростання перевищували темпи збільшення активів у цілому. Якщо обсяги загальних активів за звітний

Графік 7. Структура активів банків України

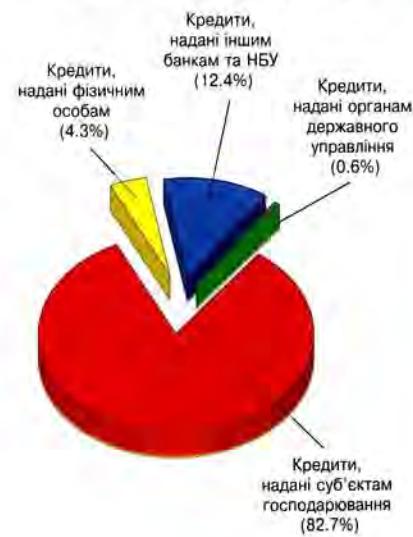
годі як неприбуткових, проблемних — зменшилися. Частка кредитного портфеля за рік зросла на 3.7 в. п., вкладень у цінні папери — на 3.2 в. п. На 1.0 в. п. скоротилася частка основних засобів та нематеріальних активів, на 5.6 в. п. — проблемних кредитів у кредитному портфелі.

Обсяги вкладень у цінні папери зросли за минулий рік на 2 215.2 млн. грн., тобто більш як у 2 рази, і на 01.01.2002 р. дорівнювали 4 389.9 млн. грн. Зростання відбулося в основному за рахунок ОВДП та боргових цінних паперів, обсяги яких збільшилися на 2 434.1 млн. грн., або майже у 17 разів. Та незважаючи на це, частка операцій із цінними паперами в активних операціях ще замала, що, на нашу думку, пояснюється зваженою політикою банків щодо операцій із цінними паперами, яка, в свою чергу, зумовлена недостатнім розвитком фондового ринку в Україні та браком надійних інструментів для вкладення коштів на ньому.

У портфелі цінних паперів переважають вкладення в цінні папери на продаж. На початок 2002 р. їх обсяг становив 3 230.8 млн. грн., або 73.6% від загальної суми. Вкладення в цінні папери на інвестиції дорівнювали 1 006.1 млн. грн. (22.9%), вкладення капіталу в асоційовані компанії — 113.6 млн. грн. (2.6%), у дочірні компанії — 39.4 млн. грн. (0.9%).

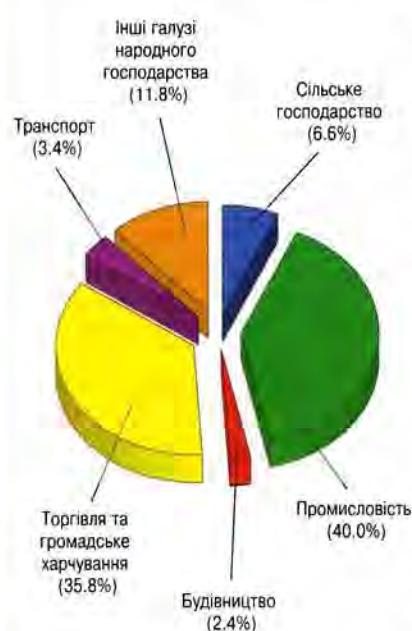
Основна частина вкладень у цінні

Графік 8. Структура кредитного портфеля за напрямами кредитування

період зросли на 27.4%, то кредитного портфеля — на 35.3%, або на 8 317.5 млн. грн. (за 2000 рік — на 67.4%), і на 01.01.2002 р. становили 31 862.6 млн. грн. **Чистий кредитний портфель** (загальний кредитний портфель, скоригований на суму

Графік 9. Структура кредитів, наданих суб'єктам господарювання, за галузями економіки

сформованих резервів під кредитні ризики) дорівнював **28 904.5 млн. грн.**

Збільшення обсягів кредитного портфеля відбулося в основному за рахунок зростання (на 45.4%) кредитів, наданих суб'єктам господарювання. Це, з одного боку, сприяло пожавленню ділової активності в економіці, а з другого — засвідчило поліпшення фінансового стану й очікувань суб'єктів господарювання.

Позитивним моментом у кредитуванні суб'єктів господарювання є наявність стійкої тенденції до зростання обсягів довгострокових кредитів. За 2001 рік їх обсяг зріс на **2 386.1 млн. грн.**, або на 73.1%, і за станом на 01.01.2002 р. сягнув **5 648.2 млн. грн.** (17.7% від усіх кредитів, наданих суб'єктам господарювання). Нагадаємо, що за 2000 р. обсяг довгострокових кредитів збільшився на **863.0 млн. грн.**, або на 36.0%, і за станом на 01.01.2001 року дорівнював **3 262.1 млн. грн.** Отже, протягом 2001 року темпи приросту обсягів довгострокового кредитування порівняно з 2000 роком підвищилися майже вдвічі.

У структурі кредитного портфеля переважали кредити, надані суб'єктам господарювання. На звітну дату вони становили **26 351.8 млн. грн.**, або 82.7% від загального обсягу кредитного портфеля; кредити, надані іншим банкам та НБУ, — **3 940.1 млн. грн.**

(12.4%); кредити, надані фізичним особам, — **1 373.5 млн. грн.** (4.3%); кредити, надані органам державного управління, — **197.3 млн. грн.** (0.6%).

Кредити, надані суб'єктам підприємницької діяльності, за галузями економіки розподіляються так: позички, спрямовані в промисловість, — **40.0%**, торгівлю та громадське харчування — **35.8**, сільське господарство — **6.6**, транспорт — **3.4**, будівництво — **2.4**, інші галузі народного господарства — **11.8%**.

Протягом 2001 року **поліпшилася якість кредитного портфеля** банків, про що свідчить зменшення (з 11.4 до 5.8%) частки проблемних (прострочених і сумнівних) кредитів. Вона за рік скоротилася на **816.9 млн. грн.**, або на 30.5%. Це сталося за рахунок зменшення на **718.4 млн. грн.**, або на 33.6%, обсягу прострочених кредитів та на **98.5 млн. грн.**, або на 18.2%, — сумнівних. Поліпшенню якості кредитного портфеля сприяли зваженіша та обережніша кредитна політика банків, підвищення вимог до потенційних позичальників, посилення контролю центрального банку за стабільністю системи, а також ліквідація АК АПБ "Україна", який мав доволі значний обсяг проблемних

приємств — збиткові) актуальною залишається проблема зниження кредитних ризиків. У зв'язку із цим необхідно підвищувати ліквідність банків, що є основою їх платоспроможності; дбати про поліпшення якості та збалансоване зростання активів, капіталу і зобов'язань, зниження частки сумнівних та безнадійних активів, неприбуткових активів у цілому тощо.

Щоб зменшити вразливість від негативних зовнішніх і внутрішніх впливів, банки мають формувати в необхідному обсязі резерви за активними операціями з урахуванням ризиковості.

Рівень формування банками України резервів за активними операціями впродовж 2001 року підвищився. На 1 січня 2002 р. suma сформованого резерву становила 84.2% від розрахункової (у 2000 році цей показник дорівнював 61.5%).

Загальна сума резервів за активними операціями збільшилася на **455.4 млн. грн.**, або на 16.7% (за 2000 рік — на **1 091.5 млн. грн.**, або на 66.5%), і на 01.01.2002 р. становила **3 188.6 млн. грн.** У тому числі резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями дорівнював **2 958.0 млн. грн.**; резерв на відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості — **46.2 млн. грн.**; резерв на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами — **125.5 млн. грн.**; резерв на відшкодування можливих втрат за коштами, розміщеними на коррахунках в інших банках, — **14.5 млн. грн.**; резерв під сумнівну заборгованість за нарахованими доходами — **44.4 млн. грн.**

Графік 10. Структура сформованих резервів за активними операціями

кредитів.

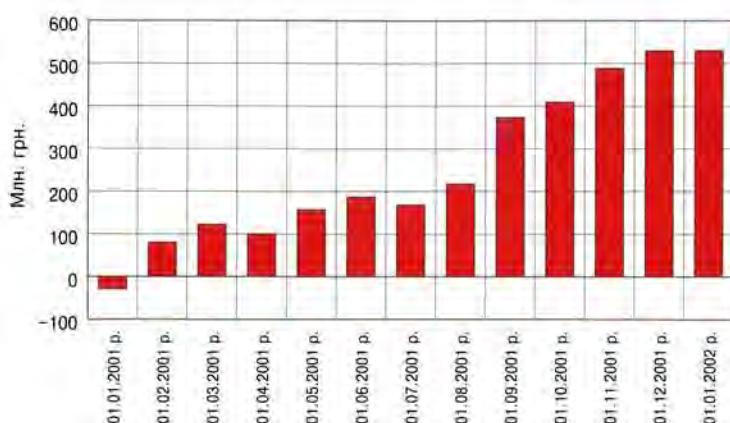
Незважаючи на певне поліпшення якості кредитного портфеля, в умовах обмеженої платоспроможності підприємств (в Україні 43% під-

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ АКТИВІВ БАНКІВ

Прибутковість банку є основним показником ефективності його фінансово-господарської та комерційної діяльності. Рівень дохідності залежить від цілей діяльності банку, пропорцій та співвідношень, що склалися в структурі його активів і пасивів, якості управління банківськими ризиками, доходами й витратами, від методів, що використовуються для підтримання ліквідності, тощо.

Сумарний прибуток банківської системи України за 2001 рік становив **530.1 млн. грн.**, у тому числі за I квартал — **100.2 млн. грн.**; за II — **68.0 млн.**

Графік 11. Щомісячна динаміка прибутку в 2001 році

грн.; за III — 241.6 млн. грн.; за IV — 120.3 млн. грн. Нагадаємо, що за результатами 2000 року банки країни зазнали збитків у розмірі 29.6 млн. грн.

Отримання банками в 2001 році прибутку обумовлено як поліпшенням фінансового стану окремих банків, зростанням обсягів активних операцій, зокрема кредитного портфеля, так і зменшенням (порівняно з минулим роком) суми відрахування у резерви за активними операціями.

На жаль, рівень рентабельності (прибутковості) активів більшості українських банків поки що низький. Так, на 01.01.2002 р. цей показник у середньому по системі становив лише 1.2% (орієнтовне значення — 2%). Серед головних причин — значна

частка неприбуткових активів, зокрема проблемних кредитів, основних засобів та нематеріальних активів (3 598.8 млн. грн.); надмірні небанківські операційні витрати (39.2% від усіх витрат банків); значні відрахування в резерви за активними операціями.

Зауважимо, що українські банки, незважаючи на низький рівень рентабельності, отримують відносно високі доходи. Значення показників чистої маржі, чистого спреду та чистої процентної позиції в середньому по системі значно вищі від орієнтовних. Так, чиста маржа по системі банків становить 5.3% (орієнтовне значення — 4.5%), чиста процентна позиція — 10.9% (5%).

Протягом 2001 року співвідношення між витратами та доходами банків поліпшилося і за станом на 01.01.2002 р. дорівнювало 93.8% (за 2000 рік — 100.4%).

Доходи становили 8 510.8 млн. грн.; у тому числі за I квартал — 1 861.1 млн. грн., за II — 2 022.8 млн. грн., за III — 2 221.9 млн. грн. і за IV квартал — 2 405.0 млн. грн. Основну частину доходів, яка впродовж 2001 р. збільшилася з 59.5% до 66.4% і дорівнювала 5 648.2 млн. грн., становили процентні доходи — 5 648.2 млн. грн. (66.4% від загальної суми); з них: процентні доходи за кредитами, наданими суб'єктам господарювання — 4 566.3 млн. грн. (53.7% від загальної суми доходів), за коштами, розміщеними в інших банках — 543.6 млн. грн. (6.4%), процентні доходи за цінними паперами — 273.0 млн. грн. (3.2%), за кредитами фізичним особам — 189.8 млн. грн. (2.2%), інші процентні доходи — 27.1 млн. грн. (1.0%).

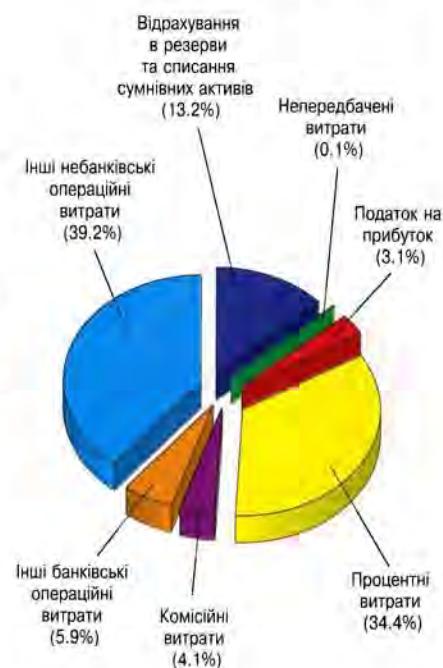
Чистий процентний дохід у 2001 р. порівняно з попереднім роком збільшився із 2 106.5 до 2 903.8 млн. грн.

Комісійні доходи на звітну дату становили 2 286.3 млн. грн.; у тому числі комісійні доходи за операціями з клієнтами — 2 232.4 млн. грн., або 26.2%. Порівняно з 2000 роком комісійні доходи збільшилися торік на 14.1%, або на 282.3 млн. грн. При цьому їх частка в загальних доходах залишилася незмінною — 26.9%. Чистий комісійний дохід у 2001 році порівняно з попереднім роком зрос із 1 461.1 млн. грн. до 1 962.2 млн. грн.

Доходи від торговельних операцій упродовж минулого року на 227.7 млн. грн. зменшилися і на звітну дату дорівнювали 360.6 млн. грн. Їх частка в загальному доході теж скоротилася — із 7.9 до 4.2%.

Витрати банків зросли на 6.8% і досягнули 7 980.8 млн. грн.; у тому

Графік 13. Структура витрат системи банків України за 2001 рік

числі за I квартал — 1 760.9 млн. грн., за II — 1 954.8 млн. грн., за III — 1 980.3 млн. грн. і за IV квартал — 2 284.8 млн. грн. (за 2000 рік зазначений показник у цілому становив 7 475.9 млн. грн.).

Загальні витрати сформовано в основному за рахунок процентних витрат — 2 744.4 млн. грн. (34.4%) та інших небанківських витрат — 3 127.3 млн. грн. (39.2%). На утримання персоналу витрачено 1 609.6

млн. грн. (20.2% від загальних витрат), на утримання основних засобів та нематеріальних активів — 512.2 млн. грн. (6.4%).

Витрати зросли в основному за рахунок значного збільшення — на 613.8 млн. грн., або на 24.4% — інших небанківських операційних витрат; на 422.1 млн. грн., або на 18.2%, — процентних витрат; на 23.5 млн. грн., або на 10.4%, — податку на прибуток; на 63.7 млн. грн., або на 15.6%, — інших банківських операційних витрат.

Водночас скоротилися суми відрахувань банків у резерви та списання сумнівних активів — на 386.9 млн. грн., або на 26.8%; комісійних витрат — на 218.8 млн. грн., або на 40.3%; непередбачених витрат — на 12.7 млн. грн., або на 61.8%, що свідчить про посилення уваги до планування витрат у банківській діяльності.

У подальшому банкам слід більше дбати про підвищення прибутковості активів. Необхідно зменшувати ризики, пов'язані з проведенням активних операцій, а також збільшувати у валюта балансу частку власних коштів, що сприятиме скороченню витрат, пов'язаних із залученням коштів з інших джерел.

ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ

Порівняно з 2000 роком впродовж 2001 р. зменшилася кількість допущених банками порушень обов'язкових економічних нормативів. Зокрема нормативу **H17** (коротка відкрита валютна позиція у вільно конвертованій валюті) на **6**, нормативів **H7** (співвідношення високоліквідних і робочих активів банку), **H8** (максимальний розмір ризику на одного позичальника), **H10** (максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам) — на **5**, нормативу **H15** (загальна відкрита валютна позиція банку) — на **4** випадки. Загалом кількість порушень за 2001 рік зменшилася на **33** випадки.

Ретельніше дотримання банками нормативів свідчить про певне зниження рівня ризиковості здійснюваних операцій та поліпшення фінансового стану банківських установ.

Однак, як і раніше, ще викликають занепокоєння недостатні рівні капіталізації, ліквідності, платоспроможності, підвищена ризикова діяльність (передусім у сфері валютних операцій) та інші проблеми в діяльності окремих банків.

ВИСНОВКИ

Збереження в 2001 році позитивної макроекономічної динаміки та належна адаптація банків до короткострокових економічних змін значно сприяли зміщенню фінансового стану і формуванню позитивних тенденцій у розвитку банківського сектору. Серед них переважали такі:

- ◆ позитивна динаміка зростання основних показників діяльності банків;
- ◆ поліпшення фінансового стану та розширення капітальної бази банків;
- ◆ стабілізація зростання попиту на банківські послуги та поліпшення фінансового стану клієнтів;
- ◆ зниження темпів кредитування усіх категорій позичальників на фоні стабілізації тенденції до зниження кредитних ризиків;
- ◆ скорочення обсягів прострочених та сумнівних кредитів;
- ◆ прискорене зростання обсягів вкладень у цінні папери;
- ◆ зниження темпів зростання залучених банківських ресурсів за умови їх збереження на нормальному рівні в цілому;
- ◆ інтенсивніше зростання обсягів строкових вкладів населення порівняно з депозитами до запитання.

До найхарактерніших проблем 2001 року слід віднести:

- ◆ значне зростання клієнтських ресурсів (51.2%), неадекватне можливостям їх прибуткового вкладення;
- ◆ значні відрахування в резерви за активними операціями, що спричинило істотне зростання витрат.

Через зазначені вище фактори у позаминулому — 2000 році на ринку банківських кредитів склалася ситуація, за якої виник надлишок пропозиції "коротких" грошей і дефіцит "довгих". Акумульовані банками надлишкові ресурси зосередилися у високоліквідних активах (готівкових коштах, коштах на кореспондентських рахунках і депозитах в НБУ), обсяг яких збільшився на 29.2%. Внаслідок цього сформувалася малоефективна структура банківських активів, яка характеризувалася завеликою часткою високоліквідних і замалою — робочих активів, що приносять дохід. Зазначена структура, а також падіння процентних ставок, надмірне збільшення витрат обумовили збиткову діяльність банків у 2000 році.

У 2001 році макроекономічні умови

функціонування банків дещо змінилися. Зокрема, знизився темп зростання коштів на банківських рахунках підприємств. Щоб не допустити стагнації ресурсної бази, банки передусім — на вклади населення.

Проте з точки зору сукупних ринкових потреб економіки реальні можливості банківського сектора нині ще досить обмежені, їх розширення потребує подальших дій, зокрема в напрямі нарощування капіталу, реструктуризації тощо. Про це свідчить і співвідношення капіталу до ВВП, яке в Україні становить лише близько 4%.

Протягом нинішнього — 2002 року за умови економічного зростання в країні позитивна тенденція до підвищення стабільноти банківської системи, яка набула розвитку в 2001 році, має зберегтися. Це, за оптимістичним прогнозним сценарієм, справлятиме позитивний вплив на економічне зростання.

На нашу думку, розвиватиметься й тенденція до підвищення рівня капіталізації, (передусім — за рахунок збільшення статутного капіталу), що дасть змогу банківському сектору збільшити свій капітал до 5% від ВВП.

Очікується посилення тенденції до зростання обсягів залучених коштів фізичних осіб. Це може статися в основному за рахунок вкладень у національній валюті, що свідчиме про подальше змінення довіри до банківської системи України.

Очікуване поліпшення фінансового стану підприємств і зниження процентних ставок сприятиме розширенню обсягів кредитування реального сектора економіки, що буде одним із основних чинників зростання ВВП.

Володимир Кротюк,

заступник Голови
Національного банку України.
Кандидат юридичних наук.

Олександр Кірєєв,

директор генерального департаменту
банківського нагляду
Національного банку України.
Кандидат економічних наук.

Ганна Карчева,

начальник управління економічного
аналізу та звітності генерального
департаменту банківського нагляду
Національного банку України.
Кандидат економічних наук.

Структура активів банків України за станом на 01.01.2002 р.

Тис. грн.

БАНКИ УКРАЇНИ

№ п/п	№ по групі	Назва банку		Загальні активи	Високоліквідні активи	Кредитний портфель	Вкладення в цінні папери	Дебіторська заборгованість	Основні засоби та нематеріальні активи	Інші активи	Резерви під активні операції	Чисті активи
		1	2									
Група I. Найдовший банки												
1	1	"АВАЛЬ"		5 344 926	440 449	2 443 516	1 602 566	169 283	302 076	30 513	249 884	5 095 042
2	2	ПРИВАТБАНК		4 935 640	362 043	3 351 920	508 472	252 800	217 772	191 601	497 723	4 437 917
3	3	ПРОМОІНВЕСТБАНК		4 248 332	318 032	2 880 042	470 911	20 798	497 298	17 240	351 877	3 896 455
4	4	ОЩАДБАНК		3 162 189	519 058	1 528 972	535 869	156 369	376 838	45 084	160 642	3 001 548
5	5	УКРЕКСІМБАНК		2 873 161	796 971	1 681 328	71 634	431 116	238 916	9 718	313 430	2 559 731
6	6	УКРСОЦБАНК		2 221 741	413 075	1 316 689	151 914	125 918	292 792	16 396	238 022	1 983 720
7	7	УКРСИБАНК		1 367 622	130 982	1 006 609	76 380	47 063	70 734	35 854	101 719	1 265 903
8	8	РАЙФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА		1 237 130	402 489	816 089	8	4 433	9 507	4 603	27 313	1 209 817
Усього по групі		25 390 742	3 383 100	15 025 166	3 417 753	1 207 781	2 005 935	1 207 771	2 005 935	351 008	1 940 609	23 450 134
Група II. Великі банки												
9	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК		1 265 590	126 836	871 722	52 017	28 216	137 184	27 404	99 840	1 165 750
10	2	БРОКІЗНЕСБАНК		1 102 035	289 476	580 809	94 622	47 284	57 130	32 715	42 958	1 059 077
11	3	"НАДРА"		1 098 244	86 995	783 283	60 087	19 479	30 152	19 110	45 671	1 052 573
12	4	ПРАВЕКС-БАНК		775 233	154 236	523 180	4 963	12 527	97 446	5 661	19 990	755 244
13	5	ЗАХДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК		656 585	84 691	398 343	2 671	36 506	58 373	6 457	13 764	642 821
14	6	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"		660 148	92 331	420 304	22 356	28 017	27 691	34 944	22 559	637 589
15	7	КРЕДИТИРОМБАНК		647 127	149 047	442 012	19 464	10 717	20 019	1 868	52 011	595 117
16	8	"ПІВДЕННИЙ"		599 277	131 456	451 651	5 372	15 305	22 753	11 865	48 325	550 952
17	9	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК		517 712	186 133	355 788	939	16 678	10 102	49 514	16 758	500 954
18	10	СІТІБАНК (УКРАЇНА)		435 317	96 838	369 029	12 824	450	29 185	2 132	4 898	430 419
19	11	"КРЕДИТ-ДНІПРО"		453 115	153 046	301 028	18 694	21 274	7 234	8 048	24 718	428 398
20	12	ВАБАНК		432 965	21 697	265 691	27 523	31 317	18 455	2 982	14 508	418 457
Усього по групі		8 643 349	1 572 783	5 762 839	321 532	267 771	515 725	202 700	202 700	406 000	8 237 348	
Група III. Середні банки												
21	1	ІНГ БАНК УКРАЇНА		376 048	43 988	273 613	28 333	431	4 036	2 013	934	375 114
22	2	"ФОРУМ"		376 453	41 719	286 640	2 223	2 168	13 453	2 197	3 071	373 381
23	3	"МРЯ"		372 152	21 205	281 450	21 492	3 928	18 874	524	5 605	366 547
24	4	"ЕТАЛОН"		366 117	35 759	240 751	9 079	10 335	9 978	5 024	2 453	363 664
25	5	"БІГ ЕНЕРГІЯ"		375 334	48 923	277 650	31 679	2 644	24 871	7 289	12 220	363 114
26	6	БАНК КРЕДІ ЛЮНЕ УКРАЇНА		357 077	45 882	295 921	95	465	5 152	813	1 715	355 362
27	7	МОРСКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК		372 268	8 202	282 557	3 059	10 048	12 920	13 813	48 148	324 120
28	8	УКРІБАНК		356 917	19 817	246 834	6 169	5 175	50 765	6 256	34 119	322 798
29	9	"ДІАМАНТ"		345 159	28 608	213 313	40 273	1 139	3 150	893	23 178	321 981
30	10	УКРАЗБАНК		344 231	14 591	249 775	11 886	9 906	13 603	9 120	22 597	321 633

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
31	11	МІСЬКИЙ БАНК	346 768	128 908	235 285	17 307	4 168	29 582	728	26 363	320 405
32	12	МТ-БАНК	359 910	49 871	245 947	16 560	10 065	33 123	4 631	48 565	311 345
33	13	ІНДУСТРІАЛБАНК	298 420	9 234	161 684	9	139	4 749	2 931	14 097	284 323
34	14	"КІЛІВ"	289 211	52 886	184 879	7 121	4 371	17 375	28 596	18 728	270 483
35	15	ЕКОПРЕС-БАНК	275 421	59 698	202 704	5 033	872	20 598	786	6 247	269 173
36	16	"ХРЕЩАТИК"	261 991	49 583	202 805	10 015	533	8 665	1 562	3 961	258 030
37	17	УКРАЗПРОМБАНК	279 415	60 250	259 016	3 565	248	2 192	2 809	40 740	238 675
38	18	МЕГАБАНК	244 084	38 411	159 732	9 069	2 192	19 457	747	7 929	236 156
39	19	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНИЙ БАНК	238 222	46 868	140 938	14 933	5 558	15 037	1 505	3 969	234 253
40	20	ПРЕМ'ЄРБАНК	235 462	31 201	99 875	9 290	40 313	29 960	7 101	10 684	224 778
41	21	ПРОМІСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	229 682	86 192	157 768	75	882	8 428	5 118	9 561	220 121
42	22	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШАЛТ УКРАЇНА	214 161	54 632	134 289	5 162	585	3 308	1 126	1 407	212 754
43	23	ЕНЕРГОБАНК	221 644	69 772	131 464	4 678	8 701	30 832	10 210	10 825	210 818
44	24	АЛЬФА-БАНК	185 827	60 905	96 082	35 873	1 941	8 286	2 270	2 108	183 719
45	25	"КІЇВСЬКА РУСЬ"	199 293	45 428	147 998	1 014	4 257	14 185	2 573	19 025	180 268
46	26	ІМЕКСБАНК	193 971	90 951	124 546	195	426	4 884	3 015	13 891	180 081
47	27	"ДНІСТЕР"	181 688	41 375	152 115	1 647	893	9 397	3 046	5 009	176 679
48	28	"АЖІО"	178 622	34 011	129 232	3 388	1 447	22 756	594	4 682	173 940
49	29	ПОЛТАВА-БАНК	180 009	49 970	79 376	6 208	49 259	33 031	2 903	6 093	173 916
50	30	"НОВИЙ"	173 566	33 526	132 907	94	590	16 903	3 255	2 767	170 799
51	31	ТАС-КОМЕРЦІБАНК	184 374	11 585	127 116	8 261	1 435	1 928	1 646	19 853	164 521
52	32	ЕКСПОБАНК	162 194	29 266	115 219	111	3 462	13 373	1 422	6 909	155 285
53	33	ЗАХДІКОМБАНК	172 881	69 690	120 409	2 660	3 563	11 767	471	18 036	154 845
54	34	АВТОЗАЗБАНК	161 363	57 411	115 581	15 455	4 552	14 927	2 646	7 961	153 403
55	35	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДІДІТ"	152 569	67 623	113 573	3	418	4 894	156	1 450	151 120
Усього по групі		9 262 504	1 637 940	6 419 245	331 985	197 107	536 439	139 789	464 901	8 797 603	
Група IV. Малі банки											
56	1	РЕАЛ БАНК	150 192	10 733	45 006	7 115	558	2 694	11 173	1 395	148 796
57	2	"АРКАДА"	152 430	5 491	91 188	6 333	333	7 540	4 117	6 168	146 262
58	3	"МЕТАЛУРГ"	150 948	4 757	119 626	3 739	239	6 137	1 843	15 822	135 127
59	4	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	154 498	1 004	79 280	16 119	34 460	11 659	12 270	19 621	134 877
60	5	ЕЛЕКТРОН БАНК	135 875	11 736	92 980	664	294	22 530	168	3 953	131 922
61	6	"ДОНКРЕДІТІНВЕСТ"	142 213	4 633	92 549	2 315	6 165	21 197	506	10 804	131 409
62	7	"МУНІципальний"	131 673	14 795	106 437	6 357	154	8 913	1 796	2 118	129 555
63	8	"АДЛОНЖ"	147 707	29 628	75 872	24 850	13 366	769	14 479	18 717	128 990
64	9	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	137 415	24 112	101 288	2 542	11 571	11 251	3 764	11 739	125 676
65	10	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	124 438	9 632	87 109	438	4 140	3 026	97	1 160	123 278
66	11	ЛЕГ БАНК	127 780	893	106 617	669	2 398	4 517	2 846	5 689	122 091
67	12	"НРБ-УКРАЇНА"	120 564	4 714	83 386	167	694	254	411	265	120 299
68	13	"БАЗИС"	122 447	6 993	66 486	397	5 984	11 771	881	3 118	119 329
69	14	ІНТЕРБАНК	121 806	20 250	76 334	17 366	443	1 599	1 952	2 874	118 932
70	15	"УНІВЕРСАЛЬНИЙ"	122 087	7 829	110 653	614	866	4 293	2 492	7 897	114 190

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
71	16	АВІАТЕБАНК	118 159	16 294	72 482	3 969	1 388	7 148	792	5 259	112 900
72	17	"СИНТЕЗ"	122 449	8 016	102 468	113	542	1 601	1 158	10 012	112 437
73	18	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	116 995	4 413	78 462	4 457	736	2 991	1 818	4 661	112 334
74	19	"НАЦІОНАЛНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	114 289	19 134	69 304	11 925	5 788	762	1 483	4 453	109 836
75	20	РОСТОК БАНК	109 999	27 146	85 563	271	4 229	4 190	11 369	1 277	108 723
76	21	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	108 764	5 816	72 529	1 775	3 586	12 095	1 107	1 996	106 767
77	22	ФАКТОРІАЛ-БАНК	111 730	8 317	58 540	15 988	5 825	25 995	625	4 973	106 757
78	23	"ТАВРИКА"	109 026	16 562	69 829	10 053	24 243	1 980	311	2 647	106 379
79	24	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	105 576	10 129	80 231	183	2 290	15 680	397	3 470	102 107
80	25	УКРПРОМБАНК	107 669	2 609	75 191	210	1 424	645	3 053	6 598	101 071
81	26	"МЕРКУРІЙ"	100 960	28 531	45 562	5 701	131	11 687	410	791	100 168
82	27	ПОЛІКОМБАНК	115 886	4 539	88 793	5 623	924	12 189	1 364	17 192	98 695
83	28	ПРОМЕКОНОМБАНК	104 488	19 239	81 797	400	2 879	1 850	1 269	8 893	95 595
84	29	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	98 883	37 498	53 537	657	18 835	10 169	5 556	3 490	95 393
85	30	НАШ БАНК	97 823	19 435	44 000	10 845	13 519	13 359	9 591	4 739	93 084
86	31	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	91 410	2 736	23 781	1 330	22 466	21 904	2 795	568	90 841
87	32	"СТОІК"	86 542	2 200	41 860	7 702	6 332	616	2 449	1 396	85 146
88	33	МІКРОФІНАНСОВИЙ БАНК	85 897	632	76 871	0	1 043	5 999	742	1 677	84 220
89	34	"ТК КРЕДІЛ"	84 068	1 792	63 318	9 049	652	2 027	4 948	1 560	82 508
90	35	"УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	82 801	12 288	56 742	30	1 079	9 703	430	2 679	80 122
91	36	"ІНТЕРАЛ"	97 289	83 647	77 274	542	1 609	2 041	1 029	17 757	79 532
92	37	"КЛІРІНГОВИЙ ДІМ"	79 246	4 934	40 715	7 604	867	1 793	367	85	79 161
93	38	"ГРАНТ"	82 126	14 452	58 237	760	293	10 173	376	4 017	78 110
94	39	СХІДНОЄВРОПЕЙСКИЙ БАНК	79 095	7 793	53 582	4 445	1 296	9 115	1 223	1 956	77 140
95	40	ІКАР-БАНК	75 211	30 661	38 373	1 727	307	13 196	1 357	1 009	74 201
96	41	"ЗОЛОТИ ВОРОТА"	74 022	6 824	54 715	0	57	2 439	1 240	477	73 545
97	42	"ДЕМАРК"	85 774	5 699	68 733	283	1 012	8 655	1 392	13 626	72 148
98	43	"ПРИКАРПАТЯ"	73 477	9 464	44 631	188	5 498	11 860	1 835	1 558	71 918
99	44	"АНДРІїВСЬКИЙ"	74 267	2 383	46 896	5 824	106	6 800	815	3 009	71 258
100	45	УНІВЕРСАЛЬНИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА ПАРТНЕРСТВА	72 496	36 938	52 759	10	83	589	661	1 615	70 881
101	46	"ДОНЕЧЧИНА"	71 474	14 816	62 161	10	1 744	3 369	992	1 204	70 270
102	47	"КАПІТАЛ"	73 092	27 584	48 746	8 681	902	4 147	2 786	3 945	69 146
103	48	ТРАНСБАНК	71 706	2 349	54 194	471	329	4 655	321	4 124	67 582
104	49	СТАРОКИЇВСЬКИЙ БАНК	67 196	1 466	36 898	1 109	3 936	7 122	1 569	1 242	65 954
105	50	УКРКОМУІБАНК	70 312	18 371	42 768	9 619	4 335	4 236	473	6 009	64 303
106	51	НАРОДНИЙ БАНК	63 862	9 408	39 629	136	3 189	15 029	388	1 900	61 962
107	52	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	69 527	2 024	60 727	257	171	1 115	2 629	8 414	61 113
108	53	ДОНВРЖБАНК	66 531	113	30 065	16 387	183	13 160	919	7 538	58 993
109	54	ІНТЕРКОНІНЕНТБАНК	60 378	710	46 697	0	3 264	561	295	1 581	58 796
110	55	БАНК ПЕКАР (УКРАЇНА)	60 954	4 411	38 738	2 685	6	14 079	527	5 390	55 564
111	56	"МОРСЬКИЙ"	58 892	4 628	36 264	634	73	7 260	2 172	3 466	55 426
112	57	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНО-ТОРГОВИЙ БАНК	56 659	3 199	37 678	4 664	2 372	2 898	1 253	4 436	52 223

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
113	58	ТЕХНОБАНК	51 312	42 918	42 756	0	94	2 515	1 233	398	50 914
114	59	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	50 774	8 880	36 464	4 700	1 513	872	242	1 445	49 329
115	60	ОДЕСА-БАНК	56 547	3 857	48 443	3 750	16	1 502	636	8 765	47 782
116	61	"СЛАВУТИЧ"	50 780	2 976	37 598	40	2 894	1 814	116	3 261	47 519
117	62	"ЛЬВІВ"	47 423	19 364	30 403	449	46	11 562	423	1 212	46 211
118	63	ОЛБАНК	57 779	1 065	35 540	4 886	5 800	2 613	4 048	11 852	45 927
119	64	АВТОКРАЗБАНК	47 329	15 571	23 365	8 295	5 984	5 312	515	1 455	45 873
120	65	РЕТОН-БАНК	44 808	12 489	27 051	99	27	2 789	391	613	44 195
121	66	"КРЕДІ СВІСС ФІЛІЯЛ БОСТОН (УКРАЇНА)"	43 527	9 433	23 313	0	25	950	7 839	1	43 526
122	67	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	46 760	6 457	26 431	1 932	10 588	992	3 250	3 609	43 151
123	68	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	43 179	1 603	31 084	366	306	2 531	3 561	482	42 697
124	69	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	43 112	25 026	30 069	6 504	53	1 209	343	828	42 284
125	70	"ТАРАНТ"	41 669	18 365	22 277	8 319	916	3 748	2 200	610	41 259
126	71	ІНВЕСТБАНК	43 954	19 481	34 822	208	1 918	1 475	2 797	3 571	40 384
127	72	ПІВДЕНКОМБАНК	42 632	16 567	25 256	3 441	293	11 591	1 158	3 138	39 494
128	73	"ПРИВАТІНВЕСТ"	38 790	5 332	7 482	9	34	362	243	538	38 251
129	74	"ПОРТО-ФРАНКО"	39 666	5 163	12 177	3 566	2 637	1 284	627	3 163	36 503
130	75	ЗАХДУДААЗБАНК	36 681	3 149	20 002	2	104	11 866	295	283	36 398
131	76	КООПІНВЕСТБАНК	36 660	6 983	27 380	6	1 842	3 674	1 375	945	35 715
132	77	ТАС-ІНВЕСТБАНК	33 488	4 890	28 167	0	343	1 739	68	1 306	32 182
133	78	"АВТОРІТЕТ"	33 026	17 671	22 065	2 020	97	2 901	779	1 435	31 590
134	79	"УКООПСІЛКА"	33 327	6 509	23 224	477	328	1 559	1 283	1 873	31 454
135	80	МІСТО-БАНК	33 186	516	30 583	0	1	1 092	446	2 614	30 573
136	81	ДАЛОГБАНК	29 324	4 074	14 962	9 889	105	3 427	310	599	28 725
137	82	ТММ-БАНК	28 416	4 376	3 451	23	4 146	11 343	45	120	28 296
138	83	КОРАЛ-БАНК	28 005	8 802	23 473	0	60	3 004	464	677	27 328
139	84	"ВЕЛЕС"	29 229	1 287	20 296	3 044	4 029	1 325	19	2 688	26 541
140	85	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	29 614	3 171	20 078	2 403	2 582	631	1 570	3 105	26 509
141	86	ФІНБАНК	28 814	32 380	23 015	2 500	870	338	299	2 664	26 150
142	87	РАДАБАНК	26 150	3 566	20 423	615	9	249	10	768	25 382
143	88	"АЛЬЯНС"	28 080	1 980	22 225	1	20	420	782	2 892	25 188
144	89	"БУКОВИНА"	26 775	4 843	21 626	34	84	3 361	204	2 823	23 952
145	90	СХІДНО-ПРОМІСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	23 273	4 918	13 885	0	127	454	5	1 660	21 613
146	91	"ФЕБЕ"	24 937	27 901	8 426	168	2 486	11 490	343	4 866	20 071
147	92	"СТОЛИЧНИЙ"	19 778	6 999	14 704	1 499	0	478	1 493	782	18 997
148	93	"АНТАРЕС"	18 448	11 399	12 999	255	1 695	355	167	237	18 210
149	94	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	16 410	13 826	12 365	1 016	221	411	417	489	15 920
150	95	ПРАЙМ-БАНК	16 510	1 241	15 474	800	1	15	98	846	15 665
151	96	КЛАСИКБАНК	15 634	35 642	6 735	1 289	1 198	2 150	2 975	1 703	13 931
152	97	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	10 063	121	9 213	0	1	392	345	2 059	8 003
		Усього по групі	7 095 142	1 117 195	4 655 399	318 605	284 734	540 712	178 497	376 405	6 718 737
		Усього по банках	50 391 737	7 711 017	31 862 649	4 389 875	1 957 392	3 598 811	871 993	3 187 915	47 203 822

Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2002 р.

Тис. грн.

БАНКИ УКРАЇНИ

№ п/п з групи	Назва банку	Зобов'язання (усього)		Кошти НБУ та позабюджетних фондів	Міжбанківські кредити та депозити	Кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	Вклади фізичних осіб		Цінні папери власного боргу		Субор- динова- ний борг	Інші		
		1	2				5	6	7	8	9	10		
Група I. Найбільші банки														
1	1	"АВАЛ"	4 808 732	31 870	863 646	32 809	0	2 325 405	104 594	370 072	718 806	58 419	0	303 111
2	2	ПРИВАТБАНК	4 074 024	61 080	148 419	200 305	4 308	669 087	329 753	288 190	1 087 362	45 137	0	1 240 384
3	3	ПРОМОІНВЕСТБАНК	3 122 481	0	108 469	3 516	0	1 224 005	379 444	271 534	966 592	33 941	0	134 980
4	4	ОЩАДБАНК	2 763 190	51 814	45 541	25 052	0	317 096	11 020	1 389 345	750 227	10 455	0	192 640
5	5	УКРЕКСІМБАНК	2 269 637	592 171	41 568	35 672	268 646	643 166	166 689	125 947	331 804	0	0	63 973
6	6	УКРСОЦБАНК	1 614 943	0	108 295	46 196	0	796 925	140 310	67 371	413 903	6 104	0	35 840
7	7	УКРИСБАНК	1 102 278	11 165	9 389	98 281	0	138 594	351 472	16 584	218 941	24 260	116 845	116 778
8	8	РАЙФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	1 106 733	0	666 417	53 014	101 596	115 416	5 517	5 507	42 665	52 985	63 617	
Усього по групі		20 862 018	748 100	1 325 327	1 108 218	325 968	6 215 875	1 598 697	2 504 560	4 493 142	220 981	169 830	2 151 323	
Група II. Великі банки														
9	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	845 475	0	767	71 020	50 610	241 227	154 659	100 271	164 558	13 787	0	48 575
10	2	БРОКБІЗНЕСБАНК	981 710	15 000	11 133	67 288	0	235 546	217 642	15 186	84 247	0	82 750	252 918
11	3	"НАДРА"	956 146	107 555	2 660	176 809	37 112	78 885	82 644	24 227	286 536	51 412	25 343	82 963
12	4	ПРАВЕКС-БАНК	666 979	0	1 044	143 643	0	156 835	33 545	48 014	179 556	151	37 090	67 101
13	5	ЗАХДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	585 259	2 384	0	75 420	0	73 845	87 838	16 684	232 313	8 499	0	88 276
14	6	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	590 148	16 221	4 889	37 118	0	62 225	102 814	26 658	218 536	19 138	0	102 548
15	7	КРЕДИТПРОМБАНК	460 528	0	0	58 447	0	36 947	49 196	10 599	133 042	14 574	37 090	120 633
16	8	"ПІВДЕННИЙ"	503 184	13 714	32	61 469	0	148 115	88 430	12 778	113 210	1 605	11 127	52 704
17	9	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	446 753	64 031	0	75 373	4 904	28 882	21 516	19 592	90 682	3 575	10 597	127 601
18	10	СІТІБАНК (УКРАЇНА)	340 339	0	0	256 486	0	39 091	40 539	1 735	54	0	0	2 433
19	11	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	375 464	0	0	24 919	0	56 432	89 659	26 313	62 694	25	15 366	100 056
20	12	ВАБАНК	347 589	35 630	1 264	28 325	0	73 320	64 745	17 854	88 777	1 123	13 485	23 067
Усього по групі		7 099 574	254 556	21 788	1 076 317	92 627	1 231 349	1 033 227	319 912	1 654 207	113 889	232 847	1 068 876	
Група III. Середні банки														
21	1	ІНГ БАНК УКРАЇНА	317 587	0	0	156 018	0	82 540	40 853	6 213	6 623	0	0	23 339
22	2	"ФОРУМ"	315 533	3 974	1 260	72 662	1 818	52 740	59 075	8 543	50 774	5 376	0	59 313
23	3	"МРЯ"	327 640	0	1 218	73 847	0	69 325	60 914	3 912	87 444	661	9 691	20 627
24	4	"ЕТАЮН"	320 904	5 070	0	5 234	0	80 152	59 030	575	27 040	0	12 000	131 803
25	5	"БІГ ЕНЕРГІЯ"	237 630	0	0	60 395	0	37 453	84 037	3 908	30 601	12 378	0	8 859
26	6	БАНК КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА	325 741	0	0	110 228	0	104 117	100 082	1 660	1 378	0	0	8 277
27	7	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	262 909	0	9 209	61 628	0	84 822	54 748	12 572	8 185	0	27 022	4 723
28	8	УКРІБАНК	300 725	0	2 231	22 680	0	84 915	41 785	16 432	108 391	0	10 597	13 694
29	9	"ДІАМАНТ"	219 539	0	0	47 772	0	48 656	33 987	14 591	7 343	0	0	67 191
30	10	УКРАЗБАНК	271 615	0	0	49 518	0	94 861	36 711	9 995	42 431	10 058	0	28 040

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
31	11	МІСЬКИЙ БАНК	198 167	0	2 331	66 433	0	29 404	35 357	966	17 737	0	45 939	
32	12	МТ-БАНК	193 130	0	0	5 000	0	139 979	15 857	13 695	0	0	2 607	
33	13	ІНДУСТРІАЛЬБАНК	226 203	0	17 524	0	0	93 214	41 679	5 632	4 552	10 436	53 166	
34	14	"КІЙ"	221 064	0	3 429	12 166	0	82 278	58 342	3 998	30 683	0	30 168	
35	15	ЕКОПРЕС-БАНК	190 278	0	0	56 019	0	103 504	5 284	1 289	8 363	0	13 870	
36	16	"ХРЕЦЧАТИК"	189 284	0	70 291	23 539	0	32 948	10 447	4 990	31 979	2 624	0	
37	17	УКРАІЗПРОМБАНК	186 806	0	0	52 965	0	19 783	91 182	1 451	18 746	0	2 679	
38	18	МЕГАБАНК	179 816	0	16 953	12 989	0	101 291	32 724	333	7 009	0	6 000	
39	19	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКОСПОРТНИЙ БАНК	205 087	0	0	19 399	0	28 416	50 991	7 242	48 786	2 786	7 823	
40	20	ПРЕМІСРБАНК	181 436	0	0	15 647	0	43 031	33 407	3 107	44 314	124	5 053	
41	21	ПРОМІСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	183 284	6 358	0	17 757	0	28 114	54 518	2 885	9 404	152	15 896	
42	22	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	169 056	0	0	74 170	0	51 046	5 606	0	0	0	10 597	
43	23	ЕНЕРГОБАНК	180 752	3 041	0	0	0	90 413	21 464	7 944	51 667	0	0	
44	24	АЛЬФА-БАНК	110 324	0	0	22 283	0	19 155	13 861	3 827	4 816	24 291	0	
45	25	"КИЇВСЬКА РУСЬ"	154 999	7 102	93	28 030	0	33 790	30 840	944	37 701	1 809	2 000	
46	26	ІМЕКСБАНК	138 544	0	740	33 434	0	27 075	4 483	9 780	39 073	11 771	10 597	
47	27	"ДНІСТЕР"	149 940	0	3 227	42 650	0	14 045	11 013	975	64 528	1	5 299	
48	28	"АЖІО"	122 418	5 114	10	16 500	3 595	51 001	12 486	5 076	23 212	0	0	
49	29	ПОЛТАВА-БАНК	142 953	0	7 045	12 500	0	36 093	12 449	1 556	66 869	140	2 683	
50	30	"НОВИЙ"	150 365	0	0	16 530	0	28 371	36 679	1 735	32 890	0	16 261	
51	31	ТАС-КОМЕРЦІБАНК	144 307	320	0	37 581	0	27 281	11 931	2 533	12 179	2 235	6 000	
52	32	ЕКОПОДАБАНК	132 035	0	0	17 596	5 298	39 065	14 777	8 057	32 129	3 308	9 272	
53	33	ЗАХДІКОМБАНК	124 229	455	1 735	2 000	0	43 233	5 797	1 676	43 629	1 099	2 119	
54	34	АВТОАЗЕБАНК	119 033	0	1	26 855	0	30 268	14 181	2 171	41 003	0	0	
55	35	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДІДТ"	121 600	0	386	1 765	0	63 063	13 549	2 121	31 588	0	7 000	
Усього по групі:				7 014 935	31 433	137 684	1 277 798	10 711	1 995 441	1 210 210	174 545	1 086 759	89 249	835 194
Група IV. Мапи банків														
56	1	РЕАЛ БАНК	122 353	79 478	0	1 654	0	5 195	6 861	5 160	9 130	0	14 675	
57	2	"АРКАДА"	106 912	0	0	0	0	7 259	354	1 194	21 679	0	76 426	
58	3	"МЕТАЛУРГ"	72 122	0	0	9 378	0	23 356	1 619	11 090	25 006	0	1 674	
59	4	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	99 412	0	0	35 642	0	760	4 293	451	322	0	13 000	
60	5	ЕЛЕКТРОН БАНК	97 083	0	2	20 087	0	29 036	14 114	2 864	26 339	0	1 800	
61	6	"ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	32 426	0	0	11 000	0	4 909	0	850	0	15 183	0	
62	7	"МУНІЦІПАЛЬНИЙ"	104 688	0	2	23 362	0	9 376	16 244	831	42 565	0	7 980	
63	8	"АЛЛОНЖ"	78 134	0	0	29 655	0	7 159	10 142	0	0	0	31 179	
64	9	ПЕРСІЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	96 132	0	0	16 273	0	33 258	4 377	1 885	4 848	0	0	
65	10	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	97 064	0	0	16 612	0	17 442	15 358	635	11 835	0	11 127	
66	11	ЛЕІБАНК	93 659	0	0	5 879	0	25 458	8 325	11 453	32 457	997	4 954	
67	12	"НРБ-УКРАЇНА"	96 680	0	0	49 721	0	21 210	986	312	2 226	0	0	
68	13	"БАЗІС"	99 746	0	0	0	0	32 656	57 051	72	1 331	0	7 500	
69	14	ІНТЕРБАНК	92 157	0	0	20 340	0	10 597	17 495	276	26 388	21	0	
70	15	"УНІВЕРСАЛЬНИЙ"	56 778	0	0	19 133	0	11 041	7 140	393	18 347	0	0	

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
71	16	АВІАТЕКБАНК	83 208	0	0	25 891	0	14 422	7 563	1 857	10 615	994	0	21 866
72	17	"СИНТЕЗ"	83 923	0	14	7 400	0	9 945	5 907	614	18 167	10 310	13 246	18 320
73	18	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	90 767	0	448	8 299	0	28 112	17 672	486	6 018	0	5 267	24 466
74	19	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	91 804	0	0	25 114	0	16 574	11 653	311	9 428	8 505	7 418	12 803
75	20	РОСТОК БАНК	86 100	0	1 975	34 365	0	13 331	21 025	1 338	10 685	0	2 649	732
76	21	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	77 391	0	1 201	4 321	0	26 627	15 726	764	19 200	0	0	9 552
77	22	ФАКТОРІАЛ-БАНК	57 120	0	0	14 193	0	7 590	16 027	1 287	9 623	0	5 000	3 399
78	23	"ТАВРИКА"	59 710	0	0	17 506	0	8 419	24 867	146	7 856	0	0	917
79	24	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	74 488	0	1 157	23 223	0	11 251	15 243	1 120	18 677	2 801	0	1 017
80	25	УКРПРОМБАНК	73 478	0	0	2 800	0	25 803	3 757	218	5 965	0	12 450	22 484
81	26	"МЕРКУРІЙ"	71 390	0	0	0	0	47 265	9 957	416	7 382	0	5 659	711
82	27	ПОЛІКОМБАНК	69 685	1 200	13 349	11 030	0	8 928	13 451	1 623	17 140	0	0	2 963
83	28	ПРОМЕКОНОМБАНК	70 730	0	0	19 007	0	5 299	1 839	844	23 167	4 165	5 034	11 374
84	29	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	73 444	0	19 287	3 000	0	26 716	3 277	4 163	15 582	0	0	1 419
85	30	НАШ БАНК	67 388	0	0	13 566	0	4 556	5 446	2 412	39 922	0	0	1 486
86	31	"ПЕРСОНАЛНИЙ КОМП'ЮТЕР"	61 428	0	0	19 590	0	10 332	2 051	5 319	21 914	0	0	2 221
87	32	"СТОК"	56 984	0	0	12 365	0	3 897	1 747	177	3 600	0	0	35 197
88	33	МІКРОФІНАНСОВИЙ БАНК	39 207	0	0	12 485	17 856	2 517	2 552	573	2 182	0	0	1 063
89	34	"ТК КРЕДІТ"	55 667	0	0	21 405	0	8 325	10 001	241	14 486	0	0	1 209
90	35	"УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	53 455	0	0	477	0	33 371	13 012	291	2 545	0	0	3 759
91	36	"ІНТЕРАЛ"	51 308	0	0	7 319	0	13 755	7 600	2 314	14 124	530	0	5 666
92	37	"КЛІРІНГОВИЙ ДМ"	49 614	0	0	16 065	0	2 757	8 748	0	1 015	0	0	21 029
93	38	"ГРАНТ"	52 336	0	3 367	7 500	0	17 500	7 815	6 997	7 559	85	0	1 513
94	39	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	55 454	0	0	12 340	0	15 621	7 269	313	13 578	0	0	5 299
95	40	ІКАР-БАНК	52 837	0	0	0	0	11 657	13 493	4 772	12 255	0	3 979	6 681
96	41	"ЗОЛОТИ ВОРОТА"	48 295	0	0	0	0	25 632	1 572	905	14 500	20	500	5 166
97	42	"ДЕМАРК"	52 397	0	74	14 880	0	5 425	7 935	1 414	15 640	0	6 200	830
98	43	"ПРИКАРПАТЯ"	54 640	0	127	5 675	0	6 441	1 834	1 462	38 473	0	0	627
99	44	"АНДРІЇВСЬКИЙ"	37 480	0	0	8 840	0	5 183	31	893	7 034	0	0	15 499
100	45	УНІВЕРСАЛЬНИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА ПАРТНЕРСТВА	44 989	0	0	3 805	0	26 883	11 937	133	1 990	0	0	241
101	46	"ДОНЧЕЧИНА"	39 173	0	0	12 500	0	4 300	6 119	663	14 814	163	0	615
102	47	"КАПІТАЛ"	48 395	0	0	14 460	0	9 444	2 311	526	13 154	0	6 649	1 851
103	48	ТРАНСБАНК	34 178	0	1 133	4 384	0	18 288	3 072	883	4 797	0	696	925
104	49	СТАРОКІВСЬКИЙ БАНК	49 068	0	0	0	0	27 254	185	3 265	14 516	0	795	3 053
105	50	УКРКОМУБАНК	48 931	0	4 889	7 543	0	19 539	1 270	446	9 592	0	4 769	883
106	51	НАРОДНИЙ БАНК	27 658	0	0	15 000	0	6 850	2 232	529	1 780	0	0	1 268
107	52	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	41 170	0	0	0	0	8 360	3 150	195	20 008	15	7 948	1 495
108	53	ДОНБРЖБАНК	28 484	0	0	0	0	8 253	0	108	0	0	12 187	7 936
109	54	ІНТЕРКОНІНГБАНК	41 418	0	0	5 800	0	13 777	5 448	0	68	0	500	15 826
110	55	БАНК ПЕКАО (УКРАЇНА)	18 740	0	0	6 411	0	3 576	935	1 035	6 136	0	0	648
111	56	"МОРСЬКИЙ"	32 772	0	0	900	0	20 591	6 675	537	3 605	0	0	463
112	57	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНО-ТОРГОВИЙ БАНК	33 040	0	0	8 480	0	3 854	5 073	2 132	1 832	0	8 923	2 746

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
113	58	ТЕХНОБАНК	30 105	0	0	5 240	0	2 413	5 211	57	5 636	0	7 500	4 049
114	59	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАГ"	35 169	0	0	927	0	9 678	9 960	301	7 320	0	6 358	625
115	60	ОДЕСА-БАНК	32 077	0	0	26 275	0	3 778	354	206	1 356	0	0	108
116	61	"СЛАВУТИЧ"	29 752	0	0	13 150	0	6 654	1 313	564	3 212	0	1 500	3 359
117	62	"ЛЬВІВ"	28 802	0	31	8 871	0	4 499	1 843	187	11 833	0	0	1 539
118	63	ОЛБАНК	30 094	0	0	0	0	17 157	3 022	238	7 882	347	0	1 448
119	64	АВТОКРАЗБАНК	23 093	0	0	5 000	0	1 807	3 487	68	8 406	0	3 297	1 029
120	65	РЕПОН-БАНК	21 671	0	83	1 795	0	9 373	612	1 497	6 877	0	0	1 435
121	66	"КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	1 147	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 147
122	67	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	24 757	0	756	12 299	0	5 956	700	109	326	0	0	4 612
123	68	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	16 782	0	0	3 000	0	2 567	0	367	0	0	9 537	1 310
124	69	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	22 665	0	0	2 800	0	5 714	3 826	132	4 210	0	5 700	283
125	70	"ГАРАНТ"	23 150	0	23	5 500	0	2 604	3 252	98	11 365	0	0	307
126	71	ІНВЕСТБАНК	24 456	0	0	3 200	0	6 885	4 857	1 319	3 100	0	4 227	867
127	72	ЛІВДЕНКОМБАНК	19 758	0	0	4 590	0	1 902	1 936	116	9 608	0	0	1 605
128	73	"ПРИВАТІНВЕСТ"	21 221	0	0	11 053	0	55	0	6	16	0	10 000	91
129	74	"ПОРТО-ФРАНКО"	22 085	0	0	0	0	4 276	19	5 452	5 038	0	0	7 300
130	75	ЗАХДБУДАЗБАНК	20 172	0	0	3 000	0	2 074	296	464	13 679	0	0	659
131	76	КООПІНВЕСТБАНК	24 811	0	1 089	5 250	0	3 847	2 024	251	6 883	0	5 200	267
132	77	ТАС-ІНВЕСТБАНК	7 475	0	0	3 178	0	1 001	3 080	0	0	0	0	217
133	78	"АВТОРІАLET"	4 472	0	0	1 060	0	2 910	32	51	278	0	0	142
134	79	"УКООПСІПКА"	20 465	0	0	0	0	8 684	4 328	919	2 882	0	3 000	651
135	80	МІСТО-БАНК	20 259	0	0	8 500	0	628	11 010	0	0	0	0	121
136	81	ДІЛОДБАНК	3 613	0	0	0	0	3 575	10	0	0	0	0	28
137	82	ТММ-БАНК	10 984	0	0	0	0	8 366	1 594	106	27	0	889	3
138	83	КОРАЛ-БАНК	10 528	0	0	5 500	0	3 424	620	0	0	0	800	185
139	84	"ВЕЛЕС"	10 558	0	0	8 350	0	1 205	778	0	0	0	0	224
140	85	"ЄВРОПЕЦЬКИЙ"	7 793	0	0	550	0	656	1 061	594	3 308	0	500	1 124
141	86	ФІНБАНК	8 860	0	0	4 700	0	3 702	168	1	112	0	0	177
142	87	РАДАБАНК	8 592	0	0	0	0	250	791	195	1 104	0	2 500	3 751
143	88	"АЛЬЯНС"	8 430	0	0	0	0	3 221	0	106	4 866	0	0	237
144	89	"БУКОВИНА"	12 798	0	0	3 500	0	3 898	518	0	0	0	4 590	292
145	90	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	9 630	0	0	0	0	7 573	0	0	0	0	2 000	57
146	91	"ФБЕ"	9 247	0	0	1 045	0	2 867	564	415	318	0	3 700	339
147	92	"СТОЛИЧНИЙ"	11 704	0	0	3 500	0	3 618	483	0	0	0	4 025	78
148	93	"АНТАРЕС"	5 209	0	0	0	0	3 029	117	173	106	0	1 597	187
149	94	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	8 601	0	0	5 500	0	170	93	0	0	0	2 790	48
150	95	ПРАЙМ-БАНК	587	0	0	500	0	71	0	0	0	0	0	16
151	96	КЛАСИКБАНК	1 519	0	0	0	0	1 052	414	3	0	0	0	50
152	97	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	171	0	0	0	0	109	0	0	0	0	0	62
Усього по групі			4 318 360	80 678	49 007	844 685	17 856	978 175	540 207	105 182	822 849	44 135	241 247	594 339
Усього по банках			39 294 888	1 114 747	1 533 805	4 307 018	447 162	10 420 841	4 382 341	3 104 199	8 056 957	468 255	809 832	4 649 731

Структура балансового капіталу банків України за станом на 01.01.2002 р.

Тис. грн.

БАНКИ УКРАЇНИ

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Балансовий капітал		Сплачений статутний капітал		Резервний фонд		Результат минулих років		Результат поточного року		Інший капітал
			1	2	3	4	5	6	7				
Група I. Найдільші банки													
1	1	"АВАЛЬ"		286 310	210 000		7 521		57 858		4 274		6 657
2	2	ПРИВАТБАНК		363 893	186 000		35 000		63 207		34 522		45 164
3	3	ПРОМІНВЕСТБАНК		773 974	200 175		40 237		388 069		77 898		67 594
4	4	ОЩАДБАНК		238 358	100 000		96 329		7 102		1 643		33 285
5	5	УКРЕКОМБАНК		290 094	108 000		27 000		84 174		9 314		61 606
6	6	УКРСОЦБАНК		368 777	48 601		14 975		239 380		7 000		58 821
7	7	УКРСИБАНК		163 625	90 000		3 937		36 406		15 741		17 541
8	8	РАЙФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА		103 084	92 669		249		0		2 684		7 483
Усього по групі			2 588 116	1 035 444	225 248		876 195		153 076		298 152		
Група II. Великі банки													
9	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК		320 276	23 000		6 207		136 543		24 404		130 122
10	2	БРОКІНІНГБАНК		77 367	30 081		6 089		22 970		3 323		14 905
11	3	"НАДРА"		96 426	33 700		3 658		35 343		6 323		17 402
12	4	ПРАВЕКС-БАНК		88 265	60 000		2 212		16 544		8 729		780
13	5	ЗАХДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК		57 561	75 087		1 166		-20 989		308		1 990
14	6	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"		47 441	20 000		1 875		17 718		6 242		1 606
15	7	КРЕДИТПРОМБАНК		134 589	109 000		4 161		0		6 686		14 742
16	8	"ПІВДЕННИЙ"		47 768	33 910		657		3 289		9 981		-70
17	9	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК		54 200	26 816		14 893		8 207		145		4 140
18	10	СІТІБАНК (УКРАЇНА)		90 080	50 000		1 472		8 422		13 095		17 090
19	11	"КРЕДИТ-ДНІПРО"		52 934	26 640		1 155		16 445		8 694		0
20	12	ВАБАНК		70 868	35 432		7 963		8 134		2 711		16 628
Усього по групі			1 137 774	523 665	51 507		252 626		90 640		219 335		
Група III. Середні банки													
21	1	ІНГ БАНК УКРАЇНА		57 527	47 750		467		8 865		445		0
22	2	"ФОРУМ"		57 848	45 727		1 411		97		10 606		6
23	3	"МРІЯ"		38 906	13 544		4 608		7 803		12 396		555
24	4	"ЕТАЛОН"		42 760	21 000		860		19 129		1 770		0
25	5	"БІГ ЕНЕРГІЯ"		125 484	100 000		9 011		6 290		13 114		-2 932
26	6	БАНК КРЕДІ ЛЮНЕ УКРАЇНА		29 621	22 261		2 094		3 737		1 530		0
27	7	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК		61 211	23 816		9 538		7 851		5 746		14 260
28	8	УКРІБАНК		22 073	30 000		5 000		-31 525		5 270		13 329
29	9	"ДІАМАНТ"		102 442	100 000		1 211		125		1 106		0
30	10	УКРГАЗБАНК		50 019	36 568		8 682		1 444		1 006		2 320

		1	2	3	4	5	6	7
31	11	МІСЬКИЙ БАНК	122 238	85 000	6 469	748	30 020	0
32	12	МТ-БАНК	118 214	54 354	25 419	21 638	16 803	0
33	13	ІНДУСТРІАЛБАНК	58 120	13 411	1 528	1 562	14 186	27 432
34	14	"КІЇВ"	49 419	36 000	7 671	0	6 338	-590
35	15	ЕКСПРЕС-БАНК	78 895	28 324	2 840	18 762	28 961	8
36	16	"ХРЕЦАТИК"	68 746	60 000	4 545	0	4 260	-60
37	17	УКРАЗПРОМБАНК	51 868	18 200	2 094	20 342	11 232	0
38	18	МЕГАБАНК	56 340	31 031	1 217	15 821	8 243	29
39	19	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	29 166	20 000	83	1 535	1 429	6 119
40	20	ПРЕМ'ЄРБАНК	43 342	30 000	3 709	651	252	8 730
41	21	ПРОМІСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	36 837	30 300	936	0	4 993	609
42	22	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛЬТ УКРАЇНА	43 698	48 221	319	-3 584	-1 829	571
43	23	ЕНЕРГОБАНК	30 066	14 451	5 258	7 839	60	2 459
44	24	АЛЬФА-БАНК	73 395	73 000	218	29	138	10
45	25	"КІВОВЪКА РУСЬ"	25 269	17 030	2 882	1 559	825	2 973
46	26	ІМЕКСБАНК	41 537	36 000	3 764	739	1 034	0
47	27	"ДНІСТЕР"	26 739	22 000	108	2 069	2 561	0
48	28	"АЖІО"	51 522	10 581	2 645	32 092	4 870	1 334
49	29	ПОЛТАВА-БАНК	30 963	13 300	407	5 372	3 835	8 049
50	30	"НОВИЙ"	20 434	17 500	328	-1 082	1 285	2 403
51	31	ТАС-КОМЕРЦІБАНК	20 214	7 500	1 942	10 010	737	25
52	32	ЕКСПОБАНК	23 250	10 500	769	8 075	2 233	1 673
53	33	ЗАХДІКОМБАНК	30 616	17 077	272	1 900	2 318	9 050
54	34	АВТОАЗЗЕБАНК	34 370	14 102	1 030	7 514	9 583	2 142
55	35	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	29 519	10 085	934	8 901	9 601	-2
Усного по групі				1 782 668	1 158 633	120 271	186 307	216 955
Група IV. Малі банки								
56	1	РЕАЛ БАНК	26 443	19 304	3 073	4 353	1 318	-1 604
57	2	"АРКАДА"	39 349	34 744	999	921	2 658	26
58	3	"МЕТАУРГ"	63 004	9 851	2 906	42 035	6 099	2 114
59	4	УКРСІЦІМПЕКСБАНК	35 466	25 000	1 897	978	54	7 536
60	5	ЕЛЕКТРОН БАНК	34 839	12 000	829	1 153	2 657	18 201
61	6	"ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	98 983	82 084	598	0	3 052	13 249
62	7	"МУНІципальний"	24 866	11 700	3 085	4 704	3 980	1 397
63	8	"АЛОНЖ"	50 856	50 000	363	158	336	153
64	9	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	29 544	15 900	3 771	0	2 283	0
65	10	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	26 214	16 000	40	0	540	9 635
66	11	ЛЕГБАНК	28 432	25 167	682	2 374	56	1 318
67	12	"НРБ-УКРАЇНА"	23 610	23 550	0	0	60	0
68	13	"БАЗИС"	19 583	10 000	3 781	1 417	4 333	52
69	14	ІНТЕРБАНК	26 775	23 000	325	2 888	782	-220
70	15	"УНІВЕРСАЛЬНИЙ"	57 412	55 000	105	678	929	700
71	16	АВІАТЕБАНК	29 692	22 965	266	4 451	2 009	0

1	2	3	4	5	6	7
72 17 "СИНТЕЗ"	28 513	26 000	173	1 976	365	0
73 18 БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	21 567	18 803	125	1 274	1 364	0
74 19 "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	18 031	15 000	110	2 117	805	0
75 20 РОСТОК БАНК	22 622	18 042	1 891	2 621	142	-74
76 21 МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	29 377	35 041	90	1 452	1 022	-8 228
77 22 ФАКТОРАД-БАНК	49 637	27 112	427	36	763	21 299
78 23 "ТАВРИКА"	46 669	41 352	2 264	258	2 796	0
79 24 БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБОТНИЦТВА	27 618	18 000	156	1 725	424	7 313
80 25 УКРПРОМБАНК	27 593	24 900	607	1 435	651	0
81 26 "МЕРКУРІЙ"	28 779	16 500	2 402	238	3 617	6 022
82 27 ПОЛІКОМБАНК	29 010	12 678	1 423	3 195	766	10 947
83 28 ПРОМЕКОНОМБАНК	24 865	21 700	2 850	98	536	-320
84 29 ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	21 949	19 414	176	2 246	563	-451
85 30 НАШ БАНК	25 697	16 942	831	4 909	252	2 762
86 31 "ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	29 414	15 000	2 200	4 585	531	7 098
87 32 "СТОІК"	28 162	26 240	700	525	697	0
88 33 МІКРОФІНАНСОВИЙ БАНК	45 013	47 679	0	0	-3 444	778
89 34 "ТК КРЕДИТ"	26 841	21 829	386	4 705	1 050	-1 128
90 35 "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	26 667	21 785	474	229	1 549	2 629
91 36 "ІНТЕГРАЛ"	28 224	24 500	370	2 811	546	-3
92 37 "КЛІРІНГОВИЙ ДІМ"	29 547	29 680	3	0	154	-290
93 38 "ГРАНТ"	25 774	10 000	2 948	5 248	352	7 226
94 39 СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	21 686	20 582	677	1	424	0
95 40 ІКАР-БАНК	21 365	9 600	475	568	2 179	8 543
96 41 "ЗОЛОТІ ВОРОТА"	25 250	24 000	378	637	233	1
97 42 "ДЕМАРК"	19 751	9 345	315	3 529	112	6 450
98 43 "ПРИКАРПАТЯ"	17 278	16 000	365	951	761	-798
99 44 "АНДРІЇВСЬКИЙ"	33 778	31 648	204	222	1 700	5
100 45 УНІВЕРСАЛЬНИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА ПАРТНЕРСТВА	25 892	25 000	348	283	261	0
101 46 "ДОНЧЧИНА"	31 097	27 160	1 793	0	2 105	39
102 47 "КАПІТАЛ"	20 752	18 100	572	837	194	1 049
103 48 ТРАНСБАНК	33 404	20 084	3 333	5 497	4 121	369
104 49 СТАРОКОВСЬКИЙ БАНК	16 887	7 422	1 504	1 289	4 111	2 562
105 50 УКРКОМУНІБАНК	15 372	15 000	59	195	118	0
106 51 НАРОДНИЙ БАНК	34 304	28 000	2 077	331	18	3 878
107 52 "ПРИЧОРНОМОРІЯ"	19 943	16 133	1 706	519	1 569	16
108 53 ДОНБІРЖБАНК	30 509	8 100	2 025	18 127	2 257	0
109 54 ІНТЕРКОНІНЕНТБАНК	17 378	18 385	191	-1 932	754	0
110 55 БАНК ПЕКАО (УКРАЇНА)	36 824	23 592	5 617	6 175	-261	1 701
111 56 "МОРСЬКИЙ"	22 654	14 852	305	1 871	45	5 581
112 57 УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНО-ТОРГОВИЙ БАНК	19 183	18 096	36	579	417	55
113 58 ТЕХНОБАНК	20 809	20 026	385	245	126	27
114 59 "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	14 160	11 127	543	0	2 489	1

		1	2	3	4	5	6	7
115	60	ОДЕСА-БАНК	15 705	15 000	383	297	14	11
116	61	"СЛАВУТИЧ"	17 767	17 160	1 818	715	-1 919	-6
117	62	"ЛЬВІВ"	17 409	7 805	231	1 213	733	7 428
118	63	ОПЕАНК	15 833	7 784	705	9 895	136	-2 686
119	64	АВТОКРАЗБАНК	22 781	19 260	281	1 219	-792	2 813
120	65	РЕГІОН-БАНК	22 524	15 000	940	3 438	1 491	1 655
121	66	"КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	42 380	28 275	958	15 696	-2 548	0
122	67	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	18 394	16 032	167	1 982	212	0
123	68	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРИАЛЬНИЙ БАНК	25 916	25 082	316	54	425	38
124	69	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	19 619	15 000	355	1 160	810	2 295
125	70	"ГАРАНТ"	18 109	14 401	256	2 331	14	1 107
126	71	ІНВЕСТБАНК	15 928	13 730	830	896	470	1
127	72	ПІВДЕНКОМБАНК	19 736	12 149	6 231	-5	-5 788	7 149
128	73	"ПРИВАТІНВЕСТ"	17 030	14 700	314	1 828	207	-19
129	74	"ПОРТО-ФРАНКО"	14 418	13 214	436	746	22	0
130	75	ЗАХІДБУДАЗБАНК	16 227	9 505	267	22	319	6 115
131	76	КООПІНВЕСТБАНК	10 905	10 500	318	62	25	0
132	77	TAC-ІНВЕСТБАНК	24 707	23 311	3 513	0	-2 117	0
133	78	"АВТОРУЛЕТ"	27 118	20 552	220	4 520	357	1 469
134	79	"УКООПСПІКА"	10 989	9 583	0	-422	2 116	-288
135	80	МІСТО-БАНК	10 314	10 026	137	46	105	0
136	81	ДІЛОВІБАНК	25 112	25 655	39	-789	121	86
137	82	ТММ-БАНК	17 312	16 000	144	1 017	67	84
138	83	КОРАЛ-БАНК	16 800	11 259	331	4 437	206	567
139	84	"ВЕЛЕС"	15 983	15 000	29	305	4	645
140	85	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	18 716	13 421	376	1 794	34	3 091
141	86	ФІНБАНК	17 290	16 000	329	360	599	2
142	87	РАДАБАНК	16 790	14 800	910	168	913	0
143	88	"АЛЬЯНС"	16 757	16 500	647	192	358	-940
144	89	"БУКОВИНА"	11 154	7 500	2 245	0	1 409	0
145	90	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	11 983	9 692	310	140	1 841	0
146	91	"ФЕБ"	10 824	7 500	632	3 218	-1 112	586
147	92	"СТОЛІЧНИЙ"	7 293	5 635	270	591	159	638
148	93	"АНТАРЄС"	13 001	13 000	0	0	1	0
149	94	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	7 319	6 671	73	51	0	524
150	95	ПРАЙМ-БАНК	15 078	15 000	0	0	78	0
151	96	КЛАСИКБАНК	12 412	11 682	373	334	23	0
152	97	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	7 832	7 356	140	324	13	0
Усього по групі		2 400 377	1 857 433	91 757	205 552	69 385	176 250	
Усього по банках		7 908 934	4 575 176	488 783	1 520 681	530 056	794 238	

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено співробітниками управління економічного аналізу та звітності генерального департаменту банківського нагляду НБУ.

Матеріали подано до редакції 10 лютого 2002 р.

Олександр Романенко

Головний економіст управління інспектування
банків департаменту інспектування
та моніторингу банків НБУ

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Суть банківської діяльності полягає в управлінні грошовими потоками та їх перерозподілі між суб'єктами ринку. Коли банк надає позику, зачуває депозити та бере зобов'язання щодо кредитування в майбутньому, він передбачає, які грошові потоки виникнуть у підсумку та як це вплине на його фінансовий стан.

У процесі управління керівництво банку приймає рішення:

1) щодо інвестування (тобто вирішує, скільки коштів вкласти в різні активи, дбає про розміри та структуру активів банку);

2) щодо джерел фінансування самого банку (тобто вирішує, де і на яких умовах можна залучити необхідні кошти);

3) щодо сплати дивідендів та збільшення статутного капіталу банку.

Приймаючи рішення про розміщення коштів, розглядають кілька альтернативних майбутніх грошових потоків. Оскільки неможливо точно передбачити події, які мають відбутися, проблема управління грошовими потоками комерційного банку зводиться в основному до вибору оптимального співвідношення активів із різними термінами погашення та зобов'язань із різними термінами сплати.

Перспектива прибуткового вкладення коштів часто пов'язана з ризиком. Метою багатьох проектів є формування кращої структури активів та пасивів. У такому разі не уникнути певного ризику.

Основна мета управління ризиком — досягнення оптимального спів-

Управління процентним ризиком грошових потоків банку

Зміни процентних ставок, впливаючи на поточну вартість активів у портфелі банку та ціну залучених коштів, позначаються на його надходженнях. Тобто фінансовий стан банку зазнає впливу процентного ризику. Досягнення оптимального співвідношення між потенційними прибутками й можливими негативними наслідками ризику може стати важливим джерелом утворення прибутку та збільшення капіталу банку, — вважає автор статті.

відношення між потенційною вигодою від реалізації проекту та можливими негативними наслідками ризику.

Сучасна фінансова наука розробила парадигму управління ризиком, яка складається з таких елементів:

- ідентифікація;
- аналіз;
- планування;
- супроводження;
- контроль.

Тип ризику послідовно розглядається в аспекті кожного із зазначених елементів. Але, ідентифікуючи та аналізуючи всі наявні ризики, у банку доцільно водночас продовжувати управління вже встановленими з них. Слід враховувати, що стратегія обмеження впливу одного типу ризику може викликати загрозу ризику іншого характеру протягом життєвого циклу банківського продукту.

Під процесом *ідентифікації* розуміють пошук та виявлення ризику до того, як він справить негативний вплив на банк.

Аналіз дає змогу перетворювати інформацію про рівень ризику в управлінську, на підставі якої приймають конкретні рішення та визначають пріоритетні напрями.

Завдяки *плануванню* управлінська інформація стає конкретними планами дій, спрямованих на пом'якшення впливу ризику.

У процесі *супроводження* банк досліджує показники рівня ризику в кожний конкретний момент.

За допомогою *контролю* з'ясовують відхилення від наміченого плану та при потребі коригують курс.

Процес *комунікації* триває безперервно протягом виконання п'яти попередніх елементів та забезпечує зворотний зв'язок в управлінні ризиком.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ

За незмінних процентних ставок управління комерційним банком було б легкою справою: завдання банкіра зводилося б лише до залучення вільних коштів на ринку та надання позик. Проте рівень ринкових процентних ставок постійно змінюється, змушуючи банки робити прогнози, розглядати альтернативні варіанти розміщення активів і залучення пасивів.

Зміни процентних ставок, впливаючи на вартість активів у портфелі банку, ціну залучених коштів та позабалансових інструментів, позначаються на його надходженнях. Вартість майбутніх потоків готівки, а в деяких випадках і самі потоки готівки, змінюються. Тобто грошові потоки зазнають впливу процентного ризику.

Процентний ризик — це потенційна загроза фінансовому стану банку, спричинювана несприятливими змінами процентних ставок. Управління цим ризиком є важливою складовою банківської діяльності і може стати надійним джерелом формування прибутку та збільшення капіталу банку. Зазначимо, однак, що необґрунтовано високий рівень процентного ризику може підірвати капітальну базу банку. Лише ефективне управління грошовими потоками, з певними обмеженнями рівня процентного ризику, забезпечує комерційному банку прибутковість.

Розрізняють такі форми процентного ризику:

- ризик переоцінки;
- ризик кривої дохідності;
- базисний ризик;

– опціональність.

♦ *Ризик переоцінки* – найпоширеніша форма процентного ризику – виникає через невідповідність активів і пасивів у термінах погашення та переоцінки.

♦ *Ризик кривої дохідності*: ринкові зміни можуть впливати на строкову структуру процентних ставок за різними активами, що зумовлює зміни форми та нахилу кривої дохідності.

Крива дохідності є графіком руху процентних ставок за активами певного класу. Будуючи її, на вертикальній осі відображають процентну ставку за активами, а на горизонтальній – термін погашення. За допомогою такого графіка вивчають структуру процентних ставок у минулому та прогнозують її для певного проміжку часу в майбутньому. Банки, які діють на глобальних фінансових ринках, буду-

ют позику зі ставкою за облігаціями Казначейства США плюс 3% та за-

Основна мета управління ризиком – досягти оптимального співвідношення між потенційною вигодою від реалізації проєкту і погодженими негативними наслідками ризику

лучаються однорічний депозит, за яким сплачується ставка ЛІБОР плюс 1.5%. Якщо ставка Казначейства США нижча від ставки ЛІБОР на 0.5–1%, банк матиме спред 0.5–1%, але якщо спред між двома ставками збільшиться до 1.5%, то чистий процентний прибуток банку зменшиться.

♦ *Опціональність*. Важливим до-

ють криві дохідності на основі кривої дохідності облігацій Казначейства США, додаючи спред. Так будують криві дохідності для всіх активів: корпоративних облігацій, облігацій на основі нерухомості та біржових активів.

За нормальних умов крива дохідності має позитивний нахил, є додатною, тобто короткострокові процентні ставки за активами нижчі, ніж довгострокові (див. графік 1). Негативний нахил, тобто від'ємна крива дохідності (див. графік 2) спостерігається у періоди недостатньої ліквідності ринку та дорожнечі коштів. Третью поширену формуєю є крива у формі "дзвонника" (див. графік 3), коли середньострокові процентні ставки вищі за коротко- та довгострокові.

♦ *Базисний ризик* виникає, коли у портфелі банку не збігаються процентні ставки за інструментами з однаковими термінами переоцінки. Динаміка ставок може викликати несподівані зміни у грошових потоках, зміни спреду між активами, пасивами та позабалансовими інструментами з однаковими термінами погашення або частотою переоцінки.

Наприклад, надається однорічна

датковим джерелом процентного ризику є опціони, які входять до багатьох портфелів активів, пасивів та позабалансових інструментів. Проте слід враховувати, що деякі фінансові інструменти мають *приховану опціональність*, яка виникає:

– коли *ситуативний термін погашення фінансового інструменту відрізняється від встановленого контрактом*;

– коли фінансовий інструмент не має встановленого контрактом терміну погашення.

Стосовно активів опціональність виявляється найчастіше тоді, коли під впливом макроекономічних факторів (наприклад, у разі зменшення рівня ринкових процентних ставок) позичальники здійснюють рефінансування залучених позик за меншою ставкою та погашають старі позики. Коли ж ринкові процентні ставки зростають, клієнти прагнуть розтягнути термін погашення позики, аби сплачувати за користування нею відсотки, які є нижчими від ринкових.

Щодо зобов'язань опціональність виявляється в тому, що кошти з поточних рахунків можуть бути стягнуті в будь-

який момент, а зі строкових рахунків – із повідомленням за кілька днів. У разі підвищення ринкових процентних ставок депозитори стягуватимуть та розміщуватимуть кошти на нових умовах.

ПРОГНОЗУВАННЯ МАЙБУТНІХ ЗМІН РІВНЯ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ

Д осліджувати і прогнозувати рівень процентного ризику можна, скориставшись:

♦ планами переоцінки, що мають в основі таблиці, складені за термінами погашення та переоцінки активів;

♦ складними статичними чи динамічними імітаційними моделями, де враховано як балансові, так і позабалансові інструменти.

Планы погашения/переоценки. Це найпростіша техніка прогнозування вартості майбутніх грошових потоків. Їх суть полягає у вимірюванні вразливості банку до процентного ризику шляхом групування чутливих до процентної ставки активів, зобов'язань та позабалансових інструментів за певною кількістю встановлених часових проміжків відповідно до терміну, що лишається до їх погашення чи переоцінки.

Активи або зобов'язання, термін погашення чи переоцінки яких контрактом не визначено (наприклад, поточні рахунки), можуть розподілятися за строками погашення з огляду на попередній досвід банку.

Найпростішою формою плану переоцінки є *аналіз розривів (gap)*, який дає змогу отримати прості показники чутливості надходжень та капіталу банку до процентного ризику. Метою геп-аналізу є оцінка процентного ризику поточних надходжень банку. Оцінюючи розрив, чутливі до процентної ставки активи для кожного часового проміжку зменшують на відповідну суму зобов'язань, чутливих до процентної ставки, в результаті чого отримують *розрив переоцінки* для кожного часового проміжку.

Якщо отриманий розрив має негативне значення, його називають чутливим до зобов'язань. Це означає, що підвищення ринкових процентних ставок може привести до зростання витрат за залученими пасивами та до зменшення чистого процентного доходу банку.

Коли обсяг чутливих до процентної ставки активів перевищує обсяг таких зобов'язань, розрив є чутливим до активів. Отже, чистий процентний дохід банку може зменшитися внаслідок зниження ринкових про-

центних ставок.

Хоча геп-аналіз є найпоширенішим засобом оцінки загрози процентного ризику, він не позбавлений недоліків, оскільки:

1) виникає враження, що активи та зобов'язання у межах часового проміжку сплачуються одночасно, а це позначається на точності розрахунків;

2) у ньому враховуються розбіжності у характеристиках різних позицій у межах одного часового проміжку;

3) не враховуються зміни вартості активів, які становлять основу фінансових інструментів у портфелі банку (базисний ризик);

4) не враховуються зміни у термінах платежів, що виникають унаслідок зміни ринкових процентних ставок.

Розрахунки процентного доходу за часовими проміжками

Показники	Тис. грн.					
	1–7 днів	8–31 день	32–92 дні	93–183 дні	184–365 днів	Більше 365 днів
Активи	200	175	290	350	380	400
Пасиви	300	250	290	270	250	300
Процентні ставки:						
за активами	8.0%	8.5%	9.2%	9.5%	10.0%	12.0%
за пасивами	1.0%	1.0%	3.0%	4.5%	6.0%	8.0%
Прогнозовані надходження	0.31	0.94	4.39	8.20	18.84	48.00
Прогнозовані витрати	0.06	0.16	1.43	3.00	7.44	24.00
Процентний дохід	0.25	0.78	2.96	5.20	11.40	24.00
						44.59

Тобто він не дає можливості врахувати вплив опціональних позицій.

Отже, геп-аналіз лише приблизно показує можливий рівень процентного доходу, який сформується під впливом змін ринкових процентних ставок.

Доповнивши прості розрахунки розривів розрахунками надходжень за активами та витрат за залученими пасивами, отримаємо інформацію щодо чистого процентного доходу в кожніх певного часового проміжку. Це буде мірило для оцінки змін у надходженнях

здійснення розрахунків надходжень та витрат у кожному часовому періоді. Якщо у такому аналізі передбачити можливі зміни процентних ставок, а також імовірний рух активів і зобов'язань банку, матимемо складну імітаційну модель впливу процентного ризику.

Складні імітаційні моделі. Зазвичай симуляційний підхід до вимірювання обсягу майбутніх грошових потоків та впливу процентного ризику полягає в деталізованій оцінці потенційного ефекту змін процентних ставок на надходження та вартість капіталу банку шляхом передбачення таких змін та їх впливу на грошові потоки.

Певною мірою імітаційні моделі можна розглядати як продовження та вдосконалення простого аналізу,

лише грошові потоки, що виникають від поточних балансових та позабалансових позицій банку. Загроза надходженням оцінюється відповідно до грошових потоків та надходжень протягом певного періоду на основі одного або кількох можливих сценаріїв процентних ставок. Зазвичай такі імітації містять відносно нескладні зміни кривої надходжень або спреду між процентними ставками за різними позиціями, хоча не завжди. Якщо оцінити майбутні грошові потоки за визначений час за поточною вартістю, матимемо поточну оцінку вартості капіталу банку.

За динамічною симуляцією будеться імітаційна модель на детальніх прогнозах майбутнього руху процентних ставок та змін у діяльності банку протягом певного проміжку часу. Імітація може містити припущення щодо стратегії банку з огляду на процентні ставки (наприклад, за кредитними вкладеннями і строковими депозитами) та майбутні зміни його діяльності (надання позик новим клієнтам). Такі імітації використовують припущення стосовно май-

Геп-аналіз лише приблизно орієнтує, який рівень процентного доходу може сформуватися під впливом змін ринкових процентних ставок. Доповнивши прості обчислення розривів розрахунками надходжень за активами та витрат за залученими пасивами, отримаємо інформацію щодо чистого процентного доходу в кожніх певного часового проміжку. Це буде мірило для оцінки змін у надходженнях

Графік 2. Від'ємна крива дохідності

сивами, отримаємо змістовнішу інформацію щодо чистого процентного доходу в межах певного часового проміжку, що дасть мірило для оцінки змін у надходженнях.

Порівнюючи зі звичайним геп-аналізом таблицю, можна помітити, що вона вдосконалена в частині

зміни у процентному середовищі, починаючи від можливих змін нахилу та форми кривої надходжень і закінчуючи передбаченнями процентних ставок, побудованими на основі моделі ціноутворення опціонів.

У статичній симуляції оцінюються

бутніх стратегії реінвестування та діяльності для прогнозування очікуваних грошових потоків, а також оцінки надходжень і капіталу банку. Зазначені моделі краще враховують взаємний вплив грошових потоків та процентних ставок, отож краще передають ефект прихованої або явної опціональності.

Точність розрахунків у межах системи вимірювання процентного ризику на основі імітаційного підходу залежить від правильності припущення і точності методології. Результати симуляції можуть бути оцінені у світлі того, чи були безпомилковими прогнози щодо майбутніх процентних ставок та змін діяльності банку, а також прогнози щодо його клієнтури.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ

Надійне управління процентним ризиком базується на чотирьох ключових елементах, які стосуються процедур управління активами, пасивами та позабалансовими інструментами. Це:

- відповідний нагляд з боку ради і вищого керівництва банку;
- адекватні політика та процедури в галузі управління ризиком;
- вимірювання, відстеження та управління процентним ризиком;
- здійснення внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Рада комерційного банку несе відповідальність за розробку та затвердження його загальної політики управління рівнем процентного ризику та здійснення заходів, спрямованих на вимірювання, відстеження і контроль ризиків.

Графік 3. Крива дохідності "дзвоник"

Рада або уповноважений нею комітет повинні періодично вивчати свіжу інформацію, щоб з'ясувати, чи дотримуються відповідальні за дослідження та контроль цих ризиків служби затверджених радою директив. Звіти щодо процентного ризику мають містити зведену інформацію та водночас бути достатньо деталізованими, щоб можна було оцінити чутливість банку до змін ринкових умов, інших важливих факторів ризику. Їх складають регулярно, причому частіше в тих сегментах, де банк утримує значні позиції. Крім того, рада банку має періодично переглядати основні принципи управління процентним ризиком, а також загальну бізнесову стратегію в аспекті припустимого рівня процентного ризику.

Щоб уникнути потенційного конфлікту інтересів, банк розподіляє повноваження стосовно основних елементів процесу управління грошовими потоками, подбавши, щоб відповідальні за розміщення коштів

службовці не могли втручатися в такі ланки контролю управління ризиком, як формування внутрішньої аудиторської звітності та здійснення функцій бек-офісу. Ці запобіжні заходи, як правило, відповідають розміру та структурі банку. Великі банки можуть створювати окремі підрозділи дослідження та контролю ризику. Здійснювані ними контрольні функції (наприклад, встановлення лімітів ризику) є частиною загальної системи внутрішнього контролю.

ПОЛІТИКА І ПРОЦЕДУРИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ

Банки повинні мати детально розроблену політику і добре продумані процедури для обмеження процентного ризику та ведення контролю за його рівнем. Ці процедури мають визначати відповідальність службовців банку, а також форми звітності про прийняті рішення у про-

равління їх портфелем та процедури контролю за процентним ризиком.

Нові для банку продукти та види діяльності належить ретельно вивчати, щоб глибше зрозуміти властивості процентного ризику, який вони створюють. Лише після такого дослідження можна здійснювати відповідні операції. Банк повинен з'ясувати рівень процентного ризику, що виникає че-

Політика та процедури, спрямовані на обмеження і контролю рівня процентного ризику банку, визначають відповідальність його службовців, форми звітності про прийняті в ході управління ризиком рішення, а також перелік дозволених інструментів, стратегій хеджування і позиції варіантів утворення процентної позиції

рез специфічні характеристики даного інструменту.

Службові записи стосовно впровадження нових інструментів або стратегій повинні містити такі положення:

- опис відповідного продукту або стратегії;
- ідентифікацію ресурсів, необхідних для встановлення належного та ефективного управління процентним ризиком продукту або виду діяльності;
- аналіз доцільності нового виду діяльності (вплив на фінансовий стан банку та його капіталу);
- процедури вимірювання, дослідження і контролю ризику нових продуктів та видів діяльності.

Загалом банкам необхідні системи вимірювання процентного ризику, які б давали змогу оцінити ефект впливу зміни процентних ставок на надходження та розмір банківського капіталу. Оснащені надійними засобами вимірювання вразливості банку до процентного ризику, такі системи повинні сигналізувати про будь-які незвичні загрози. Втім, на практиці слід зважати на складність і різноманітність операцій того чи іншого банку.

ВІДСТЕЖЕННЯ, ВИМІРЮВАННЯ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

Банк повинен налагодити внутрішню систему управління процентним ризиком, спроможну:

- оцінювати всі значні процентні ризики, пов'язані з банківськими активами, зобов'язаннями та позабаланс-

совими інструментами;

— використовувати загальноприйняті фінансові концепції і техніки вимірювання ризику;

— діяти згідно з документально встановленими параметрами та умовами.

Для банку важливо вимірювати загрозу процентного ризику від усього спектра банківської діяльності — торгівельних та неторговельних джерел, — у тому числі ризиків переоцінки, кривих дохідності, базисного та опціональності. Слід приділяти належну увагу тим інструментам, які (навіть не сконцентровані у балансі банку) можуть відчутно вплинути на його сукупну позицію. Особливо ж — інструментам із приходовою або явною опціональністю.

Засобом стримання загрози процентного ризику в самостійно визначеных межах є система лімітів процентного ризику. Вона встановлює відповідні кордони і в разі необхідності розподіляє такий ліміт між групами окремих активів та між окремими підрозділами банку. Система лімітів покликана викликати негайну реакцію з боку його керівництва до позицій, які перевищують встановлені рівні.

Загальний ліміт процентного ризику чітко вказує прийнятний для банку рівень ризику. Він відповідає розміру, складності та обсягу капіталу банку, а також його спроможності вимірювати ризик та управляти ним. Загальний ліміт затверджує рада банку, періодично його переглядаючи. Залежно від природи активів банку і їх складності ліміти слід розподілити між окремими підрозділами, групами активів, типами інструментів та окремими інструментами. Зрозуміло, рівень деталізації лімітів ризиків встановлюють залежно від характеру активів банку та різних джерел процентного ризику.

Про порушення встановлених лімітів негайно доповідають керівництву. Відразу розробляється чіткий порядок інформування вищого менеджменту і черговості його подальших дій. Особливо важливо встановити, яких лімітів слід дотримуватися за всіх обставин, а яких — тимчасово, за певних умов.

ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ

Виконуючи затверджені процедури управління процентним ризиком, банки повинні керуватися положеннями щодо внутрішнього контро-

лю. Дотримання вимог цих положень — важлива складова загальної системи внутрішнього контролю банку.

Ефективну систему внутрішнього контролю за процентним ризиком складають:

- кваліфікована служба внутрішнього аудиту;

- адекватні процедури ідентифікації та оцінки ризику;

- політика, процедури і методологія контролю;

- відповідні інформаційні системи;

- безперервний контроль за дотриманням політики та процедур.

Крім того, важливими елементами ефективної системи внутрішнього контролю є вимірювання, дослідження і контроль ризиків у процесі управління ними.

Внутрішній аудит банку повинен регулярно перевіряти, чи не відходять підрозділи банку від встановлених політики та процедур. Обов'язок керівництва — доручити контрольні функції особам, не причетним до виконання операцій, які перевіряються.

Крім того, внутрішній аудит має ревізувати систему вимірювання процентного ризику, оцінюючи при цьому використовані припущення, параметри та методологію, після чого він повинен випробувати й задокументувати поточний процес вимірювання процентного ризику. Крім того, оцінюється точність системи та подаються рекомендації щодо посилення її слабких ланок.

Таку ревізію слід здійснювати після будь-яких значних подій, що можуть вплинути на ефективність контролю (зміна ринкових умов, технологій, звільнення службовців банку). Частота і глибина ревізії власних методологій та моделі вимірювання ризику залежать від специфічного рівня процентного ризику, створеного активами й діяльністю банку, рухом ринкових процентних ставок та його природою, а також рухом та складністю інновацій з огляду на вимірювання та управління процентним ризиком.

Банки, особливо зі складною процентною позицією, повинні регулярно здійснювати аудит діяльності системи управління процентним ризиком силами незалежних аудиторів. Звіти зовнішніх аудиторів мають дати відповідь на запитання: “Чи достатньо ефективна банківська система вимірювання ризиків, яка діє для оцінки всіх істотних елементів процентного ризику?”

Звіт зовнішніх аудиторів повинен містити таку інформацію:

1. Обсяг процентного ризику:

- обсяг і чутливість до ціни різних продуктів у портфелі банку;

- незахищеність надходжень і капіталу від різноманітних змін ставок, у тому числі зміни кривої дохідності;

- чутливість надходжень і капіталу відносно різних форм процентного ризику, особливо базисного та ризику опціональності.

2. Якість управління процентним ризиком:

- чи відповідає банківська внутрішня система вимірювання ризиків природі банку і специфіці його діяльності;

- чи має банк незалежну службу контролю, відповідальну за розробку та впровадження процедур вимірювання, дослідження і контролю ризику;

- чи беруть активну участь у процесі контролю ризиків рада й вище керівництво банку;

- чи належно задокументовано внутрішню політику, контроль та процедури щодо процентного ризику і чи дотримуються їх у банку;

- чи належно задокументовані припущення щодо системи вимірювання ризиків, чи ретельно опрацьовано та об'єднано дані;

- чи має банк кваліфікованих виконавців, спроможних виконувати процедури управління ризиком.

ВИСНОВКИ

У процесі діяльності банк приймає рішення щодо альтернативних варіантів розміщення та залучення коштів. Він повинен передбачити і проаналізувати всі наявні можливості та загрози.

Управління процентним ризиком має ключове значення для ефективної роботи комерційного банку, оскільки процентний ризик має об'єктивний характер, на ринкові зміни процентної ставки банк майже не впливає.

Нині розроблено досить змістовні рекомендації щодо захисту банку від негативного впливу процентного ризику. Головним елементом процесу управління ризиком, у тому числі процентним, є розробка та впровадження ефективної внутрішньобанківської системи. У межах такої системи банк має встановити допустимий рівень процентного ризику та здійснювати аналіз альтернативних варіантів управління власними активами й зобов'язаннями.

Моделювання діяльності комерційного банку в умовах нерівномірності платежних строків та існування валютного обміну коштів

ІМОВІРНІСНО-АВТОМАТНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Розглянемо комерційний банк як складну економічну систему. Є чимало визначень системи, кожне з яких так чи інакше доповнюює інше. Суттєвим у даному разі є те, що економічні системи мають притаманні лише їм специфічні особливості. Нехтування цим незаперечним фактом призводить до механічного підходу в сприйнятті економічних систем, а отже, і процесів, які відбуваються в них [1].

Комерційному банку властиві кількісні характеристики, що визначають стан системи банку в кожен момент часу. Ці показники (статті доходів і видатків), передбачені у фінансових планах установ банку, характеризують стан ланок системи. Стан економічної системи банку змінюється щомітті, оскільки змінюються значення видаткових статей кожної установи банку і комерційного банку в цілому.

Слід зазначити, що практично всі процеси і явища мають імовірнісний характер. Побудова детермінованих моделей різних класів є нічим іншим, як вимушеним нехтуванням реальністю, штучним її спрощенням для зручності дослідників. Унаслідок взаємодії з оточуючим середовищем на систему комерційного банку постійно діє низка випадкових факторів, які суттєво впливають на результати його діяльності. До них належать: не повернення кредитів, наданих банком підприємствам і установам, унаслідок нестабільності економіки держави; не повернення кредитів унаслідок наїмного привласнення їх клієнтами

банку; виникнення в регіоні, де діє банк, могутнього конкурента.

Отже, банк — це складна багаторівнева економічна система, яка постійно змінюється в часі й на яку діє багато випадкових факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Нині особливо актуальною є проблема оптимізації тих чи інших показників комерційного банку та його установ, вирішення якої дало б змогу поліпшити фінансову діяльність банку.

Шоб розв'язати задачу оптимізації, можна використати такі інструменти, як методи математичного програмування чи аналітичні методи розв'язання завдань функціонування складних економічних систем, що належать до теорії масового обслуговування. Але реальні ситуації, в яких діють і розвиваються економічні системи, виявляються набагато складнішими, аби безпосередньо застосовувати математичні методи, оскільки вони призначенні для розв'язання доволі вузького класу задач і здебільшого базуються на примітивних уявленнях про предметну область.

Особливе місце серед існуючих економічних моделей посідають імітаційні, однією з головних переваг яких є те, що саме вони дають змогу замінити експеримент із досліджуваним предметом комп'ютерною імітацією процесів, що з ним відбуваються. Ця перевага особливо важлива, коли йдеться про економічні системи, експериментувати з якими небажано.

Побудова імітаційних моделей також дає змогу отримати розв'язок, що наближається до розв'язку в результаті природного експерименту, оскільки основними його характеристиками є випадкові процеси, що постійно відбуваються у системі. Імітаційні моделі важливі також для побудови сценарію

Ніна Костіна

Професор кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Доктор економічних наук

Сергій Сучок

Співробітник Інформаційно-обчислювального центру Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Виконуючи свої основні функції, такі як концентрація коштів, інвестиційна діяльність і перевознодія капіталу, банки реально впливають на процеси, що відбуваються в народному господарстві в період переходу до ринкових відносин. Вочевидь, успішне функціонування банку суттєво залежить від того, як широко застосовуються сучасні комп'ютерні технології та засоби обчислювальної техніки. На жаль, їх здебільшого використовують лише з метою отримання інформаційно-довідкових даних, на основі яких приймається (часто суб'єктивно) те чи інше управлінське рішення. А проте ефективність цих рішень істотною підвищилася із застосуванням математичного, зокрема імітаційного, моделювання.

подій з метою з'ясувати, що буде, коли на систему впливатимуть інші чинники?

Надалі використовуватимемо основні поняття і термінологію методу імовірнісно-автоматного моделювання.

Під імовірнісним автоматом розумітимемо певний об'єкт, що має внутрішній стан, а також спроможний сприймати деякі вхідні сигнали й давати вихідний сигнал, причому початковий стан автомата чітко зафіксовано. Імовірнісний фактор впливає тільки на внутрішній стан автомата. Значення вихідного сигналу залежить від вхідних сигналів лише через внутрішній стан. Задаючи автомат, необхідно також задати його початковий стан. Внутрішній стан автомата є певною рекурентною функцією від вхідних сигналів і попереднього внутрішнього стану, що враховує також певні імовірнісні характеристики.

За одиницю автоматного часу можна взяти будь-яку прийнятну для системи одиницю часу (тиждень, годину, місяць, квартал, рік тощо); при цьому всі випадкові характеристики та сталі величини слід відповідно підібрати.

Ознакою прийнятності математичної моделі є правильне визначення у ході експерименту результатів розв'язків.

ЗАГАЛЬНА ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Важатимемо, що протягом дня до установи комерційного банку звертається певна кількість клієнтів, які хочуть вкласти готівку в національній чи вільно конвертований валюти (BKB). Водночас частина клієнтів бажає цілком або частково забрати зі свого банківського рахунку вкладені кошти — також готівкою в національній валюти або BKB [2].

Банк може здійснювати операції обміну однієї валюти на іншу. При цьому він отримує σ_1 відсотків комісійних від обміну клієнтом національної валюти на BKB і σ_2 відсотків від обміну BKB на національну валюту.

Своїм вкладникам банк сплачує відсоток α_1 за вкладами в національній валюти у кожний період тривалістю T_1 одиниць автоматного часу і відсоток α_2 за вкладами у BKB кожного періоду T_2 .

Коли ресурси банку в національній валюті перевищують його резервні кошти R_1 , банк надає клієнтам кредити в сумі, що є надлишковою, отримуючи з цього відсоток β_1 через кожний період D_1 . Аналогічно й при перевищенні коштами у BKB певного резервного значення R_2 банк кредитує клієнтів під відсоток β_2 через кожний період D_2 . Зуважимо: щоб операції із залучення та розміщення коштів банку проводилися одночасно, необхідно $R_1 = 0$, $R_2 = 0$.

Аби виконати свої зобов'язання при нестачі коштів у національній валюті, банк бере кредит у національній валюті під відсоток γ_1 , який виплачує кожного періоду K_1 . Аналогічно й за нестачі коштів у BKB він бере відповідний кредит під відсоток γ_2 , який виплачує кожного періоду K_2 .

Зазначимо, що відсотки нараховуються на кошти, які банк віддав на початку періоду і не забрав упродовж цього періоду.

Максимальний період, протягом якого банк може функціонувати, не виплачуючи кредит, — M ; якщо він упродовж цього часу не зміг виконати зобов'язання без кредитування його іншими банками, то стає банкрутом та ігнорує будь-які вимоги своїх клієнтів.

ОПИС ВНУТРІШНІХ СТАНІВ АВТОМАТА

Хехай:

b₁(t) — проміжок часу від моменту t до моменту надходження готівкового вкладу в національній валюти;

b₂(t) — проміжок часу від моменту t до моменту надходження готівкового вкладу у BKB;

b₃(t) — проміжок часу від моменту t до моменту надходження готівкової національної валюти в установу банку для купівлі клієнтом BKB (операція обміну);

b₄(t) — проміжок часу від моменту t до моменту надходження готівкової BKB до банку для продажу клієнту готівкової національної валюти (операція обміну);

b₅(t) — проміжок часу від моменту t до моменту одержання клієнтом банку готівкового вкладу в національній валюти;

b₆(t) — проміжок часу від моменту t до моменту одержання клієнтом банку готівкового вкладу у BKB;

b₇(t) — поточна сума готівкової національної валюти для обслуговування банківських рахунків;

b₈(t) — поточна сума готівкової BKB для обслуговування банківських рахунків;

b₉(t) — поточна сума готівкової національної валюти для здійснення операції обміну на BKB;

b₁₀(t) — поточна сума готівкової BKB для здійснення операції обміну на національну валюту;

b₁₁(t) — загальна сума готівкової національної валюти в банку;

b₁₂(t) — загальна сума готівкової BKB в банку;

b₁₃(t) — випадкова величина: кількість готівкової національної валюти, яка надійшла на момент t на банківські рахунки;

b₁₄(t) — випадкова величина: кількість готівкової національної валюти, одержаної клієнтами банку на момент t із банківських рахунків;

b₁₅(t) — випадкова величина: кількість готівкової національної валюти, яка надійшла на момент t від операції обміну;

b₁₆(t) — випадкова величина: кількість готівкової національної валюти, витраченої на момент t за операціями обміну;

b₁₇(t) — випадкова величина: кількість готівкової BKB, яка надійшла на момент t на банківські рахунки;

b₁₈(t) — випадкова величина: кількість готівкової BKB, одержаної клієнтами банку на момент t із банківських рахунків;

b₁₉(t) — випадкова величина: кількість готівкової BKB, що надійшла на момент t від операції обміну;

b₂₀(t) — випадкова величина: кількість готівкової BKB, витраченої на момент t за операціями обміну;

b₂₁(t) — проміжок часу від моменту t до моменту нарахування клієнтам банку відсотків за сумами у національній валюті;

b₂₂(t) — проміжок часу від моменту t до моменту нарахування клієнтам банку відсотків за сумами у BKB;

b₂₃(t) — сума внесків у національній валюти за останній період T_1 ;

b₂₄(t) — сума внесків у BKB за останній період T_2 ;

b₂₅(t) — проміжок часу від моменту t до моменту повернення банком відсотків за наданим йому кредитом у національній валюті;

b₂₆(t) — проміжок часу від моменту t до моменту повернення банком відсотків за наданим йому кредитом у BKB;

b₂₇(t) — проміжок часу від моменту t до моменту банкрутства банку за умови, що він не розрахується за своїми зобов'язаннями протягом цього періоду (критерій безумовної зупинки автоматної моделі);

b₂₈(t) — поточна сума зобов'язань банку в національній валюті;

b₂₉(t) — поточна сума зобов'язань банку у BKB;

b₃₀(t) — проміжок часу від моменту t до моменту отри-

мання банком відсотків за кредит у національній валюті;

$b_{31}(t)$ — проміжок часу від моменту t до моменту отримання банком відсотків за кредит у ВКВ;

$b_{32}(t)$ — розмір кредиту, наданого банком у національній валюті, на початок нового періоду D_1 , за вирахуванням коштів, забраних ним від початку періоду до часу t ;

$b_{33}(t)$ — розмір кредиту, наданого банком у ВКВ, на початок нового періоду D_2 , за вирахуванням коштів, які він забирає від початку періоду до часу t .

СИСТЕМА ФУНКЦІЙ ВИХОДІВ

Система складається з методів обчислення вихідних сигналів автоматів моделі. Ці сигнали розраховують після обчислення внутрішніх станів автоматів.

$$x_1(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_1(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_1(t) > 1 \end{cases} \quad x_2(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_5(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_5(t) > 1 \end{cases}$$

$$x_3(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_2(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_2(t) > 1 \end{cases} \quad x_4(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_6(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_6(t) > 1 \end{cases}$$

$$x_5(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_3(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_3(t) > 1 \end{cases} \quad x_6(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_4(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_4(t) > 1 \end{cases}$$

$$x_7(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_4(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_4(t) > 1 \end{cases} \quad x_8(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_3(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_3(t) > 1 \end{cases}$$

$$x_{21}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{21}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{21}(t) \neq 1 \end{cases} \quad x_{22}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{22}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{22}(t) \neq 1 \end{cases}$$

$$x_{25}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{25}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{25}(t) \neq 1 \end{cases} \quad x_{26}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{26}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{26}(t) \neq 1 \end{cases}$$

$$x_{27}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{27}(t) > 0 \\ 0, & \text{якщо } b_{27}(t) = 0 \end{cases} \quad x_{30}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{30}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{30}(t) \neq 1 \end{cases}$$

$$x_{31}(t) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } b_{31}(t) = 1 \\ 0, & \text{якщо } b_{31}(t) \neq 1 \end{cases}$$

Із поданих вище співвідношень випливає, що $x_8(t) = x_{31}(t)$. Справді, в ході здійснення операції купівлі та продажу ВКВ готівкова національна валюта надходить в установу банку одночасно з витрачанням установовою банку готівкової ВКВ за операціями обміну.

Крім того, із цих співвідношень випливає також, що $x_7(t) = x_6(t)$. Це означає, що процес витрачання банківською установою готівкової національної валюти здійснюється одночасно з процесом надходження до неї готівкової ВКВ за операціями обміну.

ТАБЛИЦЯ УМОВНИХ ФУНКЦІОНАЛІВ ПЕРЕХОДІВ

З цією таблицею обчислюються внутрішні стани автоматів моделі у наступний $t + 1$ момент часу за заданим станом системи в час t . У верхньому рядку задано умову для перерахування внутрішнього стану, а в нижньому — відповідний спосіб перерахунку. Характерною особливістю таблиці є те, що починати обчислення можна з

будь-якого автомата, не обов'язково з B_1 (див. таблицю).

Розглянемо побудовані автомати детальніше.

Автомат B_1

Якщо до моменту надходження готівкового вкладу в національній валюті залишається проміжок часу, більший за одиницю, то відповідно стан автомата в наступний проміжок зменшиться на одиницю, тобто $b_1(t+1) = b_1(t) - 1$. Якщо ж час, що залишився до надходження готівкового вкладу дорівнює одиниці, тоді в наступний момент часу цей вклад надіде, а отже, до надходження наступного вкладу залишається проміжок часу, що збігається з однією із реалізацій випадкової величини ξ_1 .

Аналогічні міркування використані при побудові механізму зміни внутрішніх станів **автоматів B_2 — B_6** .

Автомат B_7

У наступний $t + 1$ момент часу в банк може надійти (якщо $x_1(t) = 1$) або може бути вилучений з нього (якщо $x_2(t) = 1$) вклад у національній валюті; отже, поточна сума готівкової національної валюти для обслуговування банківських рахунків може збільшитися на величину $b_{13}(t)$ (якщо $x_1(t) = 1$) або зменшитися на $b_{14}(t)$ (якщо $x_2(t) = 1$), тобто в загальному випадку $b_7(t+1) = \max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}$. Функція \max використовується в даному разі для того, щоб обмежити заявки на вилучення вкладів, коли на рахунках банку не буде жодного вкладу.

Аналогічно будується **автомат B_8** .

Автомат B_9

На час $t + 1$ поточна сума готівкової національної валюти для здійснення операції обміну може збільшитися на величину готівкової національної валюти, яка надійшла від операції обміну на ВКВ на момент t ($b_{15}(t)$), якщо на цей час відбувся обмін ($x_5(t) = 1$), або зменшитися на величину готівкової національної валюти, витраченої за операціями обміну на момент t ($b_{16}(t)$), якщо вона відбулася на цей момент часу ($x_6(t) = 1$).

Відтак $b_9(t+1) = \max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}$. Функцію \max вжито для того, щоб обмежити операції обміну, коли банк не має коштів для їх здійснення.

Аналогічно міркуємо при побудові **автомата B_{10}** .

Автомат B_{11}

Якщо банк не оголосив себе банкрутом ($x_{27}(t) = 1$), загальна сума готівкової національної валюти в ньому на момент часу $t + 1$ зміниться так:

1) якщо на банківських рахунках у національній валюті є клієнтські вклади — тобто $\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}) = 1$ (оскільки $\text{sign}(x)$ набуває значення 1 — якщо $x > 0$, 0 — якщо $x = 0$, -1 — якщо $x < 0$, а $\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\} \geq 0$, тоді $\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\})$ може мати два значення: 0 або 1) — значення внутрішнього стану автомата B_{11} збільшиться на величину готівкової національної валюти, яка надійшла на момент t на банківські рахунки ($b_{13}(t)$ за умови, що така операція відбулася — $x_1(t) = 1$; 0, якщо кошти не надходили, тобто $x_1(t) = 0$); і зменшиться за рахунок вилучення клієнтами банку національної валюти з банківських рахунків ($b_{14}(t)x_2(t)$), тобто в цьому разі відбудеться зміна на величину $b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)$. Якщо ж на банківських рахунках у національній валюті немає клієнтських вкладів ($\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}) = 0$), то така зміна не відбудеться і доданок $b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)$ не враховуватиметься в загальній сумі.

Таблиця умовних функціоналів переходів

B_1	$b_1(t) > 1$	$b_1(t) = 1$	
	$b_1(t) - 1$	ξ_1	
B_2	$b_2(t) > 1$	$b_2(t) = 1$	
	$b_2(t) - 1$	ξ_2	
B_3	$b_3(t) > 1$	$b_3(t) = 1$	
	$b_3(t) - 1$	ξ_3	
B_4	$b_4(t) > 1$	$b_4(t) = 1$	
	$b_4(t) - 1$	ξ_4	
B_5	$b_5(t) > 1$	$b_5(t) = 1$	
	$b_5(t) - 1$	η_1	
B_6	$b_6(t) > 1$	$b_6(t) = 1$	
	$b_6(t) - 1$	η_2	
B_7	$\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}$		
B_8	$\max\{0, b_8(t) + b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)\}$		
B_9	$\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}$		
B_{10}	$\max\{0, b_{10}(t) + b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)\}$		
B_{11}	$x_{27}(t)(b_{11}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\})(b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)) +$ $+ \text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\})((1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)) +$ $+ \beta_1x_{30}(t)b_{32}(t) - \alpha_1x_{21}(t)b_{23}(t) - \gamma_1x_{25}(t)b_{28}(t))$		
B_{12}	$x_{27}(t)(b_{12}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_8(t) + b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)\})(b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)) +$ $+ \text{sign}(\max\{0, b_{10}(t) + b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)\})((1 + \sigma_2)b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)) +$ $+ \beta_2x_{31}(t)b_{33}(t) - \alpha_2x_{22}(t)b_{24}(t) - \gamma_2x_{26}(t)b_{29}(t))$		
B_{13}		θ_1	
B_{14}		ζ_1	
B_{15}		θ_2	
B_{16}		ζ_2	
B_{17}		θ_3	
B_{18}		ζ_3	
B_{19}		θ_4	
B_{20}		ζ_4	
B_{21}	$b_{21}(t) > 0$	$b_7(t) = 0 \wedge b_{21}(t) = 0$	$b_{21}(t) = 0 \wedge b_7(t) > 0$
	$b_{21}(t) - 1$	0	T_1
B_{22}	$b_{22}(t) > 0$	$b_8(t) = 0 \wedge b_{22}(t) = 0$	$b_{22}(t) = 0 \wedge b_8(t) > 0$
	$b_{22}(t) - 1$	0	T_2
B_{23}	$x_{21}(t)\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\} + (1 - x_{21}(t))\max\{0, b_{23}(t) - x_2(t)b_{14}(t)\}$		
B_{24}	$x_{22}(t)\max\{0, b_8(t) + b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)\} + (1 - x_{22}(t))\max\{0, b_{24}(t) - x_4(t)b_{18}(t)\}$		
B_{25}	$b_{25}(t) > 0$	$b_{28}(t) = 0 \wedge b_{25}(t) = 0$	$b_{25}(t) = 0 \wedge b_{28}(t) > 0$
	$b_{25}(t) - 1$	0	K_1
B_{26}	$b_{26}(t) > 0$	$b_{29}(t) = 0 \wedge b_{26}(t) = 0$	$b_{26}(t) = 0 \wedge b_{29}(t) > 0$
	$b_{26}(t) - 1$	0	K_2
B_{27}	$b_{11}(t) \leq 0 \wedge b_{12}(t) \leq 0$	$b_{11}(t) > 0 \vee b_{12}(t) > 0$	
	$\max\{b_{27}(t) - 1, 0\}$	M	
B_{28}	$\max\{0, \alpha_1b_{23}(t)x_{21}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\})(b_{16}(t)x_6(t) -$ $- (1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t)) + \text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\})(b_{14}(t)x_2(t) - b_{13}(t)x_1(t)) - b_{11}(t)\}$		
B_{29}	$\max\{0, \alpha_2b_{24}(t)x_{22}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_{10}(t) + b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)\})(b_{20}(t)x_5(t) -$ $- (1 + \sigma_2)b_{19}(t)x_6(t)) + \text{sign}(\max\{0, b_8(t) + b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)\})(b_{18}(t)x_8(t) - b_{17}(t)x_3(t)) - b_{12}(t)\}$		
B_{30}	$b_{30}(t) > 0$	$b_{32}(t) = 0 \wedge b_{30}(t) = 0$	$b_{30}(t) = 0 \wedge b_{32}(t) > 0$
	$b_{30}(t) - 1$	0	D_1
B_{31}	$b_{31}(t) > 0$	$b_{33}(t) = 0 \wedge b_{31}(t) = 0$	$b_{31}(t) = 0 \wedge b_{33}(t) > 0$
	$b_{31}(t) - 1$	0	D_2
B_{32}	$x_{30}(t)\max\{0, b_{11}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\})(b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)) +$ $+ \text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\})((1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)) - R_1\} +$ $+ (1 - x_{30}(t))\max\{0, b_{32}(t) - b_{14}(t)x_2(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}$		
B_{33}	$x_{31}(t)\max\{0, b_{12}(t) + \text{sign}(\max\{0, b_8(t) + b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)\})(b_{17}(t)x_3(t) - b_{18}(t)x_4(t)) +$ $+ \text{sign}(\max\{0, b_{10}(t) + b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)\})((1 + \sigma_2)b_{19}(t)x_6(t) - b_{20}(t)x_5(t)) -$ $- R_2\} + (1 - x_{31}(t))\max\{0, b_{33}(t) - b_{18}(t)x_4(t) - b_{20}(t)x_5(t)\}$		

2) якщо банк має кошти в національній валюті для здійснення операції обміну на ВКВ ($\text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}) = 1$), внутрішній стан автомата B_{11} збільшиться на величину національної валюти, яка надійшла від операції обміну на момент t , і комісійних від неї $((1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t))$, та зменшиться за рахунок витраченої національної валюти за цією ж операцією на момент t ($b_{16}(t)x_6(t) > 0$), тобто кошти банку зміняться на величину $(1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)$. Якщо ж у нього немає ресурсів для здійснення операції обміну ($\text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}) = 0$), такої зміни не станеться.

3) загальна сума готівкової національної валюти збільшиться за рахунок процентів, отриманих за наданий банком кредит у національній валюті ($\beta_1 b_{32}(t)$), якщо настав час їх сплати ($x_{30}(t) = 1$).

4) Разом із тим значення внутрішнього стану автомата B_{11} у наступний момент часу зменшиться внаслідок сплати відсотків за вкладами у національній валюті за останній період T_1 ($\alpha_1 b_{23}(t)$), якщо настав час виплати цих відсотків ($x_{21}(t) = 1$); а також унаслідок сплати відсотків кредиторам банку за взятий ним кредит у національній валюті ($\gamma_1 b_{28}(t)$), якщо настав час їх виплати ($x_{25}(t) = 1$).

Аналогічно будеться **автомат B_{12}** .

Автомати B_{13} – B_{20} – випадкові величини θ_i , ξ_j ($i, j = 1, 2, 3, 4$) – свідчать про поточну кількість грошей, яка безперервно надходить до системи за визначеними операціями, але в підсумку враховуються лише ті кошти, які справді були на час t , що коригується вихідними сигналами $x_1(t) - x_6(t)$.

Автомат B_{21}

Якщо до моменту нарахування вкладникам банку відсотків у національній валюті залишається додатна кількість одиниць автоматного часу ($b_{21}(t) > 0$), значення часу на момент $t + 1$ відповідно зменшується на одиницю $-(b_{21}(t + 1) = b_{21}(t) - 1)$; якщо ж цей час дорівнює 0 ($b_{21}(t) = 0$) і поточна сума для обслуговування рахунків теж нульова ($b_7(t) = 0$), то час залишається нульовим ($b_{21}(t) = 0$); в іншому ж випадку, коли на поточному рахунку кошти ще є ($b_7(t) > 0$ і $b_{21}(t) = 0$), це означає, що відсотки були сплачені у цей момент часу, а отже, до сплати відсотків за новий період залишається час T_1 .

За такою ж схемою будеться **автомат B_{22}** .

Автомат B_{23}

Якщо до моменту нарахування відсотків у національній валюті в момент t залишилась одна одиниця автоматного часу ($x_{21}(t)=1$), то в момент часу $t+1$ сума вкладів у національній валюті дорівнюватиме тій сумі вкладів, яка була на цей момент часу, тобто $\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}$. В іншому разі, коли $x_{21}(t)=0$ у наступний момент часу $t+1$, сума вкладів за поточний період T_1 зменшиться на величину коштів, вилучених із поточних рахунків, тобто $b_{23}(t+1)$ дорівнюватиме $\max\{0, b_{23}(t) - x_2(t)b_{14}(t)\}$.

Аналогічно міркуємо стосовно **автомата B_{24}** .

Автомат B_{25}

Якщо банк має поточний борг у національній валюті ($b_{28}(t) > 0$), і час, що лишився до сплати відсотків за кредит у момент t є нульовим ($b_{25}(t) = 0$), то в момент $t + 1$ час, який залишився до сплати відсотків за кредит, дорівнюватиме K_1 , тобто почнеться новий період сплати відсотків. Якщо банк не має боргу перед кредиторами у національній валюті в момент t ($b_{28}(t)=0$), йому не варто починати новий кредитний період, тоб-

то $b_{25}(t + 1) = 0$. Якщо ж час до сплати відсотків за кредитом не є нульовим ($b_{25}(t) > 0$), то в наступний $t+1$ момент часу його необхідно зменшити на одиницю: $b_{25}(t + 1) = b_{25}(t) - 1$.

Аналогічно будуємо **автомат B_{26}** .

Автомат B_{27}

Якщо банк на час t має борги як за коштами у національній валюті ($b_{11}(t) \leq 0$), так і за ВКВ ($b_{12}(t) \leq 0$), то в наступний момент часу час до банкрутства банку зменшиться на одиницю $-b_{27}(t + 1) = \max\{0, b_{27}(t) - 1\}$. Функція тах потрібна для того, аби за умови, що банк у момент t є банкрутом ($b_{27}(t) = 0$), він залишився ним і в момент $t + 1$: $b_{27}(t + 1) = \max\{0, -1\} = 0$. Якщо ж у нього є власні кошти в національній валюті чи ВКВ ($b_{11}(t) > 0$ або $b_{12}(t) > 0$), то до його банкрутства залишається максимальний час M .

Автомат B_{28}

Поточний борг банку в національній валюті на момент автоматного часу $t + 1$ складається із зобов'язань перед вкладниками – виплати їм відсотків за вкладами ($\alpha_1 b_{23}(t)$), якщо настав час їх сплати ($x_{21}(t)=1$), та виплати різниці між вкладами, знятыми та вкладеними клієнтами ($b_{14}(t)x_2(t) - b_{13}(t)x_1(t)$), якщо на банківських рахунках є їхні кошти ($\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}) = 1$). Банк також зобов'язаний сплатити різницю між коштами у національній валюті, які надійшли для операції обміну, і коштами, вилученими з банківських рахунків у результаті цієї операції з урахуванням виплати банку комісійних ($b_{16}(t)x_6(t) - (1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t)$), за умови, що він має кошти для її здійснення ($\text{sign}(\max\{0, b_9(t) + b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)\}) = 1$), бо інакше клієнту буде відмовлено. До боргу не включаються кошти, що вже були в банку (або його зобов'язання), тобто $b_{11}(t)$.

Це ж стосується побудови механізму зміни внутрішнього стану **автомата B_{29}** .

Автомат B_{30}

Якщо в момент часу t банк надав кредит у розмірі $b_{32}(t)$ ($b_{32}(t) > 0$), час сплати якого був у попередньому відрізку часу ($b_{30}(t) = 0$), то нове значення часу, що залишився до отримання відсотків за кредитом, становить $b_{30}(t + 1) = D_1$. Якщо ж банк не надавав кредиту і час до його сплати нульовий ($b_{32}(t) = 0$ і $b_{30}(t) = 0$), то в наступний момент часу нічого не зміниться, тобто $b_{30}(t + 1) = 0$. Якщо ж час до сплати кредиту не нульовий, то в наступний момент часу він зміниться на одиницю: $b_{30}(t + 1) = b_{30}(t) - 1$.

Аналогічно будеться **автомат B_{31}** .

Автомат B_{32}

Якщо в момент часу t до сплати відсотків за наданим банком кредитом залишається одна одиниця автоматного часу ($x_{30}(t)=1$), то в наступний момент часу значення наданого кредиту складатиметься із суми коштів у національній валюті, які перевищують резервне значення R_1 , тобто:

- 1) із власних коштів банку в національній валюті $b_{11}(t)$;
- 2) якщо на банківських рахунках є кошти в національній валюті ($\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}) = 1$), то – з різниці між вкладеними та знятыми коштами ($b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)$); в іншому разі ($\text{sign}(\max\{0, b_7(t) + b_{13}(t)x_1(t) - b_{14}(t)x_2(t)\}) = 0$) клієнту буде відмовлено;

- 3) якщо в банку є кошти для здійснення операції обміну, то – з різниці між отриманими та витраченими

коштами з урахуванням комісійних ($(1 + \sigma_1)b_{15}(t)x_5(t) - b_{16}(t)x_6(t)$); якщо ж до моменту сплати відсотків залишається більш ніж одиниця автоматного часу ($x_{30}(t) = 0$), значення банківського кредиту зменшиться на величину коштів, витрачених банком на операції обміну ($b_{16}(t)x_6(t)$) та повернення клієнтам їхніх вкладів ($b_{14}(t)x_2(t)$).

Аналогічно міркуємо, будуючи **автомат B_{33}** .

При побудові моделі використано такі позначення:

ξ_i — випадкові величини, реалізації яких розглядаються як реалізації взаємно незалежних однаково розподілених випадкових величин; це проміжки часу між моментами послідовних надходжень готівкових коштів:

при $i = 1$ — вкладів у національній валюти;

при $i = 2$ — вкладів у ВКВ;

при $i = 3$ — національної валюти при обмінних операціях;

при $i = 4$ — ВКВ при обмінних операціях;

θ_j — випадкові величини, реалізації яких розглядаються як реалізації взаємно незалежних, однаково розподілених випадкових величин; це проміжки часу між моментами послідовних вилучень готівкових вкладів:

при $j = 1$ — у національній валюти;

при $j = 2$ — у ВКВ;

θ_n — випадкові величини; це — обсяги готівкових коштів, які надходять в установу банку, а саме:

при $n = 1$ — вкладів у національній валюти;

при $n = 2$ — національної валюти від операцій обміну;

при $n = 3$ — вкладів у ВКВ;

при $n = 4$ — ВКВ від операцій обміну;

ξ_h — випадкові величини; це — обсяги вилучених готівкових коштів:

при $h = 1$ — вкладів у національній валюти;

при $h = 2$ — національної валюти від операцій обміну;

при $h = 3$ — вкладів у ВКВ;

при $h = 4$ — ВКВ від операцій обміну.

На підставі спостережень і економічного змісту кожної з вищезазначених випадкових величин можна зробити висновок щодо їх розподілу. Зокрема про те, що випадкові величини ξ_i ($i = 1, 2, 3, 4$) та θ_j ($j = 1, 2$) розподілені за пуасонівським законом. Але у загальному випадку розподілі випадкових величин залежать від специфіки системи.

При побудові моделі зроблено такі припущення:

1) не розглядається можливість виконання установою банку операцій прийому різних платежів у готівковій формі. Таке припущення можна робити, оскільки за тенденції до спеціалізації виробничого процесу банківських установ лише окремі з них виконують подібні операції;

2) розглянуто ситуацію, коли обмін національної валюти на ВКВ і зворотний обмін провадиться лише з одним видом ВКВ (наприклад, доларами США). Це припущення використано не тільки для спрощення моделі, а й з огляду на те, що при врахуванні можливості обміну національної валюти на різні ВКВ сама модель суттєво не зміниться, зросте лише кількість автоматів;

3) дана автоматна модель є стаціонарною, оскільки йдеться про сталі процентні ставки і не враховується вплив інфляції на зміну курсу валют і процентних ставок [3]. Тобто модель можна застосовувати тоді, коли одиниця автоматного часу є досить малою (тоді вплив інфляції буде незначним), а період прогнозування — невеликим. Та навіть присталій інфляції в системі передбачено зміну курсу валют, бо валютні надходження є випадковими величинами, тож її можна підібрати таким чином, щоб у системі відбувалося задане коливання валютного курсу [4], [5].

Запропонована імітаційна модель дає змогу отримати прогнозні величини готівкових грошових коштів, які матиме установа банку для обслуговування банківських зобов'язань:

— поточної суми національної валюти на момент автоматного часу t ($b_7(t)$);

— поточної суми ВКВ на момент автоматного часу t ($b_8(t)$);

— поточної суми національної валюти на момент автоматного часу t ($b_9(t)$);

— поточної суми ВКВ на момент автоматного часу t ($b_{10}(t)$);

— загальної суми національної валюти на момент автоматного часу t ($b_{11}(t)$);

— загальної суми ВКВ на момент автоматного часу t ($b_{12}(t)$). □

Література.

1. Бакаев А.А., Костина Н.И., Яровицкий Н.В. *Имитационные модели в экономике*. — К.: Наукова думка, 1978. — С. 304.

2. Костина Н.И., Черняховська П.М. Прогнозування надходжень готівкових грошей до установи комерційного банку // Банківська справа. — 2000. — № 1. — С. 17–20.

3. Костина Н., Сучок С. Методология вероятностно-автоматного моделирования // Банковские технологии. — 2001. — № 11. — С. 39–42.

4. Костина Н.И., Алексеев А.А. Финансовое прогнозирование в экономических системах. — М.: ЮНИТИ, 2002. — С. 285.

5. Костина Н.И., Сучок С.В. Прогнозирование банковской деятельности в условиях трансформации экономики // Современные аспекты финансового управления экономическими процессами. Матер. науч.-практ. конф. — Севастополь, 2001.

Головний офіс АКБ "Банк Австрія Кредитанстальт Україна" у Києві.

Любов Федулова

Завідувач кафедри менеджменту
Міжрегіональної академії управління персоналом.
Доктор економічних наук, професор

Індування якості послуги — завдання довгострокове і постійне. Із розвитком науково-технічного прогресу проблема ця не спрошуються, а навпаки, стає складнішою. Тому вирішити її традиційними методами, тобто тільки шляхом контролю, практично неможливо. Слід застосовувати комплексний та системний підхід, що можливо лише за умови запровадження управління якістю. Ще в 1950 році відомий учений Е. Демінг писав, що вирішення проблеми якості на 85% залежить не від людей, а від системи управління нею.

Нині маємо об'єктивну потребу в поглиблених дослідженнях проблем управління діяльністю банків, головною з яких є управління якістю банківських послуг. Політика банку, всіх його служб повинна спрямовуватися на залучення клієнтів шляхом підвищення якості всього процесу надання послуг. Відтак він завоює ринок і в підсумку збільшить прибуток.

Практика останніх років засвідчила, що дохідність, частка ринку, масштаб діяльності тощо — це насамперед результати задоволення потреб реальних клієнтів. Головне в боротьбі за клієнта — якість як спроможність послуги задовільнити потреби і прагнення кожного споживача, гарантувати йому успіх не лише сьогоднішнього, а й майбутнього усвідомленого вибору.

Якість послуги має два аспекти — технічний та комунікативний. Перший визначається чисельністю наданих послуг, а також такими параметрами їх виконання, як оперативність, точність і надійність. Другий — суто людським ставленням до клієнта: вмінням відповісти на будь-яке запитання, вислухати пропозицію і навіть

Управління якістю банківських послуг — запорука успіху в боротьбі за клієнта

Внесок сфери послуг у внутрішній національний продукт України стає дедалі вагомішим. Особливо помітно зростає попит на послуги кредитної системи.

Провідні банки організовують роботу як установи сервісного типу, що заробляють продажем продуктів та наданням послуг клієнтам. Складовою успіху діяльності банківських установ, доводить автор цього дослідження, є управління якістю послуг.

готовністю йти на певний фінансовий ризик заради його зручності.

Комплексне маркетингове дослідження роботи деяких банків, проведене з метою виявлення реального стану стосунків "клієнт — банк" із позиції оцінки якості запропонованих послуг, довело, що потреби індивідуального та корпоративного клієнтів досить різні. Корпоративних клієнтів (90% опитаних) в основному задоволяють відносини з банками. Найважливіше для них — якість самого процесу обслуговування. (До слова, привітність працівників банку посідає перше місце). Індивідуальні клієнти передусім звертають увагу на ступінь зручності роботи з банком (59% респондентів оцінили його на "добре", а 41% — на "задовільно"). Загалом дослідження свідчить про низьку оцінку ознак якості банківських послуг. Тобто банки не надають належного значення складовим якості. Весь "зріз" інформації наводить на думку, що вони взагалі не займаються формуванням системи управління якістю банківських послуг, і клієнти невдоволені нинішнім станом обслуговування.

Дослідуючи потреби індивідуального та корпоративного клієнтів, додходимо висновку, що майже всі складні фінансові схеми розробляються банками для задоволення потреб великих корпоративних партнерів. Індивідуальні клієнти, яких здебільшого цікавлять розрахунки чи вигідне розміщення невеликого вільного залишку коштів на короткий термін, не становлять для банків особливого інтересу. Залишається лише сподіва-

тися, що дрібний вкладник знатиме більше про роботу банку, а фінансисти будуть уважнішими до його проблем. Клієнтам потрібен широкий спектр банківських продуктів, які б задовольняли їхні вимоги щодо повноти, своєчасності, комплексності і вартості. Суб'єкти господарювання та підприємництва потребують розрахунково-касового обслуговування, інкасаші, правового забезпечення, неторговельних операцій, а також операцій, пов'язаних із наданням кредитів, гарантій, операцій із цінними паперами, лізингу, застосування нефінансових інструментів.

Маркетинговий підхід передбачає, що працівники дбають про банківський портфель операцій і послуг, регулюють їх життєвий цикл. Із дослідження з'ясувалося, які фактори перешкоджають розвитку банківського маркетингу. Це територіальна віддаленість філій банку, ризики в його діяльності, формальний, суто технічний підхід до справи (робота лише за інструкцією, з урахуванням тільки потреб банку, а не клієнта).

Відомо, що основними напрямами реалізації конкурентної стратегії банку мають бути товарна, цінова, збурова та комунікаційна політика. Зокрема, товарна політика (планування банківського продукту) полягає у визначенні та зміні характеру й асортименту запропонованих послуг (асортиментна політика). Саме вона, як свідчать дослідження, є основним напрямом товарної політики українських банків. Інші її напрями — менш розвинуті внаслідок недостатньої потужності українського банків-

ського ринку та зважаючи на значну чисельність конкурючих інститутів.

Хоч у великих банках, іх дирекціях та філіях як окремі структурні підрозділи діють управління з питань роботи з клієнтами, результати їх діяльності поки ще невисокі, оскільки немає цілісної системи відповідних заходів щодо створення, підтримки та надання якісних банківських послуг.

Керівництво банків не завжди адекватно реагує на зміни кон'юнктури ринку, пропозиції послуг. Тобто більшість банківських тарифів, комісій, допоміжних послуг клієнтам не завжди можуть конкурувати з подібними операціями в інших банках. Кваліфікація та заробітна плата спеціалістів, зайнятих залученням підприємств та організацій до обслуговування, нерідко не відповідають важливості поставленних завдань.

Цінова політика банку передбачає, що вартість різних банківських продуктів (процентні ставки, тарифи, компенсаційні, боніфікації тощо) визначається і змінюється відповідно до ринкової ситуації. Є різні підходи до встановлення ціни на послуги:

- ◆ ціноутворення, орієнтоване на витрати (явні та неявні);
- ◆ ціноутворення, орієнтоване на ринок;
- ◆ цільове ціноутворення.

Але основний метод — це встановлення ціни з урахуванням реалій ринку, цінової еластичності попиту на банківські послуги. З аналізу випливає, що в сучасних вітчизняних умовах найбільшу цінову еластичність має попит на нові та індивідуалізовані послуги.

В умовах зростаючої конкуренції банки України зможуть вижити, лише постійно дбаючи про поліпшення якості задоволення споживчих потреб. Досягти цього допоможе ефективна система управління, добре налагоджена організація та сучасна технологія надання послуг.

Зарубіжні банки виробили різноманітні концепції якості послуг. Для її поліпшення можна скористатися світовим досвідом:

- ◆ призначити "персональних банкірів", відповідальних за постійні зв'язки із клієнтурою;
- ◆ у великих філіях призначити фінансових консультантів, спроможних допомогти клієнтам вирішити проблеми фінансів, страхування, пенсій, інвестицій;
- ◆ налагодити "прямий зв'язок" — здійснення всіх операцій по телефону. З готівкою і за депозитами — через автоматизовані системи головного банку;
- ◆ розширити сферу використання кредитних карток;
- ◆ більше уваги приділяти розгляду претензій тощо.

Українським банкам умови менеджменту якості доводиться створювати практично з нуля. І лиш упевнвшись із цим завданням, можна буде приступати до розв'язання зазначененої проблеми шляхом побудови систем якості, що відповідають вимогам стандартів ISO 9000 та OS 9000, а також концепції Тотальної якості (tTQM). Отож аби побудувати сучасну банківську систему, необхідно вжити цілій комплекс заходів на макро- і мікрорівнях. Факторами прискорення організації управління якістю послуг є:

- ◆ зацікавленість вищого керівництва;
- ◆ наявність методичної бази, досконалість банківських технологій;
- ◆ заохочення співробітників банку до якісного обслуговування клієнтів;
- ◆ облік затрат, які виникають у результаті поганого обслуговування клієнтів.

Нині зміщення репутації банку в очах клієнтів важливіше, ніж швидке зростання активів. Необхідно перевонати вкладників, що банк має намір довго залишатися на ринку і не ризикуватиме своїми та їхніми коштами у гонитві за хвилинною вигодою.

Новою технологією управління відносинами із клієнтами має передбачатися побудова моделі на основі статистичної оцінки відносин із клієнтами як банківським активом; установлення зв'язку із цим активом шляхом мотивації роботи банківського персоналу та моделювання майбутніх доходів банку.

Сьогодні банк — це практично дві установи. Перша обслуговує потреби корпоративних клієнтів, друга — населення. Це спонукає до створення суто корпоративного банкінгу зі своєю системою управління та комплексом відповідних процедур, а також добре продуманої схеми управління обслуговуванням населення. У підсумку значно зросте конкурентоспроможність банку, зникнуть дублюючі функції у системі управління, вона стане ефективнішою і прозорішою, підвищиться відповіальність керівництва. Зрозуміло, що обидві "установи" повинні доповнювати одна одну, працюючи у єдиній системі координат. Щоб досягти цього, необхідно враховувати діючі та можливі ризики, мати чітку систему управління активами та пасивами банку.

Для оцінки економічності заходів, спрямованих на створення та поліпшення якості банківських послуг, доцільно застосовувати метод бюджетування. Треба зважити, що як і будь-яка комерційна організація, котра пропонує свої продукти на ринку, банк повинен уміти оцінювати прибуток за продуктами й управляти ним так же цілеспрямовано, як і структурними одиницями. Ринкові умови, конкуренція створюють певні переваги на шляху формування вартості конкретних послуг, і банк не в змозі необмежено підвищувати тарифи на продукти. Це спонукає аналізувати, шукати способи зниження затрат на послугу. Зменшуючи їх, важливо не погіршити якості технологічних процесів виробництва банківських продуктів. Для цього необхідно досконально знати ці процеси та відповідно розподіляти накладні витрати за конкретними продуктами.

Важливою проблемою залишається визначення вигоди для клієнта від управління якістю (зовнішньої вигоди), а конкретніше — рівня його задоволеності. Управляючи цим рівнем, можна впливати на лояльність вкладника та його комунікацію з оточуючими і відтак сприяти збільшенню доходу. Лояльність клієнта банку визначатиметься обсягом збути і готовністю клієнта платити за нову послугу підвищенню ціни. Високий рівень задоволеності клієнтів якістю послуг сприятиме поліпшенню іміджу та репутації банку, розширенню продажу продуктів та послуг, зростанню довіри клієнтів, скороченню загальних витрат на маркетинг, збільшенню маржі й дохідності.

Сучасним теорії та практиці банківського менеджменту й маркетингу бракує науково обґрунтованих методик управління якістю послуг. Відсутність організаційно-економічних підходів до управління нею спонукає до системного вивчення цієї проблеми. Необхідні персоніфіковані концепції управління якістю банківських послуг, такі, зокрема, як модель управління якістю, критерії її оцінки, система управління якістю послуг, рекомендації щодо впровадження світових стандартів якості у практику діяльності банків. Це сприятиме прискоренню процесу адаптації до міжнародних норм якості, забезпечить результативність діяльності та конкурентоспроможність вітчизняних банків.

Юрій Заруба

Провідний економіст економічного
департаменту Національного банку України

Складові цінової політики банку

У статті розглянуті проблеми, пов'язані з діяльністю вітчизняних банків в умовах уповільнення інфляційних процесів в економіці, а отже, зменшення інфляційних прибутків, які донедавна забезпечували легкі заробітки. На прибутковість значим чином впливає погіршення фінансового стану багатьох суб'єктів підприємницького сектору, посилення конкурентної боротьби за вигідного клієнта. Відновідно до ринкової ситуації банкам доводиться вдаватися до гнучкої політики для встановлення цін на банківські продукти, шукати нові підходи до ціноутворення на послуги.

КОНКУРЕНЦІЯ І БАНКИ

З а умов зниження прибутковості банків (див. графік), обмеженості ресурсної бази та напрямів надійного вкладення коштів у банківській системі України посилюється конкурентна боротьба як за вигідного клієнта (дешеві та "довгі" ресурси), так і за надійного позичальника. Це загострює проблеми економічного виживання банків, ефективної адаптації до умов конкурентного середовища. Інтенсифікація конкурентних відносин у банківському секторі України зумовлюється також низкою інших чинників, зокрема:

- сповільненням процесу створення нових фінансово-кредитних установ;
- стандартизацією банківських продуктів і послуг;
- активним запровадженням інновацій у банківському бізнесі.

Конкурентну стратегію економічного суб'єкта загалом визначають такі основні її засади, як товарна, цінова, збуторва та комунікаційна політика. Щоб успішно конкурувати на ринку, учасники економічного змагання, в даному разі банку, слід створити продукти (послуги), визначити їх асортимент, обсяг, ціну, знайти покупців, підібрати належний інструментарій для заохочення до купівлі.

Традиційними формами конкурентної боротьби на ринку є цінова та нецинова конкуренція. Серед методів цінової конкуренції у банківській справі зазначимо:

- ◆ знижки з оголошених тарифів;
 - ◆ продаж послуг вищої якості за діючими (або середніми на ринку) тарифами;
 - ◆ надання більшого обсягу послуг за діючими тарифами;
 - ◆ безоплатне надання частини послуг;
 - ◆ гнучкі схеми оплати послуг, що враховують побажання клієнтів;
 - ◆ пільгові умови надання послуг певним категоріям клієнтів (VIP-клієнтам, пенсіонерам тощо).
- Для іншої форми конкурентних відносин — нецинової конкуренції — характерні, зокрема, такі методи:
- ◆ підвищення якості пропонованих послуг порівняно з послугами конкурентів;
 - ◆ розробка нових видів послуг;
 - ◆ індивідуалізація змісту послуг, схем та умов їх надання конкретним клієнтам;
 - ◆ використання реклами;

- ◆ підтримка зв'язків із громадськістю, створення позитивного іміджу установи.

Успіх роботи банку в конкурентних умовах безпосередньо пов'язаний із наявністю в нього конкурентних переваг, які прямо чи опосередковано впливають на економічну ефективність його діяльності. Серед головних чинників впливу на результати роботи установи особливе значення має ціна банківського продукту, яка містить у собі загальну інформацію про собівартість послуги та очікуванім банком рівень прибутковості. Економічно виправдана та ринково зумовлена ціна банківської послуги є важливим фактором зміщення позицій банку на ринках залучення та розміщення грошового капіталу.

У деяких дослідженнях, присвячені стратегіям конкурентоспроможності, зазначається, що стійкої конкурентної переваги фірми можуть досягти двома основними способами: за рахунок нижчих витрат та шляхом диференціації товарів.¹

Спроможність банку знижувати ціну й таким чином конкурувати на ринку визначається рівнем його витрат і рентабельністю послуг. Зменшення витрат на створення банківської послуги дає змогу відповідно знизити її ціну. Зниження цін на пропоновані послуги — важливий аргумент у конкурентній боротьбі, важливий елемент створення позитивного іміджу банківської установи, що великою мірою забезпечує її прихильність клієнтів. Здешевлення послуг може забезпечити банку вищий, ніж у конкурентів, прибуток за рахунок більшого обсягу їх пропозицій, навіть у разі меншої, порівняно з конкурентами, дохідності.

ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ЕТАПИ

Цінова політика банку передбачає встановлення цін на банківські продукти та їх зміну відповідно до динаміки ринкової ситуації. Вона включає в себе загальні підходи до ціноутворення на послуги, пріоритети у наданні пільг, відповідний "циновий" підхід до загалу клієнтів та до певних їх категорій. Об'єктами цінової політики банку є процентні ставки, різноманітні комісійні збори, тарифи, премії, а також мінімальний розмір вкладу.

Слід зазначити, що в період становлення вітчизняної банківської системи банки не приділяли належної уваги проблемам ціноутворення (що деякою мірою можна по-

¹ Портер М. Міжнародна конкуренція / Пер. с англ. — М.: Міжнародні відносини. 1993. — С. 55.

яснити недостатністю досвіду діяльності в ринкових умовах), як і індивідуальному підходу до запитів клієнта. Переорієнтація на роботу з реальним сектором економіки вимагатиме підвищеної уваги з боку банківських менеджерів до кожного клієнта, зокрема, з позицій ціноутворення на банківські послуги.

Якщо на початку 1990-х років "комерційні банки економічно розвинутих країн отримували приблизно третину своїх доходів від торгівлі на валютних біржах у вигляді плати за надані клієнтам послуги",² то в нинішніх умовах у деяких країнах, зокрема у США, "комісійні доходи за здійснення платежів, прийом депозитів та інші послуги клієнтам забезпечують до 40% усього прибутку банків".³ Тенденція до збільшення питомої ваги непроцентних доходів у загальному їх обсязі спостерігається також у вітчизняних банках (див. таблицю).

Таким чином, питання реалізації ефективної цінової політики набувають сьогодні для українських банків особливого значення. Їх актуальність, зокрема, пов'язана з тим, що:

1) ціноутворення є важливим важелем впливу на обсяг прибутку банку;

2) переважна частина дрібних і середніх українських банків не має достатніх ресурсів, щоб активно використовувати методи нецінової конкуренції;

3) більшість цін на банківські послуги не оголошуються заздалегідь, а встановлюються за домовленістю.

Зазначимо, що сучасні банки мають певну свободу ціноутворення, яка зумовлена:

- ♦ відносно невеликою кількістю продавців банківських послуг (кредитних інститутів) та значним числом їх споживачів (підприємств, населення);

- ♦ численністю процентних ставок, тарифів, комісійних зборів, що дезорієнтує клієнта на ринку під час зміни цін;

- ♦ наявністю різноманітних клієнтських переваг (територіальних, особистих), які "прив'язують" споживача до того чи іншого кредитного закладу, занижуючи його чутливість до підвищення ціни.

Загалом процес банківського ціноутворення можна зобразити у вигляді такої схеми:

Етапи банківського ціноутворення

Загальна спрямованість цінової політики визначається основною метою діяльності банку, яка полягає в отриманні прибутку, достатнього для забезпечення його розвитку. Але в прагненні високої прибутковості не слід завищувати

² Пашковская И. В. Зарубежная практика оздоровления проблемных банков // Банковские услуги. — 1998. — № 7—8. — С. 12.

³ Перотти Э., Швей Ю. Реструктуризация банковской системы: стратегия устойчивого развития // Деньги и кредит. — 1999. — № 12. — С. 10.

цини на послуги, які формують банківський прибуток, одночасно занижуючи ціну послуг, що формують витрати банку. Подібна агресивна цінова політика в умовах конкурентного ринку може привести до втрати більшості клієнтів (котрі відмовляться від невигідних для себе умов обслуговування, звернувшись до банків-конкурентів, які встановили прийнятніші ціни), а також до зниження рівня рентабельності банківської діяльності. З огляду на це є всі підстави виділяти серед банківських ризиків ціновий ризик, під яким розуміють втрати, що можуть виникнути в результаті переоцінки інструментів, які є предметом купівлі-продажу на ринку.⁴

Структура доходів банків України

Відсотки

Статті доходів	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.
Процентні	66	62	63	65
Комісійні	19	20	23	27
Інші доходи	15	18	14	7
Усього	100	100	100	100

Іншою метою банківського ціноутворення є зміцнення та розширення його ринкової позиції, тобто положення на ринку відносно конкурентів. Якщо конкуренція в певному сегменті банківського ринку посилюється, то згідно з класичним законом взаємодії попиту і пропозиції прямим наслідком цього буде зниження середньої ціни банківських послуг. Тому особливого значення в процесі банківського ціноутворення слід надавати скороченню витрат при наданні послуг без погіршення їх якості. У такому разі банк має змогу диференціювати ціни з урахуванням фактичних затрат на надання послуг. Утім, визначити обсяг реальних витрат, що припадають на конкретну послугу, є досить складною справою, особливо при розділі на їх створення всіх загальнобанківських витрат.

Ще одна мета банку, яка досягається шляхом виваженого ціноутворення, — забезпечення вищої порівняно з конкурентами якості пропонованих послуг. Ефективне обслуговування та індивідуальний підхід нерідко дають банкам змогу утримати відносно високі ціни на власні послуги без ризику втратити клієнтів.

Важливим етапом розробки цінової стратегії банку є аналіз ринку збути банківських послуг, у ході якого оцінюють динаміку попиту на ті чи інші послуги, визначають вірогідні обсяги їх продажу на ринку протягом певного періоду за певною ціною. Зазначимо, що чим нееластичнішим є попит, тим вищою може бути ціна послуг банку.

Сьогодні банківська справа в Україні характеризується стрімким розширенням спектра пропонованих клієнтом послуг. Очевидно, найближчим часом в умовах зменшення середньої норми прибутковості вітчизняного банківського бізнесу та зниження спекулятивних доходів українських банків безперечну перевагу над конкурентами матимуть ті установи, які зможуть швидше адаптуватися до нового ринкового середовища та всезростаючих потреб клієнтури в нових видах послуг.

Після комплексного дослідження ринкового попиту на пропоновану банком послугу розраховують економічну ефективність її впровадження, що включає в себе не лише забезпечення беззбитковості для банку при її реалізації, а й отримання певного прибутку. Залежно від поточної ринкової кон'юнктури та цілей банку ціна на нову послу-

⁴ Коновалов С.Ф. Об оптимизации состава показателей, характеризующих банковские риски // Деньги и кредит. — 1997. — № 8. — С. 47.

гу може забезпечувати покриття або прямих його витрат, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням банківської діяльності (процентні, комісійні, оплата праці тощо), або всіх витрат (крім прямих, також адміністративно-гospодарських, накладних, витрат на сплату податків тощо).

Ціну, яка покриває прямі витрати, слід застосовувати у короткостроковому періоді (скажімо, для оперативного залучення солідних клієнтів); тривале ж її застосування може привести до збитковості даної послуги. У подальшому доцільніше встановити нижню межу ціни, яка покриватиме всі витрати банку — це забезпечить прибутковість його діяльності в довгостроковій перспективі.

Порівнюючи ціни на аналогічні послуги банків-конкурентів, а також рівень обслуговування ними клієнтів (його якість, швидкість, комплексність послуг та іх відповідності запитам клієнтів) із власною системою надання послуг, банківські фахівці зможуть запропонувати найраціональнішу в даній ситуації ціну реалізації послуг, визначивши її верхню (рінково обумовлену) межу.

При ціноутворенні з орієнтацією на цінову пропозицію конкурентів ціна послуг банку визначатиметься залежно від його позиції на ринку, а також від цін банків, які лідирують на ринку. Стратегія “виходу (проникнення) на ринок”, що відповідає зазначеному принципу, характеризується заниженими цінами на послуги і найчастіше застосовується банками, які лише починають освоювати новий ринковий сегмент. За деякими оцінками, “розмір зниження ціни має бути суттєвим — на 30–50%”.⁵

Разом із тим у рамках цього принципу можна реалізовувати і стратегію “лідера”, яка передбачає створення високоякісної, конкурентоспроможної продукції — кращої, ніж аналогічна продукція конкурентів. Банк, що дотримується такої стратегії, може застосовувати політику “зняття вершків”, коли на початку певні послуги продаються за високими, значно вищими від рівня витрат, цінами, а потім поступово знижаються. Головним фактором здійснення такої політики є великий попит із боку значної кількості клієнтів. Початкова група споживачів менш чутлива до ціни, ніж наступні покупці; сприйняття ж клієнтами високих цін свідчить про високу якість послуги. Головна вада такого способу ціноутворення полягає у зростанні залежності банку від цінової політики конкурентів, яка може виявитися для нього згубною.

МЕТОДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ

Крім урахування цінової пропозиції конкурентів, у сучасній банківській практиці широко застосовуються і такі принципи визначення ціни, як орієнтація на витрати, пов'язані зі створенням послуги, та на попит споживачів. Це не означає, що ціноутворення зводиться лише до того чи іншого із зазначених принципів. Йдеться лише про певний пріоритет, обумовлений конкретною ситуацією.

Орієнтована на витрати цінова політика передбачає встановлення такої ціни на послуги, яка б частково або повністю відшкодовувала її собівартість і приносila певний прибуток. Серед методів ціноутворення, що відповідають зазначеному принципу, варто виділити такий широко застосовуваний підхід, як “середні витрати плюс прибуток”, що полягає в обчисленні середньої вартості портфеля залучених і запозичених коштів шлях-

⁵ Уткин Э.А. Банковский маркетинг: Учебное пособие. — М.: Инфра-М, Метапроф, 1994. — С. 184.

хом ділення сумарних витрат на виплату процентів на середній обсяг пасивів за певний період.

Разом із тим в умовах інтенсифікації економічних зв'язків та мінливості ринкової кон'юнктури встановлення банком, скажімо, процентних ставок за кредитами на основі середньої вартості залученого капіталу (без урахування поточного ринкового процента) може істотно знизити дохідність його кредитної діяльності, оскільки можливості щодо залучення дешевих вкладів населення та інших подібних кредитних ресурсів із часом можуть бути вичерпані. Головний недолік цього методу полягає в тому, що середні процентні витрати не несуть інформації про можливу динаміку майбутніх витрат, пов'язаних із виплатою відсотків.

Так, при можливому підвищенні процентних ставок середні витрати на залучення коштів (які відносяться до минулих періодів) “недооцінюють” (занижують) фактичну вартість залучення капіталу за нових умов. Ціна розміщення коштів у активній операції, заснована на таких витратах, не забезпечується доходу, достатнього для їх покриття та отримання бажаного прибутку. При зниженні ставок спостерігається протилежне явище: середні витрати “переоцінюють” (занижають) фактичні процентні витрати на нове залучення коштів із зовні, в результаті чого банківські позички можуть виявлятися надто дорогими, а отже, й неконкурентоспроможними.

Таким чином, метод ціноутворення, заснований на використанні середніх витрат на залучення капіталу, є ефективним лише за незмінних ринкових процентних ставок. Його доцільно застосовувати у банківській справі при оцінці результатів роботи банку за минулі періоди.

Для забезпечення ефективного й виваженого ціноутворення на перспективу слід оперувати не середніми, а граничними витратами на формування ресурсів. Це особливо важливо при розробці банківської цінової політики в умовах нестійкої фінансово-економічної кон'юнктури, характерної для України, та нерозвинутості фондового ринку, що перешкоджає здійсненню операцій щодо швидкого й вигідного залучення ресурсів.

Гранічна вартість залучення фондів — це вартість придбання однієї додаткової одиниці капіталу. Сенс її застосування у банківському ціноутворенні полягає в тому, що вона слугує своєрідним індикатором відносної вартості залучення додаткового грошового капіталу, завдяки чому банк має змогу вибрати найдешевші джерела фінансування. У разі зростання процентних ставок гранична вартість залучення перевищується поточну, якщо ж прогнозується падіння ринкового відсотка, гранична вартість залучення також знижується. Отже, щоб уникнути ситуації, коли приріст витрат на виплату відсотків перевищує приріст процентного доходу банку, калькуляцію ціни слід розраховувати виходячи із граничних вартостей фінансування, а не із середніх сумарних.

Зауважимо, що вартість окремого джерела ресурсів може більшою чи меншою мірою змінюватися порівняно з іншими їх джерелами, тому, встановлюючи ціни на банківські послуги, доцільно застосовувати зважену граничну вартість залучення фондів. Цей підхід заснований на тому, що всі активи фінансуються з об'єднаного фонду коштів, і конкретні джерела ресурсів безпосередньо не пов'язані з відповідними активами. Зважена гранична вартість сумарних фондів B , становить суму граничних вартостей усіх джерел банківських ресурсів. Вага кожного джерела w_i , дорівнює очікуваній сумі фінансування із джерела i , поділеній на загальний обсяг банківських пасивів, що складається з m статей. Таким чином, якщо v_i — гранична

вартість фінансування з окремого джерела i , то гранична вартість сумарних фондів дорівнюватиме:

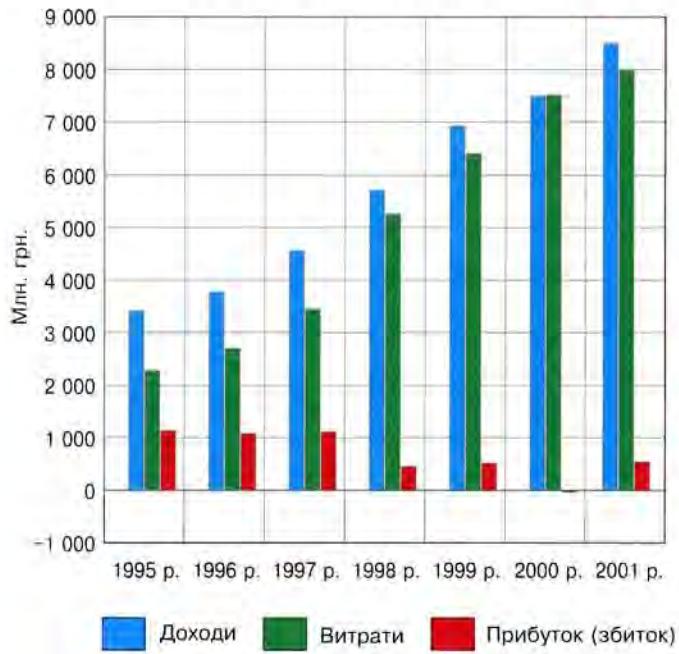
$$B_x = \sum_{i=1}^m w_i v_i.$$

Застосування граничної вартості сумарних банківських фондів при встановленні ціни на послуги дає змогу банку провадити виважену цінову політику (особливо на фоні посилення конкурентних відносин у банківському секторі України), а отже, — підвищити економічну ефективність своєї діяльності.

Деякі банки при формуванні власної системи ціноутворення надають перевагу методу “беззбитковості та забезпечення цільового прибутку”, що передбачає встановлення такої ціни, яку б “витримав” ринок, тобто — на рівні, який не спричиниться до скорочення обсягів реалізації послуг. У цьому разі банк орієнтується на бажаній для нього рівень рентабельності та фіксований прибуток. Слід, однак, зауважити, що тривале застосування такої практики є дещо загрозливим для прибутковості банку з огляду на невизначеність щодо позитивного сприйняття клієнтурою подібних цін.

Зазначимо, що характерною рисою сучасної банківської справи є орієнтація ціноутворення не лише на рентабельність тієї чи іншої послуги. Однією з причин цього є, як уже зазначалося вище, складнощі з достовірним та об'єктивним визначенням обсягу витрат на реалізацію конкретної послуги.

Динаміка доходів, витрат і прибутку банків України

У зарубіжній банківській практиці досить часто застосовується метод ціноутворення, який отримав назву “базова ставка плюс прибуток”. Він полягає у тому, що розмір кредитного процента визначається як сума базової ставки (нею можуть бути ставки кредитування першокласних позичальників, процентні ставки, що застосовуються на міжнародних ринках (LIBOR, PIBOR) тощо) та кредитної маржі (прибуток, що перевищує операційні й адміністративні витрати плюс компенсація за кредитний ризик). Перевагами цього методу є відносна простота і зручність застосування, оскільки точне обчислення собівартості

кожної операції не є обов'язковим. На нашу думку, із подальшою інтеграцією українських банків у світову фінансову систему банки нашої держави також зможуть ефективно застосовувати цей метод ціноутворення.

Орієнтоване на ринковий попит, банківське ціноутворення передбачає визначення ціни послуги залежно від оцінки споживача. Інакше кажучи, у ринкових умовах успішна реалізація продукції будь-якого суб'єкта господарювання, у тому числі й банку, залежить від позитивної оцінки клієнта. Тобто продукція (послуга) певного банку може бути реалізована за вищою ціною, ніж аналогічна послуга банку-конкурента, якщо клієнт упевнений не тільки у високій якості послуги, а й у належному сервісі її продажу.

У рамках цього принципу реалізуються переважно дві стратегії: диференційованого та асортиментного ціноутворення. Згідно з першою одна й та ж послуга надається різним групам споживачів за різними цінами. Причому ціна може змінюватися залежно від ринкового сегмента (індивідуальні чи корпоративні позичальники, клієнти з різним рівнем прибутку тощо) і термінів продажу (фаза ринкового циклу, сезонність і таке інше).

Асортиментна стратегія банківського ціноутворення базується на взаємозалежності цін на різні види послуг. Так, придбання певного пакета послуг для клієнта є вигіднішим, ніж окрема їх купівля, оскільки у пакеті кожна з них має знижку в ціні. У ряді випадків доцільно також надавати дешеві або й безоплатні послуги, якщо клієнт користується й іншими видами обслуговування і банк має з того певний прибуток.

Зауважимо, що на практиці немає ідеальних систем чи методик ціноутворення. Кожна з них має як переваги, так і недоліки, тому жодна не може претендувати на універсальність. Вибір конкретної стратегії залежить від макроекономічного середовища, рівня інтенсивності на ринку, стану кон'юнктури, ринкової позиції комерційного банку, його фінансових можливостей тощо.

КЛІЄНТ — НАЙВИЩИЙ ПРИОРІТЕТ ДЛЯ БАНКУ

Ринкова економіка передбачає вільне ціноутворення на створені продукти. Хоча на банківському ринку формується певна середня ринкова ціна, зумовлена взаємодією попиту і пропозиції, це не означає, що всі послуги продаватимуться саме за такою ціною. Вона швидше слугує своєрідним орієнтиром для суб'єктів банківського ринку і в кожному конкретному випадку може бути як вищою, так і нижчою за ринкову. Так, у ході переговорів клієнт (особливо великий та постійний партнер банку) має змогу активно впливати на ціну обслуговування, знижуючи її.

У конкурентній боротьбі банки перебудовують свою роботу залежно від потреб клієнта. Проте зниження тарифів та застосування вигідних для нього процентних ставок буде вправданим тільки тоді, коли:

- ♦ робота із цим клієнтом приносить банку значний прибуток і зниження тарифів або ставок за кредитами не спричиниться до загальних збитків за операціями з ним, а лише допоможе міцніше “прив'язати” його до банку;
- ♦ банк має достатньо підстав прогнозувати, що і в майбутньому робота із цим клієнтом принесе йому прибуток.

Вищий ступінь індивідуалізації при ціноутворенні, на нашу думку, можна застосовувати при встановленні плати за користування кредитними ресурсами. Якщо зацікавлений у цьому клієнт економічно обґрунтovanе свої можливості щодо ефективного використання і повернення

коштів, банк з огляду на реальність погашення позики визначає таку індивідуальну процентну ставку за кредитом, яка влаштовує обидві сторони.

При встановленні депозитної ставки можливості банку у реалізації індивідуального підходу, як правило, дещо менші, оскільки при залученні грошових коштів право вибору банку залишається за клієнтом. На нашу думку, в цьому разі індивідуальний підхід при ціноутворенні виявляється через роботу банку не з окремим клієнтом, а з їх групами, виділеними за певними ознаками.

Цінову політику комерційного банку, орієнтовану на клієнта, котрий є головним пріоритетом банківського менеджменту в конкурентних умовах, доцільно здійснювати з урахуванням:

- ◆ сегментації клієнтів (за сферою чи інтенсивністю діяльності, рівнем доходів, соціальним становищем, віком тощо) — як тих, що обслуговуються, так і тих, яких передбачається обслуговувати у перспективі;
- ◆ основних переваг окремих груп клієнтів в отриманні певних банківських послуг;
- ◆ цінових рішень по кожній обслуговуваній групі;
- ◆ індивідуальних підходів при встановленні конкретних цін на банківські продукти;
- ◆ вибору відповідної клієнтури для подальшого обслуговування.

Кожний ринок і кожен сегмент ринку складаються з різних за поведінкою та перевагами споживачів. Звісно, для отримання максимальних доходів пропозиція послуг має, по-перше, відповісти їх потребам та очікуванням і, по-друге, приносити банку необхідний прибуток. Ефективне управління дохідністю послуг дає змогу банківським менеджерам зробити їх привабливими для клієнтів та вести активну цінову боротьбу з конкурентами.

Наприкінці хотілося б зазначити таке: сьогодні вітчизняні банки працюють усе ще в умовах нестабільного економічного середовища, тож не завжди можуть чітко визначитися з перспективними рішеннями, в тому числі й у сфері ціноутворення. Разом із тим економічне зростання, яке спостерігається упродовж останнього часу, дає всі підстави сподіватися на пожвавлення економічного розвитку країни. За таких умов розробка та реалізація на практиці цінової політики дасть змогу банку мати орієнтири в ціноутворенні на перспективу, допоможе узгодити інші напрями банківського менеджменту в питанні управління потоками надходжень та витрат, що в підсумку забезпечить його ефективну діяльність.

Інформація з першоджерел /

Зміни, внесені до Державного реєстру банків України¹ в січні 2002 р.

Назва банку	Вид това-риства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Відкрите акціонерне товариство "Банк "Український капітал" (колишня назва — Банк "Український капітал")	ВАТ	25 000 000	25.12.1992 р.	138	м. Київ, просп. Перемоги, 67
Акціонерний комерційний банк "ТАС-Комерцбанк"	ВАТ	24 500 000	31.10.1991 р.	69	м. Київ, пров. Рильський, 10
Акціонерний Банк "Синтез"	ВАТ	42 000 000	24.12.1993 р.	221	м. Київ, вул. І.Кудрі, 5
Дніпропетровська область					
Закрите акціонерне товариство "Український Банк Міжнародного Співробітництва "Інвест-Кривбас Банк" (колишня назва — Український Банк Міжнародного Співробітництва "Інвест-Кривбас Банк")	ЗАТ	6 671 000	18.10.1996 р.	263	м. Кривий Ріг, просп. К.Маркса, 28
Донецька область					
Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	ВАТ	15 000 000	01.10.1991 р.	6	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а
Одеська область					
Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	ВАТ	13 213 560	17.10.1991 р.	39	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10

¹ "Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", підготовлений за даними Державного реєстру банків України, опубліковано у "Віснику НБУ" № 10 (2001 р.). Зміни і доповнення, внесені до Державного реєстру, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

У зв'язку з переоформленням банками ліцензій відповідно до Положення "Про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій", затвердженого постановою Правління НБУ від 17 липня 2001 року № 275, ми тимчасово припинили публікацію в журналі змін і доповнень до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали (або втратили) ліцензію Національного банку України. Публікацію зазначених матеріалів плануємо відновити після завершення процесу переліцензування банків — орієнтовно в № 5 (2002 р.) "Віснику НБУ".

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

10 років на ринку /

Український професійний банк: золотий ключик успіху

30 січня 2002 року відзначив 10-ліття із часу заснування один із найстаріших банків країни – Український професійний банк. Для його колективу, клієнтів та акціонерів це були роки копіткої праці, професійного пошуку, вироблення власної філософії банківського бізнесу. Пройшовши нелегкі випробування на організаційну міцність і професійну солідарність, із суто галузевого банк став сучасною універсальною фінансовою установою з бездоганною діловою репутацією і перспективою подальшого стабільного розвитку.

Будинок у Києві по вулиці Марини Раскової, 15, де нині міститься офіс Українського професійного банку.

Банки, як і люди, мають свої неповторні долі: то легкі і безхмарні, то покручені, а чи встелені ключичим терням. Не скажемо, що доля Українського професійного банку видалася геть уже злою мачухою, але й доброю феєєю її назвати не можна. Судіть самі.

10 років тому, 30 січня 1992 року, НБУ зареєстрував Комерційний банк розвитку меблевої промисловості України “Мебліпромбанк” зі статутним фондом 10 млн. крб. Створили його деревообробні та меблеві підприємства Міністерства лісової промисловості України. Банк динамічно розвивався. Наприкінці 1994 року темпи його розвитку були вищими від середніх по системі. За всіма рейтингами він входив до 40 кращих в Україні, причому щодо заставлення вкладів населення посідав 15 місце, а за статутним капіталом — 27-е.

Усе різко змінилося, коли в першому кварталі 1995 року значні суми міжбанківських кредитів, наданих Меблібанком (так він на той час називався) не повернули Економбанк, банки “Промінь”, “Конгрес” та кілька підприємств. Почалися виснажливі судові процеси, переговори, робота з реалізації заставленого майна.

Акціонери (а 60% їх — деревообробні та меблеві підприємства) теж не могли надати фінансову допомогу, оскільки самі переживали кризу. На 1 липня 1995 року банк зафіксував у балансі невеликий збиток. Ця та інші обставини (зокрема некоректні статті у пресі) спонукали клієнтів

покидати банк. 13 жовтня 1995 року банк уперше не виконав платежі клієнтів, 19 грудня з'явилася картотека № 2 на коррахунку банку в управлінні НБУ по м. Києву і Київській області.

У лютому 1996 року НБУ приймає рішення про припинення діяльності Меблібанку. У банку залишаються лише ті, хто по-справжньому вболіває за його долю. Колектив намагається не допустити розтягування банку, його банкрутства, шукає вихід із фінансової скруті.

5 травня 1996 року НБУ відновлює діяльність Меблібанку в режимі фінансового оздоровлення. Для переведення банку в листопаді 1999-го в звичайний режим функціо-

Спав досвіду і молодої енергії об'єднує членів правління Українського професійного банку. Зліва направо: Наталія Медведєва, Леонід Мілевський, Таміла Тарасенко, Андрій Лихочас та Василь Данилюк.

нування його колектив провів титанічну роботу з боржниками, кредиторами та багатьма групами потенційних акціонерів, постійно поліпшуючи показники діяльності банку.

Завдяки суттєвій підтримці акціонерів 1999 року банк подолав фінансову кризу. За 2000 рік основні показники його діяльності зросли вдвічі, значно зміцніла матеріально-технічна база, зросла довіра клієнтів і партнерів. Подвоїлися показники діяльності банку і в 2001 році.

Для отримання інформації та підтримки зв'язку з партнерами в банку використовується найсучасніша система зв'язку Рейтер — Дилінг 3000.

В УПБ пишаються, що за більшістю показників темпи його зростання останнім часом вищі, ніж у середньому по банківській системі України. Зокрема, як зазначив у своєму зверненні з нагоди десятилітнього ювілею УПБ голова його правління Леонід Мілевський, щороку подвоюються чисті активи банку, з яких понад 25 відсотків — високоліквідні. Потрійсва за минулій рік і дорівнює 88 мільйонам гривень обсяг кредитно-інвестиційного портфеля. При цьому питома вага проблемних кредитів нині становить 0,21%. Зростає довіра до банку з боку населення. УПБ постійно розширяє спектр банківських послуг та іхню якість, освоює нові банківські продукти і технології.

Нині Український професійний банк є міцною ланкою банківської системи, стабільним і надійним партнером. Усі 10 років існування він сповідує три ключові принципи, які допомогли йому вистояти в нелегкі часи втрат і падінь, зміцніти і продовжувати динамічно розвиватися. Ці принципи — професіоналізм, надійність, порядність.

У робочому кабінеті голови правління УПБ у вишуканій рамці висить

В операційному залі.

унікальний старовинний ключ, виготовлений майстрами Київської Русі в XI—XII століттях. Прикрашений пальмовим вінком першості, він є уособленням професійної майстерності, зразком рукотворного мистецтва наших славетних пращурів.

Цей ключ — символ успіхів і звитяг усіх, хто добивається першості у своїй справі. Хай же він стане своєрідним оберегом Українського професійного банку, сприяє його подальшому поступальному розвитку і процвітанню.

Дмитро Крохмалюк,
"Вісник НБУ".

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за січень 2002 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	241.4885
2	986 BRL	100 бразильських реалів	225.8044
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	93.6578
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4,0201
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.5153
6	381 GEL	100 грузинських ларі	254.7356
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	67.9477
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	116.7070
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	5298.5000
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	121.9448
11	356 INR	1000 індійських рупій	110.8473
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.0277
13	368 IQD	100 іракських динарів	1703.6977
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.1036
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1725.3338
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5020
17	434 LYD	100 лівійських динарів	825.8261

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
18	470 MTL	100 малтійських лір	1169.1457
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	58.2253
20	496 MNT	10000 монгольських тугrikів	48.1244
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	220.1069
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	8.7218
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	154.0934
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	240.8409
25	642 ROL	10000 румунських лейв	1.6787
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	141.2783
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	11.5436
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.1338
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	15.1624
30	991 TJS	1 сомоні Республіки Таджикистан	2.0778
31	952 XOF	1000 франків КФА	7.1843
32	152 CLP	1000 чилійських песо	7.9605
33	191 HRK	100 хорватських кун	64.0550
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	64.0171
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	423.8800

* Курс встановлено з 01.01.2002 року. На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Обліковий курс гривні щодо національних валют крайні Европейського валутного союзу, який встановлюється національним банком України щоденно (за січень 2002 року)

У зв'язку із запровадженням із 1 січня 2002 року в готівковий обіг євро постапоку Прасіння Національного банку України № 509 від 12 грудня 2001 року затверджено Тимчасове положення "Про здійснення обліку національних валют країн – членів Європейського валютного союзу на євро" (опубліковано в додатку до журналу "Вісник Національного банку України" "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності", № 1 за 2002 р.). Позначенням встановлюється також порядок купівлі та уповноваженими банками у фізичних осіб готівкових національних валют країн ЄВС за гривні.

"Вісник НБУ" публікує обліковий курс гривні щодо національних валют країн ЄВС за період із 1 січня 2002 року до дати вилучення їх з обігу.

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Обліковий курс												
			01.01. 2002 р.	02.01. 2002 р.	03.01. 2002 р.	04.01. 2002 р.	05.01. 2002 р.	06.01. 2002 р.	07.01. 2002 р.	08.01. 2002 р.	09.01. 2002 р.	10.01. 2002 р.	11.01. 2002 р.	12.01. 2002 р.	13.01. 2002 р.
1	040 ATS	100 австрійських шилінгів	33.9351	34.8015	34.7938	34.5073	34.5073	34.5073	34.5073	34.5073	34.4346	34.4346	34.4262	34.4262	34.4262
2	056 BEF	1000 бельгійських франків	115.7556	118.7109	118.6846	117.7074	117.7074	117.7074	117.7074	117.7074	117.4594	117.4594	117.4308	117.4308	117.5539
3	300 GRD	1000 грецьких драхм	13.7038	14.0537	14.0505	13.9349	13.9349	13.9349	13.9349	13.9349	13.8856	13.8856	13.9021	13.9021	13.9167
4	372 IEP	100 італійських франків	592.9128	608.0902	607.9156	602.9105	602.9105	602.9105	602.9105	602.9105	601.6400	600.7854	601.4938	601.4938	602.1240
5	724 ESR	1000 іспанських песет	28.0647	28.7812	28.7748	28.5379	28.5379	28.5379	28.5379	28.5379	28.4968	28.4978	28.4708	28.4708	28.5007
6	380 PTG	10000 папських лір	24.1163	24.7320	24.7265	24.5230	24.5230	24.5230	24.5230	24.5230	24.4361	24.4361	24.4365	24.4365	24.4910
7	528 NLG	100 нідерландських гульденів ¹	211.8958	211.8958	217.3056	217.2575	215.4687	215.4687	215.4687	215.4687	214.7052	215.0147	214.7093	214.7093	215.1876
8	280 DEM	100 німецьких марок ²	238.7512	238.7512	244.8467	244.7925	242.7770	242.7770	242.7770	242.7770	241.9168	242.2654	241.9213	242.2066	242.4603
9	620 PTE	100 португальських євроцентів	2.3292	2.3292	2.3886	2.3881	2.3684	2.3684	2.3684	2.3684	2.3684	2.3661	2.3661	2.3629	2.3629
10	246 FIM	100 фінських марок	78.5365	78.5365	80.5416	80.5237	79.8608	79.8608	79.8608	79.8608	79.5778	79.6925	79.5793	79.6731	79.7566
11	250 FFF	100 французьких франків	71.1871	71.1871	73.0045	72.9884	72.3875	72.3875	72.3875	72.3875	72.1310	72.2349	72.1323	72.2174	72.2930
			16.01. 2002 р.	17.01. 2002 р.	18.01. 2002 р.	19.01. 2002 р.	20.01. 2002 р.	21.01. 2002 р.	22.01. 2002 р.	23.01. 2002 р.	24.01. 2002 р.	25.01. 2002 р.	26.01. 2002 р.	27.01. 2002 р.	28.01. 2002 р.
1	040 ATS	100 австрійських шилінгів	34.4488	34.0486	34.0484	34.0484	34.0484	34.0484	34.0484	34.0484	34.2455	33.8888	33.4966	33.4966	33.4963
2	056 BEF	1000 бельгійських франків	117.5079	116.1380	116.2913	116.1420	116.1420	116.1420	116.1420	116.1420	116.8443	116.8443	115.6317	114.2600	114.2600
3	300 GRD	1000 грецьких драхм	13.9113	13.7488	13.7672	13.7495	13.7495	13.7495	13.7495	13.7495	13.7885	13.8291	13.6891	13.5267	13.5267
4	372 IEP	100 італійських франків	601.8887	594.8612	595.6568	594.8924	594.8924	594.8924	594.8924	594.8924	596.5792	598.3558	592.2782	585.2522	585.2522
5	724 ESR	1000 іспанських песет	28.4895	28.1569	28.1946	28.1584	28.1584	28.1584	28.1584	28.1584	28.2382	28.3214	28.0346	27.7021	27.7021
6	380 PTG	10000 папських лір	24.4814	24.1956	24.2279	24.1968	24.1968	24.1968	24.1968	24.1968	24.2654	24.3269	24.0905	23.8047	23.8047
7	528 NLG	100 нідерландських гульденів ¹	215.1036	212.5921	212.8764	212.6032	212.6032	212.6032	212.6032	212.6032	213.8338	211.6690	209.1580	209.1580	–
8	280 DEM	100 німецьких марок ²	242.3656	239.5358	239.8562	239.5483	239.5483	239.5483	239.5483	239.5483	240.9549	238.4957	235.6665	235.6665	234.6232
9	620 PTE	100 португальських євроцентів	2.3644	2.3368	2.3400	2.3369	2.3369	2.3369	2.3369	2.3369	2.3505	2.3436	2.3267	2.2991	2.2765
10	246 FIM	100 фінських марок	79.7254	78.7946	78.9000	78.7987	78.7987	78.7987	78.7987	78.7987	79.0670	79.0221	77.5218	77.5218	77.1786
11	250 FFF	100 французьких франків	72.2648	71.4210	71.5166	71.4248	71.4248	71.4248	71.4248	71.4248	71.6680	71.6273	71.8382	71.1109	70.2673

¹з 29.01.2002 р. нідерландський гульден вилучено з обігу.

²з 01.01.2002 р. німецька марка не є папіжним засобом, але її дозволяється використовувати для здійснення розрахунків у Німеччині до 28.02.2002 р. включно.

Офіційний курс гривні який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.01.2002 р.	02.01.2002 р.	03.01.2002 р.	04.01.2002 р.	05.01.2002 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	270.2296	270.2296	272.0436	273.2720	274.7862
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	767.3900	767.3900	764.7372	765.5460	763.7617
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	11.1243	11.1243	11.1243	11.1243	11.1337
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0331	0.0331	0.0331	0.0329	0.0328
5	208 DKK	100 данських крон	62.7926	62.7926	64.3758	64.3684	63.8170
6	840 USD	100 доларів США	529.8500	529.8500	529.8500	529.8500	530.3000
7	233 EEK	100 естонських крон	29.8440	29.8440	30.6059	30.5991	30.3472
8	352 ISK	100 ісландських крон	5.1045	5.1045	5.1945	5.2336	5.1894
9	124 CAD	100 канадських доларів	331.7161	331.7161	331.7252	331.9737	331.9333
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.5276	3.5276	3.5276	3.5183	3.5212
11	428 LVL	100 латвійських латів	830.4859	830.4859	830.4859	834.4094	837.7567
12	440 LTL	100 литовських літів	132.4625	132.4625	132.4625	132.4625	132.5750
13	498 MDL	100 молдовських леїв	40.4747	40.4747	40.4747	40.4929	40.5094
14	578 NOK	100 норвезьких крон	58.7256	58.7256	59.7739	59.7681	59.4542
15	985 PLN	100 польських злотих	133.5956	133.5956	134.4862	134.1475	134.6464
16	810 RUR	10 російських рублів	1.7581	1.7581	1.7581	1.7581	1.7596
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	286.3712	286.3712	286.1196	286.5357	287.4799
18	703 SKK	100 словацьких крон	10.9153	10.9153	11.2076	11.1787	11.0867
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0368	0.0368	0.0365	0.0370	0.0374
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.1894	10.1894	10.1894	10.1894	10.1981
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.0455	19.0455	19.5796	19.5162	19.4483
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.7701	0.7701	0.7701	0.7701	0.7708
23	203 CZK	100 чеських крон	14.6097	14.6097	15.1032	15.0307	14.8701
24	752 SEK	100 шведських крон	50.2039	50.2039	51.5894	51.8506	51.4147
25	756 CHF	100 швейцарських франків	314.8943	314.8943	322.8466	322.2755	321.0701
26	392 JPY	1000 японських єн	40.4888	40.4888	40.0635	40.2262	40.5215
27	978 EUR	100 євро	466.9568	466.9568	478.8784	478.7725	474.8306
28	960 XDR	100 СПЗ	665.2905	665.2905	669.1453	669.5309	668.4634

			16.01.2002 р.	17.01.2002 р.	18.01.2002 р.	19.01.2002 р.	20.01.2002 р.	21.01.2002 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	275.6605	273.3959	273.7456	273.5220	273.5220	273.5220
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	768.8984	763.6370	763.5382	762.9308	762.9308	762.9308
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	11.1174	11.1184	11.0798	11.0769	11.0769	11.0769
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0328	0.0327	0.0328	0.0328	0.0328	0.0328
5	208 DKK	100 данських крон	63.7671	63.0489	63.1375	63.0514	63.0514	63.0514
6	840 USD	100 доларів США	531.3000	531.3500	531.9400	531.8000	531.8000	531.8000
7	233 EEK	100 естонських крон	30.2958	29.9421	29.9821	29.9436	29.9436	29.9436
8	352 ISK	100 ісландських крон	5.1806	5.1556	5.1585	5.1770	5.1770	5.1770
9	124 CAD	100 канадських доларів	333.6096	333.9925	329.6682	329.4998	329.4998	329.4998
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.5139	3.5142	3.5181	3.5172	3.5172	3.5172
11	428 LVL	100 латвійських латів	836.6929	836.7717	835.0706	833.5423	833.5423	833.5423
12	440 LTL	100 литовських літів	132.8250	132.8375	132.9850	132.9500	132.9500	132.9500
13	498 MDL	100 молдовських леїв	40.5715	40.5753	40.5832	40.5883	40.5883	40.5883
14	578 NOK	100 норвезьких крон	59.6296	59.2128	59.3745	59.2271	59.2271	59.2271
15	985 PLN	100 польських злотих	131.5387	128.5722	127.6581	126.9931	126.9931	126.9931
16	810 RUR	10 російських рублів	1.7434	1.7434	1.7395	1.7391	1.7391	1.7391
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	291.1349	290.1414	289.8294	289.6901	289.6901	289.6901
18	703 SKK	100 словацьких крон	11.1329	11.0493	11.0732	11.0815	11.0815	11.0815
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0389	0.0386	0.0390	0.0394	0.0394	0.0394
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.2173	10.2183	10.2296	10.2269	10.2269	10.2269
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.4400	19.2044	19.2459	19.2567	19.2567	19.2567
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.7712	0.7713	0.7722	0.7720	0.7720	0.7720
23	203 CZK	100 чеських крон	14.6666	14.5481	14.4959	14.7147	14.7147	14.7147
24	752 SEK	100 шведських крон	51.3643	50.8450	50.5504	50.6734	50.6734	50.6734
25	756 CHF	100 швейцарських франків	320.4826	318.5932	320.0204	318.7616	318.7616	318.7616
26	392 JPY	1000 японських єн	40.5254	40.4465	40.2780	40.0167	40.0167	40.0167
27	978 EUR	100 євро	474.0259	468.4913	469.1179	468.5158	468.5158	468.5158
28	960 XDR	100 СПЗ	669.1562	666.1076	666.2876	665.6795	665.6795	665.6795

ЧОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, УКРАЇНИ ЩОДЕННО (за січень 2002 року)

Офіційний курс

02 р.	07.01.2002 р.	08.01.2002 р.	09.01.2002 р.	10.01.2002 р.	11.01.2002 р.	12.01.2002 р.	13.01.2002 р.	14.01.2002 р.	15.01.2002 р.
62	274.7862	274.7862	276.5331	277.5805	278.8525	276.7188	276.7188	276.7188	275.2401
17	763.7617	763.7617	765.3641	765.7858	766.6186	766.6529	766.6529	766.6529	770.1984
37	11.1337	11.1337	11.1503	11.1514	11.1505	11.1512	11.1512	11.1512	11.1528
28	0.0328	0.0328	0.0326	0.0325	0.0326	0.0330	0.0330	0.0330	0.0329
70	63.8170	63.8170	63.6029	63.7014	63.6486	63.7270	63.7270	63.7270	63.8015
00	530.3000	530.3000	531.0900	531.1400	531.1000	531.1300	531.1300	531.1300	531.2100
72	30.3472	30.3472	30.2397	30.2833	30.2402	30.2759	30.2759	30.2759	30.3076
94	5.1894	5.1894	5.1846	5.2035	5.2064	5.1914	5.1914	5.1914	5.1781
33	331.9333	331.9333	331.6381	332.9562	331.9468	331.4546	331.4546	331.4546	332.7331
12	3.5212	3.5212	3.5172	3.5175	3.5172	3.5174	3.5174	3.5174	3.5133
67	837.7567	837.7567	837.6814	835.1258	835.0629	835.1101	835.1101	835.1101	835.2358
50	132.5750	132.5750	132.7725	132.7850	132.7750	132.7825	132.7825	132.7825	132.8025
94	40.5094	40.5094	40.5697	40.5791	40.5503	40.6184	40.6184	40.6184	40.5640
42	59.4542	59.4542	59.4519	59.6200	59.5091	59.5718	59.5718	59.5718	59.6943
64	134.6464	134.6464	134.9153	133.1806	131.7619	131.3794	131.3794	131.3794	131.7802
96	1.7596	1.7596	1.7622	1.7372	1.7413	1.7448	1.7448	1.7448	1.7446
99	287.4799	287.4799	287.1218	287.7102	287.6334	288.2003	288.2003	288.2003	289.5946
67	11.0867	11.0867	11.0433	11.0633	11.1096	11.1321	11.1321	11.1321	11.1524
74	0.0374	0.0374	0.0381	0.0381	0.0383	0.0386	0.0386	0.0386	0.0389
81	10.1981	10.1981	10.2133	10.2142	10.2135	10.2140	10.2140	10.2140	10.2156
83	19.4483	19.4483	19.4112	19.4042	19.3655	19.3392	19.3392	19.3392	19.4444
78	0.7708	0.7708	0.7717	0.7718	0.7717	0.7718	0.7718	0.7718	0.7719
70	14.8701	14.8701	14.6681	14.6774	14.7227	14.6838	14.6838	14.6838	14.6906
47	51.4147	51.4147	51.2326	51.2470	51.5450	51.7693	51.7693	51.7693	51.5329
70	321.0701	321.0701	321.8038	320.3502	318.9894	320.1858	320.1858	320.1858	320.6079
15	40.5215	40.5215	40.0227	40.1381	40.1116	40.2067	40.2067	40.2067	40.3104
06	474.8306	474.8306	473.1481	473.8300	473.1570	473.7148	473.7148	473.7148	474.2112
34	668.4634	668.4634	667.0083	668.0426	668.0184	668.1511	668.1511	668.1511	669.0555
02 р.	23.01.2002 р.	24.01.2002 р.	25.01.2002 р.	26.01.2002 р.	27.01.2002 р.	28.01.2002 р.	29.01.2002 р.	30.01.2002 р.	31.01.2002 р.
97	276.1354	276.9810	274.7744	274.2776	274.2776	274.2776	273.6381	273.6333	269.3223
34	759.7741	759.6772	756.1307	752.4054	752.4054	752.4054	748.6894	751.5281	752.6036
69	11.0831	11.0831	11.0823	11.0823	11.0823	11.0823	11.0823	11.0831	11.0854
26	0.0327	0.0327	0.0326	0.0325	0.0325	0.0325	0.0324	0.0324	0.0324
42	63.2361	63.4163	62.7811	62.0422	62.0422	62.0422	61.4450	61.7758	61.9031
00	532.1000	532.1000	532.0600	532.0600	532.0600	532.0600	532.0600	532.1000	532.1000
56	30.0285	30.1169	29.8120	29.4584	29.4584	29.4584	29.1693	29.3280	29.3892
53	5.2026	5.2110	5.1742	5.1460	5.1460	5.1460	5.1092	5.1392	5.1436
81	330.8297	331.0811	332.4711	330.7906	330.7906	330.7906	330.0080	335.0245	335.3565
49	3.5169	3.5169	3.5166	3.5166	3.5166	3.5166	3.5166	3.5169	3.5169
23	835.3218	835.3218	833.9498	833.9498	833.9498	833.9498	828.7539	826.2422	824.9612
50	133.0250	133.0250	133.0150	133.0150	133.0150	133.0150	133.0150	133.0250	133.0250
83	40.6211	40.6211	40.6426	40.6426	40.6426	40.6426	40.6451	40.6382	40.6345
25	59.4514	59.4797	59.2251	58.6641	58.6641	58.6641	58.2181	58.5273	58.5523
60	128.6011	129.6006	128.8804	128.2017	128.2017	128.2017	128.9888	129.6573	128.9261
91	1.7413	1.7412	1.7423	1.7390	1.7390	1.7390	1.7352	1.7358	1.7341
52	288.9749	289.4164	289.1322	290.1445	290.1445	290.1445	289.8521	290.0285	290.0838
32	11.1080	11.1296	11.0469	10.9048	10.9048	10.9048	10.7815	10.8606	10.8581
99	0.0397	0.0394	0.0393	0.0398	0.0398	0.0398	0.0398	0.0404	0.0400
29	10.2327	10.2327	10.2319	10.2319	10.2319	10.2319	10.2319	10.2327	10.2327
78	19.2757	19.3602	19.1563	18.9408	18.9408	18.9408	18.7657	18.8802	18.8854
20	0.7696	0.7696	0.7695	0.7695	0.7695	0.7695	0.7676	0.7677	0.7677
32	14.5598	14.6832	14.5622	14.4840	14.4840	14.4840	14.3509	14.4122	14.3988
20	50.8368	50.7417	50.5070	49.8495	49.8495	49.8495	49.4610	49.7429	49.9338
77	319.9267	319.7583	317.5986	313.2125	313.2125	313.2125	309.7184	311.8047	312.6255
92	39.6393	39.6924	39.5470	39.6153	39.6153	39.6153	39.7181	39.9237	40.0942
112	469.8443	471.2278	466.4570	460.9236	460.9236	460.9236	456.4011	458.8830	459.8408
95	665.3013	666.0550	663.1287	660.3100	660.3100	660.3100	658.9949	660.0132	660.8912

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Богдан Гаврилишин: погляд на світ – попередні та наступні 50 років

25 січня 2002 року Експертно-аналітичний центр із питань грошово-кредитної політики Ради НБУ організував зустріч працівників Національного банку та науковців з іноземним членом Національної академії наук України, членом Римського клубу, професором Богданом Гаврилишиным. Почесний гість зробив оцінку світового розвитку за останнє півстоліття та поділився своїм баченням його перспектив. Пропонуємо увазі читачів скорочений виклад його виступу.

Світовий розвиток має певні **періоди** **цикли**. Умовно поділимо попередні та наступні 50 років приблизно на п'ять рівних періодів і охарактеризуємо їх.

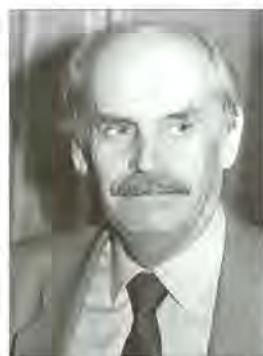
МИНУЛЕ

1950—1960-ті роки можна вважати **періодом деколонізації**. Тоді ж світ здивувало економічне чудо, зокрема в Німеччині та Італії (план Маршалла).

1970—1980-ті — **період "холодної війни"**, двополярного політичного світу, протистояння Заходу та Сходу (Варшавський договір і НАТО), економічного протистояння, комп'ютеризації.

1990—2000 рр. — **період становлення однополярного світу** — світу однієї економічної і політичної догми, монополізації правди. Монополізували цю правду США, які без зайвої скромності стали повчати світ, що слід робити, а що — ні. Можна було заздялігід передбачити розпад СРСР, стрімкий розвиток Китаю та інтеграційних процесів у ЄС.

Сполучені Штати Америки стали надпотужою через те, що, по-перше, володіють найбільшим військовим потенціалом — ядерною зброєю і системою її спрямування на решту світу. По-друге, до останніх двох років їм вдавалося утримувати свою економіку найздоровішою. По-третє, американці (хай ілюзорно) переконані в тому, що знають усю правду, що їхня економічна система — унікальна й розумна, а політична, соціальна, юридична й судова системи — взірці для інших. При цьому політична еліта не вбачає протиріччя у тому, що майже 50 мільйонів американців, згідно з офіційною статистикою, живуть за межею прожиткового мінімуму. У Сполучених Штатах побутує колек-

Богдан Гаврилишин.

тивне переважання, що їхня держава має бути моделлю для всіх інших. Крім того, США домінують у міжнародних організаціях, таких як ООН, Світовий банк, МВФ. Глобалізація

триває, і деякий час вона розвиватиметься за законами, продиктованими американцями.

МАЙБУТНЄ

Стосовно майбутнього розвитку обмежується одним сценарієм.

Упродовж найближчих 10 років відбудутиметься **перехід до триполлярного світу**. США, навіть за деякого послаблення, залишатимуться великою потугою. **Європейський Союз** зміниться не лише економічно, а й завдяки гармонізованій зовнішній політиці, сформує власні військові сили. ЄС стане привабливішою моделлю, ніж США, маючи у своєму складі держави, які становитимуть кращий приклад для наслідування, оскільки краще втілюватимуть прагнення людей до політичної свободи, економічного розвитку, соціальної справедливості (порівняно зі США, де 400 мільярдерів і 50 мільйонів бідних). **Скандинавські країни**, насамперед **Норвегія, Швеція та Фінляндія**, приваблюватимуть умінням жити в гармонії з природою, без жорстокої її експлуатації та нищення.

Східна Азія, конфуціанський світ, а також **Індія** теж змінюютимуться. Історичні конфлікти між **Японією, Китаєм і Тайванем** пом'якшаться. Ці

країни мають багато спільногого. Скажімо, Японія у IV—VI століттях через **Корею** запозичила з Китаю культуру та письмо. Залишаться, звісно, й суперечності: Японія свого часу здійснювала авантюри в Китаї, окупувала Корею; існує певна напруженість і між Тайванем та Китаєм. Але це більше відбувається на політичних стосунках й ігнорується у бізнесі. Зближаються також інші азіатські країни, зокрема **Сінгапур** і **Малайзія**, для яких китайський компонент є важливим. Тож серцем азіатської сили буде **Китай**.

У **Китаї** економічне зростання почалося у 1981 році з аграрної реформи. В аграрному секторі працювало 80% населення, і за три роки виробництво продукції сільського господарства збільшилося на 35%. Це дало сильний поштовх для поступу всієї економіки, свідченням тому — понад 400 млрд. доларів іноземних інвестицій. Їх надходження триває — Захід фактично допомагає Китаю прогресувати.

Період 2010—2030 років характеризуватиметься подальшим прогресом у **телекомунікаціях**: електронні пошті, Інтернеті; вже сьогодні через цю всесвітню мережу щодня змінюють свого власника трильйони доларів.

Після 2010 р. більшу роль відіграватиме **генетика**. Хоча генетична революція ставить чимало питань, зокрема моральних та етичних.

Африка та **Південна Америка** також переходитимуть до багатополярного світу, відчуваючи тиск із трьох центрів впливу, але будуть збалансованішими. Виникнуть інші сторони впливу. **Індія** щороку експортує програмне забезпечення на суму понад 10 млрд. доларів; за останні 6 років обсяг його експорту подвоївся. Свого часу в Україні подібний проект започаткував Інститут кібернетики. Знання в нас були — не було потягу до ринку. Відтак програвили те, що нині використовує Індія.

Не лише Індія — демографічно найважливіша країна, яка за чисельністю населення випередить Китай, — а й інші держави привертують до себе увагу. Значний приріст населення спостерігається у Мексиці. Переживши тяжкі кризи, вона нині починає одужувати. Величезний потенціал природних багатств має Бразилія; ця країна також досягне успіху.

Поступово знаходимо свою світову нішу Африка. Англія і Франція, "розграфивши" географічну карту, створили тут держави з різних племен, які не мали між собою нічого спільного. Трагедія більшості африканських країн коріниться у тому, що їхні колоніальні "керівники" переконали їх: традиційний спосіб управління племенами — це щось архаїчне, середньовічне, призначено для неосвічених людей. Єдиний спосіб керувати людьми — це парламентська демократія, з властивою їй владою й опозицією. А проте африканці мали цікаву систему управління, яка в дечому випереджала так звані європейські демократії. Був вождь, авторитет якого ніхто не ставив під сумнів, і була рада старших і мудрих людей, які сходилися й ради-лися, перш ніж прийняти важливе рішення. Затим вождь його проголосував і давав розпорядження. Африканці не знали такого, щоб половина племені підтримувала владу, а половина — перебувала до неї в опозиції.

Англосаксонська система демократичного правління містить саморуйнівний елемент: надто багато енергії витрачається на те, щоб послабити того, хто при владі. Швейцарія — єдина демократична країна, чия система побудована на прямій демократії, — там фактично народ приймає остаточне рішення. Кожен регіон чи район самостійно вирішує свою долю. Влада на федеральному й нижчих рівнях побудована на засадах консенсусу. В парламенті представлено головні політичні партії: є ліві соціалісти і консерватори. За цією традицією країна розвивається майже 90 років. У федеральному уряді (Федеральний Раді) — сім членів (ніколи не буває більше семи міністрів), восьмий — федеральний канцлер (можна назвати його держсекретарем); по два — від трьох провідних партій, один — від четвертої, слабшої, партії. Така система за своїм примітивізмом близьча до африканської, ніж до англосаксонської системи правління (яку Україна хоч і не цілком, але певною мірою скопіювала). Коли в Африці усвідмлюють, що і в їхніх традиціях були сучасні елементи, там позбудуться і власних комплексів, і корумпованих диктаторів, як це вже зробили деякі країни.

Світова організація торгівлі функціонуватиме інакше, ніж нині, бо правила торгівлі змінятися на користь менш розвинутих країн. Адже, продовжуючи процес глобалізації, який відбувався протягом останніх 10 років, утримувати такий дисбаланс у доходах багатих та бідних країн довго не вдасться.

Наступні **20 років** характеризуватиме розбудова економіки на основі знань. Спочатку економіка базувалася на сільському господарстві, потім — на промисловості; на черзі — поширення **наукомістких** продуктів і послуг.

Щодо місця Росії та України. Одна з причин розпаду СРСР полягає в тому, що складнощі управління державою зростають у геометричній прогресії залежно від її географічного розпорашення та мовно-культурного розмаїття. Тягар надбудови зростає і певною мірою знищує економічні переваги масштабу — тут діє технологічно-економічна, а не політична логіка. Скільки коштує керувати такою державою? Дехто вважає, що Росія ще й тепер є завеликою. Хоч вона є федерацією державою, відстань від її східних до західних рубежів лишилася тією ж. Особисто я не думаю, що дезінтеграція Росії триватиме. Хоча в останні 10 років були моменти, коли її подальший розпад здавався цілком ймовірним.

Друга можливість — Росія намагатиметься відновити свій статус наддержави. Директор російського Інституту вивчення Канади і США Сергій Рогов вважає, що проблема Росії — у пошуку ідентичності. Англія і Франція були державами-націями — вони здобули колонії, затім позбулися їх і повернулися до стану держав-націй. Росія створювалася як імперія-нація. Тому менталітет росіян зберігає певну амбівалентність: з одного боку, вони — імперія, з другого — етнічна група і держава.

Ше одна дилема: Росія — єдина у світі євразійська держава. Вона не цілком належить до Європи (не всі її там люблять) і "фліртує" з Азією. Нелегко їй визначитися і щодо регіональних блоків, таких як НАФТА чи МЕРКОСУР. Властва для Росії ностальгія за надпотужною її лише шкодить. Замість того, щоб скористатися зі значного потенціалу людських і природних ресурсів, вона готова втратити, аби лише повернути зону свого колишнього впливу.

Третій вибір для Росії — розбудовувати сучасну державу і мати вільний ринок із Європейським Союзом. Належати до ЄС Росія, як сама заявляє, не може. Незручності в Європі вже створює велика (не з економічної, а з

демографічної точки зору) Німеччина. До її об'єднання було краще, адже Франція, Німеччина, Великобританія та Італія мали приблизно однакові розміри і кількість населення. І хоча Німеччина була економічним лідером, зберігався певний паритет. Для Росії з її 145-мільйонним населенням інтегруватися в Євросоюз неможливо. Тож у який союз її іти — в конфуціанський? З економічної точки зору Росія зацікавлена у відносинах з ЄС як із ринком збути енергоносіїв, але ще вигідніше для неї працювати з Південною Кореєю, Японією чи Китаєм з огляду на близькість до них російських природних ресурсів. І для азіатських країн така співпраця актуальніша, бо Захід має доступ до ресурсів африканських країн. Тому певний час Росія зберігатиме амбівалентність.

Україна, на відміну від Росії, мусить визначатися з блоком: вона замала, заслабка, занадто залежна від зовнішнього постачання, особливо енергоносіїв. Які є варіанти? Або входити до Східнослов'янського Союзу, або інтегруватися в Європейський Союз, або залишитись у геополітичній порожнечі. ГУУАМ — не є реалістичним варіантом. Україна повинна і буде інтегруватися в ЄС, який ніби цього й не хоче, та все ж потребує, хоча б через демографічну ситуацію. У Західній Європі люди не народжують дітей, бо втратили вміння чи приемливість від того, — їм набагато краще мати в союзі країну із 48-мільйонним населенням, аніж допускати вихідців із Південної Африки, які не можуть асимілюватися. Отримати статус асоційованого члена ЄС — пріоритетне завдання для України. Треба подолати чимало хибних стереотипів. Не всі країни належно поінформовані про Україну: одні мають про неї крашу думку, інші ставляться з осторогою. Україні треба вступати до СОТ, а потому вести мову про членство в ЄС.

У чому особливості інтеграції в Східнослов'янський Союз? Від цього найбільше втратила б Росія, яку не полишає відчуття, що Україна належить їй. І не тому, що Україна так економічно важлива, а через психологочні стереотипи. Євросоюз не є наддержавою, тож Україна знайшла б у ЄС упевненість, ідентичність, можливість мати гармонізоване законодавство, спільний ринок, спільну валюту і при цьому зберегти свою специфіку, у тому числі мову.

Записав **Олексій Кузнецов**,
радник Голови Ради Національного
банку України,
кандидат економічних наук.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у січні 2002 р.

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у січні 2002 р.

Відсотки

Показники	Січень 2002 р.
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100
У тому числі через:	
— кредити "овернайт"	84.9
— кредити, продані на тендері	15.1
— операції РЕПО	—
— інші механізми	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у січні 2002 р.

Відсотки

Показники	Січень 2002 р.
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, всього	14.9
У тому числі за:	
— кредитами "овернайт"	15.0
— кредитами, проданими на тендері	14.0
— операціями РЕПО	—
— іншими інструментами	—

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у січні 2002 р.*

Відсотки річних

Показники	Січень 2002 р.
На міжбанківському ринку:	
за кредитами, наданими іншим банкам	10.06
за кредитами, отриманими від інших банків	10.01
за депозитами, розміщеними в інших банках	9.29
за депозитами, залученими від інших банків	9.73
На небанківському ринку:	
за кредитами	29.67
за депозитами	10.35

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні 2002 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2002 р.	01.02.2002 р.
Готівка. Гроші поза банками		
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	93.0
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті		
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	92.6
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах		
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	95.7
M2 + цінні папери		
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	95.7

Примітка. Облікова ставка Національного банку України у січні 2002 р. не змінювалася і становила 12.5% річних.

Норма формування комерційними банками обов'язкових резервів, диференційована із 10 грудня 2001 р. залежно від видів залучених коштів, у січні 2002 р. не змінювалася. Інформацію про норму формування банками обов'язкових резервів опубліковано у "Віснику НБУ", № 2 (2002 р.). Постановою Правління НБУ від 11 лютого 2002 року № 57 внесено зміни (вони набувають чинності з 1 березня 2002 р.) в нормативи формування банками обов'язкових резервів залежно від виду та строку депозиту:

- ◆ за короткостроковими коштами та депозитами фізичних осіб у національній валюті — 6%;
- ◆ за довгостроковими коштами і депозитами у національній валюті:
 - для юридичних осіб — 4%;
 - для фізичних осіб — 2%.

**На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками
департаменту монетарної політики Національного банку України.**

Точка зору /

Як повернути заощадження в установах Ощадного банку колишнього СРСР громадянам України

Проблема компенсації грошових втрат вкладників Ощадного банку колишнього Союзу РСР нависає над Україною з дня здобуття нею державної незалежності. Вона стала не лише непосильним тягарем для всіх українських урядів, а й розміною монетою популістських передвиборних програм, предметом політичних спекуляцій і звабливих обіцянок, виконати які сьогодні практично неможливо. З науковим аналізом економічних передумов компенсації заощаджень громадян України в Ощадбанку СРСР та зі своїм баченням шляхів виходу із ситуації, що склалася, на сторінках "Вісника НБУ" виступали авторитетні вчені й практики фінансово-банківської сфери. Зокрема – доктор економічних наук М.І. Савлук і директор департаменту готівково-грошового обігу НБУ Н.В. Дорофеєва¹.

У цьому числі журналу свою точку зору на зазначену проблему висловлює головний контролер – директор департаменту контролю державного боргу та діяльності банківських установ Рахункової палати України Юрій Іваненко. Автор аналізує хід виконання прийнятого 5 років тому Закону "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України", знайомить читачів із рекомендаціями установи, яку представляє.

У своєму дослідженні Юрій Іваненко зокрема звертає особливу увагу на практичне вдосконалення механізму та порядку погашення заборгованості щодо знецінених заощаджень громадян. Операючи фактичними даними, автор доводить, що без врегулювання нормативно-правових та фінансових питань механізм відшкодування діятиме неефективно і повернення компенсацій може затягнутися на багато десятків років.

Юрій Іваненко також дає оцінку ефективності дій суб'єктів механізму відшкодування вкладів. Він вказує на значні недоліки виконання плану проведення платежів, які були виявлені Рахунковою палатою України. Як засвідчив проведений аналіз за 5 років, фактичне відшкодування вкладів становило лише 33.4% від запланованої суми. Одна з причин, що привела до такого катастрофічного гальмування механізму повернення вкладів, – перерахування Міністерством фінансів та Державним казначейством грошових коштів до установ Ощадного банку не у повному обсязі, не в першочерговому порядку та неефективно.

Історія проблеми знецінених заощаджень громадян України має дві точки відліку.

Перша – це підписання 13.03.1992 р. міждержавної Угоди про принципи та механізм обслуговування внутрішнього боргу колишнього СРСР, згідно з якою Україна взяла на себе зо-

бов'язання щодо погашення державного боргу населенню в сумі 84.3 млрд. рублів, тобто в обсязі відповідного залишку на балансі Ощадбанку СРСР за станом на 1 січня 1991 р.

Друга – прийняття 21.11.1996 р. Закону "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України", четвертою статтею якого державу зобов'язано гарантувати населенню компенсацію втрачених через знецінення грошових заощаджень,

¹ Савлук М., Дорофеєва Н. Чи спроможна Україна повернути борги за вкладами населення до Ощадного банку та Держстраху колишнього СРСР? // Вісник НБУ. – 2001. – № 10. – С. 5–7.

Юрій Іваненко

Головний контролер – директор
департаменту контролю державного боргу
та діяльності банківських установ
Рахункової палати України

розміщених до 2 січня 1992 року в установах Ощадного банку СРСР і державного страхування СРСР, а також у державні цінні папери. У цьому ж законі визначено обсяг боргових зобов'язань – 131.96 млрд. грн. (у розрахунку 1 рубль заощаджень = 1.05 грн.). У тому числі:

- ◆ борг за зобов'язаннями, взятими на себе Україною згідно із зазначеною вище угодою – 88.515 млрд. грн. (84.3×1.05);
- ◆ за облігаціями Державної цільової безпроцентної позики 1990 року – 0.63 (0.6×1.05);
- ◆ за облігаціями Державної внутрішньої виграшної позики 1982 року – 1.05 (1×1.05);
- ◆ за державними казначейськими зобов'язаннями СРСР – 0.21 (0.2×1.05);
- ◆ за сертифікатами Ощадного банку СРСР – 0.42 (0.4×1.05);
- ◆ за страховими внесками – 7.77 (7.4×1.05);
- ◆ за вкладами, розміщеними в установах Ощадбанку України в 1991 році, – 33.39 млрд. грн. (31.8×1.05).

Отже, загальна сума боргових зобов'язань держави за знеціненими грошовими заощадженнями, розміщенными в установах Ощадного банку України, та страхові внески громадян в установах колишнього Укрдержстраху становить 131.96 млрд. грн. і складається на 75 % (98.58 млрд. грн.) із боргових зобов'язань колишнього СРСР, взятих на себе нашою країною, та на 25 % (33.39 млрд. грн.) із боргових зобов'язань безпосередньо України.

За оцінкою деяких фахівців, така сума боргу є надзвичайно великою, і держава не спроможна її відшкодувати (зазначимо – в разі застосуван-

ня традиційних підходів). Дехто пропонує поставити питання про денонсацію міждержавної багатосторонньої угоди чи принаймні про зменшення обсягу заборгованості. Проте, на нашу думку, це не вирішить проблеми, а лише заведе її в глухий кут і посилить соціальне напруження, — адже на результативний вихід із складної ситуації сподівається дуже багато людей. За станом на 2 січня 1992 р. кількість рахунків вкладників Ощадбанку колишнього СРСР в Україні сягала 53.7 мільйона, що засвідчує масштабність і соціальну значимість проблеми. Вона зачіпає економічні інтереси переважної більшості громадян України. Індекс споживчих цін із січня 1992 р. по жовтень 1996 р. (по час, коли було визначено обсяг заборгованості) в перерахунку на гривні сягнув 409.8 %. Це означає, що сума відновлених знецінених заощаджень мала б становити не 131.96 млрд. грн., а 515 млрд. грн. Україна лише наприкінці 1996-го, тобто однією з останніх серед країн колишнього СРСР, законодавчо врегулювала свої зобов'язання перед громадянами щодо повернення знецінених заощаджень, практично згаявиши п'ять років.

Починаючи з 1997 р. Верховна Рада України щорічно передбачала в державному бюджеті кошти, призначені для виплат компенсації на погашення зазначеної заборгованості. За оцінкою Рахункової палати, її загальна сума на 1 жовтня 2001 р. становила понад 131 млрд. гривень. Це означає, що впродовж майже п'яти років (із 1997 по 2001-й) гарантована державою до повернення сума зменшилася лише на 0.3%, або на 391 млн. гривень.

За таких темпів держава реалізовуватиме надані гарантії півтори тисячі років.

Аналіз наявного механізму та порядку погашення заборгованості за знеціненими заощаджениями громадян засвідчив, що проблема, про яку йдеться, пов'язана з неврегульованістю трьох основних блоків питань.

1. ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Діюча система обліку знецінених заощаджень громадян України не забезпечує відображення їх реального обсягу, а отже, ставить під сумнів саму можливість виконання державних гарантій щодо їх повернення.

Гарантована заборгованість у складі державного внутрішнього борту Міністерством фінансів не обліковується, тому боргові зобов'язання держави перед громадянами України

досі документально не оформлені.

Деякі важливі положення Закону "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України" не реалізовано. А зміни, внесені до нього впродовж 1997—1998 рр., лише ускладнили ситуацію.

2. ФІНАНСОВІ ФАКТОРИ

Запроваджені Кабінетом Міністрів та Міністерством фінансів України система бюджетного фінансування та порядок виплати Ощадним банком видатків на погашення заборгованості за знеціненими грошовими заощадженнями громадян є недосконалими.

Рішення уряду про встановлення порядку виплати цих коштів приймалися зі значним запізненням, через 3—5 місяців після прийняття щорічних законів про державний бюджет, що призводило до затримки їх перерахування до Ощадного банку.

Критерії визначення категорій вкладників, яким надаються компенсації, рік у рік змінювалися. При цьому для одних вкладників компенсації здійснювалися лише щодо одного вкладного рахунку, а для інших — щодо кожного; встановлювалася черговість виплат компенсації для різних категорій вкладників та різні розміри компенсації.

Виділені з державного бюджету кошти, як правило, не перераховувалися безпосередньо на рахунки вкладників, а виплачувалися лише після їх звернення до установ Ощадного банку.

Розподіл грошей по обласних управліннях, відділеннях і філіях провадився Ощадним банком за різними

методиками, а в окремих випадках рішення приймалися суб'єктивно.

Все це створило нерівні умови для громадян щодо можливості отримати компенсацію за знецінені вклади та порушувало їхні конституційні права.

За поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Конституційний суд України 10 жовтня 2001 р. скасував деякі норми законодавства (стосовно залежності від віку вкладників та інших обставин), які порушували рівність конституційних прав усіх громадян України щодо відновлення заощаджень, а це означає, що вже протягом нинішнього року необхідно докорінно змінити всю нормативно-правову базу, якою регулюється питання використання бюджетних коштів на зазначені цілі.

3. ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Протягом 1997—2001 рр. кошти, передбачені законодавством для погашення заборгованості за знеціненими заощадженнями громадян в установах Ощадбанку, Міністерство фінансів та Державне казначейство України виділяли не в повному обсязі, не в першочерговому (як це передбачено для захищених статей державного бюджету) порядку та неефективно.

За 1997—1999 рік профінансовано лише 8% від загальної, затвердженої законами про держбюджет суми, тобто вкладники не дочекалися 710 млн. гривень, гарантованих державою.

За період із 1997 по 2001 рік фактичні платежі з держбюджету для компенсації громадянам втрат від знецінення

Таблиця 1. Динаміка відшкодувань втрат громадян України від знецінення заощаджень в Ощадному банку за період із 1997 по 2001 рік

Роки	Планове гарантування компенсації на рік	Фактично компенсовано*	Відхилення від плану	Відсоток виконання
1997	200	30	-170	15.0
1998	370**	20	-350	5.4
1999	200	10	-190	5.0
2000	200	200 (198.4)	—	100
2001 (9 місяців)	200 (130.96***)	130.96 (127.96***)	—	100
Усього	1170	390.96 (386.36)	-779.04	33.4

* У дужках зазначено обсяг сплачених Ощадним банком України коштів за загальній сумі компенсації.

** Указом Президента України від 08.08.1998 р. № 860 видатки на зазначені в таблиці цілі зменшено до 100 млн. грн.; відповідні зміни до Закону "Про державний бюджет України на 1998 рік" не вносилися.

*** Дані за 9 місяців 2001 року.

Таблиця 2. Аналіз залишків бюджетних коштів на балансовому рахунку Ощадбанку за категоріями вкладників на 1 січня 2001 р.

Тис. грн.

Показники	Громадяни, яким на 01.01.2001 р. виповнилося 80 і більше років	Спадкоємці вкладників, померлих у 1997 р.	Із метою погашення заборгованості за облігаціями Державної цільової безпроцентної позики 1990 р.	Інваліди Вітчизняної війни	Спадкоємці вкладників, померлих у 1998–1999 рр.	Усього
Надійшло на рахунок	91 300.0	48 686.4	10 000.0	14 300.0	34 113.6	198 400.0
Залишки бюджетних коштів на 01.01.2001 р.	27 498.711	35 556.216	135.437	4 442.108	14 749.666	82 382.138
Питома вага залишків бюджетних коштів у сумі надходжень, %	30.1	73.0	1.3	31.1	43.2	41.5

нення грошових заощаджень в установах Ощадбанку України та Укрдержстраху становили 390.96 млн. грн., із них до Ощадного банку надійшло 386.36 млн. грн., до НАСК "Оранта" – 4.6 млн. грн.

Незважаючи на те, що протягом 2000–2001 рр. фінансування видатків на відновлення заощаджень громадян України досягло 100%, Державне казначейство за погодженням із Міністерством фінансів перераховувало ці кошти лише наприкінці звітного періоду (місяця, кварталу, року). Це призводило до неефективного їх використання: вкладники, маючи принципову можливість одержати гроші, певний час не могли цього зробити; кошти не відразу потрапляли на споживчий ринок, а затримувалися в Ощадбанку, причому він не сплачував до державного бюджету ніяких відсотків за користування штучно створеними тимчасово вільними залишками бюджетних коштів.

Такий порядок перевіркування бюджетних коштів призвів до того, що протягом січня – березня 2001 року із перевіркових Ощадному банку в 2000 році 198.4 млн. грн. 82.4 млн. грн., або 41.5% від отриманої суми, залишилися невикористаними.

Як бачимо, проблема повернення знецінених грошових заощаджень громадян набула системного характеру і потребує комплексного вирішення у правовому, фінансовому та суто виконавчому аспектах. Без застосування такого підходу повернуті

заощадження громадянам навряд чи вдастся, що не сприятиме зміщенню довіри вкладників до банківської системи і гальмуватиме реформування фінансового сектору України адекватно до потреб структурних перетворень в економіці держави.

Про результати перевірки використання коштів державного бюджету, призначених для погашення заборго-

заощаджень громадян;

- ◆ визначитися з порядком документального оформлення боргових зобов'язань держави перед громадянами та матеріального забезпечення державних гарантій усією державною власністю;

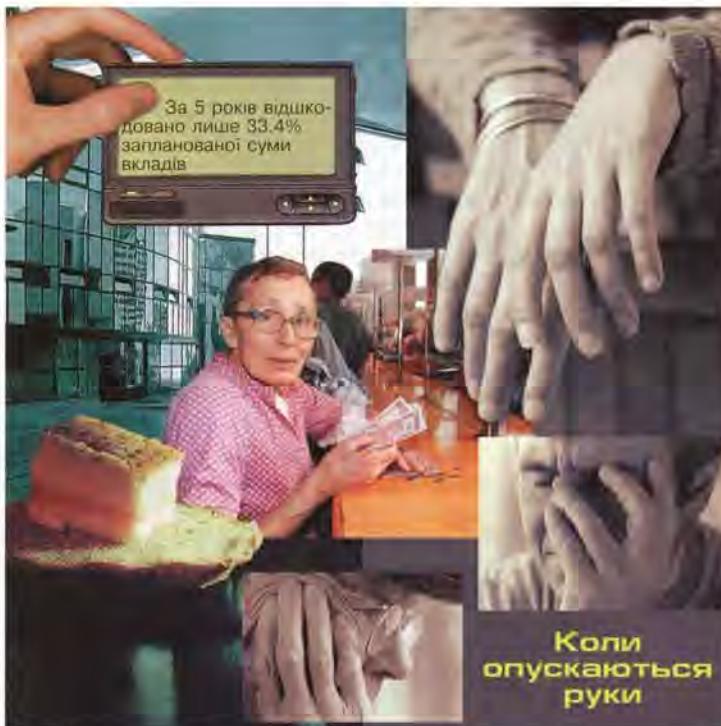
- ◆ провести ретельну інвентаризацію вкладів населення з метою визначення реальної суми знецінених заощаджень громадян;

- ◆ розглянути можливість суттєвого збільшення видатків на виконання державних гарантій повернення знецінених заощаджень громадян, у тому числі за рахунок доходів від приватизації державного майна та корпоративних прав держави у господарських товариствах;

- ◆ розробити Державну програму відновлення заощаджень громадян України;

- ◆ у зв'язку з рішенням Конституційного суду України від 10 жовтня 2001 р. створити нову систему нормативно-правових документів, які регулюють порядок використання бюджетних коштів на погашення заборгованості держави за вкладами населення в Ощадному банку України;

- ◆ запровадити таку систему обліку, звітності та фінансування видатків, яка б сприяла реальному відображенням боргових зобов'язань держави, пов'язаних із відновленням знецінених заощаджень громадян, і забезпечувала своєчасне та повне надходження коштів безпосередньо до кожного вкладника.

Коли опускаються руки

ваності за знеціненими грошовими заощадженнями громадян, Рахункова палата повідомила Верховну Раду, Президента і Кабінет Міністрів України та внесла такі пропозиції:

- ◆ з метою усунення юридичних розбіжностей переглянути систему законодавчих та нормативно-правових актів, які регулюють надання державою гарантій повернення знецінених

Наталія Шульга

Доцент кафедри банківської справи
Київського національного торговельно-
економічного університету.
Кандидат економічних наук

Олександрія Сокольська

Начальник сектору методології карткових проектів відділу розвитку карткових проектів
та взаємодії з міжнародними платіжними системами АКБ "Надра"

АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РИНКУ ПЛАТИЖНИХ КАРТОК

Проведені нами дослідження українського ринку платіжних карток свідчать про високий рівень конкурентної боротьби між банками-учасниками. Це пояснюється тим, що у картковий бізнес сьогодні прагне інвестувати кошти більшість банків. Карткова індустрія стала особливо привабливою в умовах згортання присутності банків на ринку державних цінних паперів і валютному ринку та за певних обмежень щодо розширення їх діяльності на кредитному ринку. Крім того, шукаючи нові джерела зростання прибутковості, банки намагаються диверсифікувати свою діяльність та розширити асортимент послуг.

Слід зазначити, що ринок пла-

Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток

Комерційні банки – єдині оператори на вітчизняному ринку платіжних карток. Лідерство вони вибирають у гострій конкурентній боротьбі, розширюючи клієнтську базу, збільшуючи обсяги продажу банківських продуктів та поліпшуючи їх якість. Щоб добитися успіху в цій боротьбі – тобто ширшої участі на ринку, – важливо визначити конкурентну позицію банку, порівняти його ринкові параметри з показниками конкурентів.

Запропонована авторами методика допоможе банкам не лише оцінити власну конкурентну позицію на ринку платіжних карток, а й з'ясувати, які чинники суттєво вплинули на її формування.

На думку авторів, щоб оцінити конкурентну позицію банку на ринку платіжних карток, необхідно проаналізувати кількісні та якісні характеристики цього ринку, його конкурентне середовище та визначити фактори, що впливають на діяльність банку.

тіжних карток України вже певною мірою сформувався і має безумовних лідерів, між якими загострюється конкурентна боротьба. За абсолютними показниками емісії та еквайрингу карток і за темпами приросту це – Приватбанк, ПУМБ, "Аваль".

Серйозно беруться за цей бізнес також середні банки – поки що на рівні асоційованих членів та банків – учасників міжнародних платіжних систем. Вони активно залучають невеликі банки до карткових операцій на агентських засадах, розширяючи клієнтську базу та підвищуючи власні прибутковість.

Зі стрімким розвитком ринку платіжних карток збільшилося число покупців і продавців карткових послуг. Яскравою ілюстрацією цього процесу в Україні є зростання обсягу емісії платіжних карток, який, за результатами січня 2002 року, збільшився у 2.3 раза (див. графік 1).

Кількість платіжних карток системи EUROPAY у вітчизняному обігу протягом 2001 року збільшилась на 121.97%. Однак лідером по емісії залишається VISA, якій сьогодні належить 54% загального обсягу емітованих карток, тоді як EUROPAY – 46% (див. графік 2).

В Україні постійно розширюється мережа прийому карток до сплати. Так, кількість банкоматів, що обслуговують картки, за рік зросла на 706 штук – до 1 151, кількість POS-терміналів – на 7 201 – до 13 305 штук.

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ФАКТОРИ, ЯКІ НА НЬОГО ВПЛИВАЮТЬ

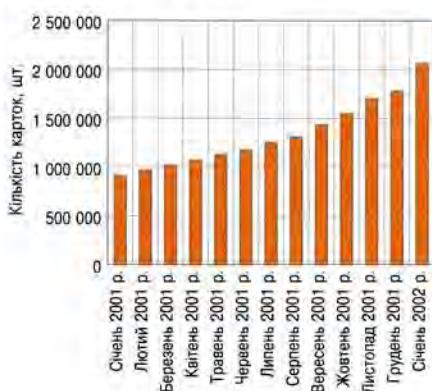
Основою аналізу конкурентного середовища діяльності банку на ринку платіжних карток може слугувати концепція п'яти сил конкуренції Майкла Портера, за якою можна оцінити потенціал банку для досягнення конкурентних переваг на ринку. Зазначимо, що інтерпретаціяожної із сил конкуренції залежить від специфіки певного сегмента банківського ринку. Врахувавши це, проілюструємо сутність п'яти сил конкуренції на прикладі ринку платіжних карток.

I. Сила конкуренції "центрального рингу" полягає у наданні однієї і тієї ж послуги різними банками, кожен із яких встановлює власну ціну. Слід наголосити, що на силу конкуренції "центрального рингу" впливає ціла низка факторів.

1. Чисельність банків-конкурентів та охоплена ними частка ринку платіжних карток. Наприклад, у деяких регіонах або містах картки випускають і обслуговують один або кілька банків, тобто має місце монополія або дуполія. Ринку ж платіжних карток у Києві та великих обласних центрах притаманна значна пропозиція відповідних послуг середніми та дрібними банками, тому конкурентна боротьба в цих регіонах жорсткіша.

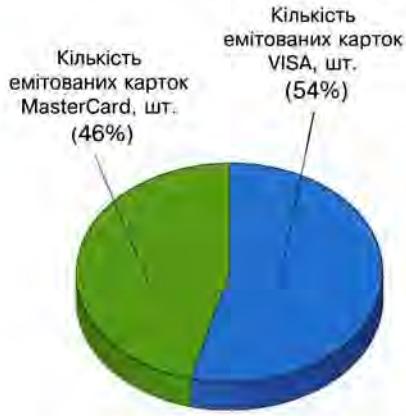
2. Форми та методи боротьби між банками суттєво різняться. Так, якщо

Графік 1. Динаміка емісії платіжних карток в Україні

використано лише цінові методи, сила конкуренції на ринку буде досить обмеженою, оскільки існує бар'єр для зниження тарифів за картковими операціями — їх собівартість. У той же час активна й цілеспрямована маркетингова кампанія банку може сприяти зниженню собівартості карткових послуг — шляхом залучення більшої кількості клієнтів, а отже, збільшен-

Графік 2. Структура емісії платіжних карток в Україні в розрізі платіжних систем за станом на 01.01.2002 року

ня обсягів операцій. Для цього банки вдаються до різних форм та методів конкурентної боротьби, зважують свій фінансовий, матеріальний та кадровий потенціал, специфіку та масштаби діяльності, тип клієнтури тощо.

3. Характер послуги, її корисність для споживача сприяють зростанню попиту на неї, що загострює змагання між комерційними банками.

4. На рівень конкурентної боротьби істотно впливають такі характеристики попиту на певну послугу, як обсяг, темпи зростання та інтенсивність споживання, а також впровадження інновацій у карткову індустрію. Розвиток карткового бізнесу в Україні ґрунтуються на використанні світово-

го досвіду, що дає змогу швидко впроваджувати нові послуги та прогресивні технології надання їх клієнтам. Досить часто посилення конкуренції викликає появу на ринку кількох версій однієї тієї ж послуги, пропонованих різними банками.

5. Висока витратність послуг знижує конкурентоспроможність невеликих банків, особливо якщо необхідно постійно вкладати кошти у придбання карткового обладнання, його обслуговування, маркетинг, рекламу. Відтак вони вимушенні залишати картковий ринок, внаслідок чого інтенсивність боротьби в банківському секторі знижується.

6. Високі вихідні бар'єри спонукають залишатися на ринку навіть при неокупністі їхнього карткового бізнесу. Не можна не враховувати високу вартість ліцензії на здійснення карткових операцій, значні витрати на їх технологічне забезпечення та підтримку карткової інфраструктури. Не менш важливими факторами є бажання зберегти імідж місцевого банку та присутність його на ринку, амбіції керівництва тощо.

7. Споживачі склонні змінювати своє ставлення до банку та його послуг. Клієнт може відмовитися від картки банку, дізнавшись про його проблеми із платоспроможністю.

8. Інформаційна відкритість ринку, а отже, обізнаність клієнтів, унеможливлює значні розбіжності в тарифах на типові послуги, оскільки відповідна інформація публікується у газетах, журналах, на сайтах банків в Інтернеті тощо.

9. На силу конкуренції в індустрії платіжних карток впливає зовнішнє середовище — загальний стан економічного розвитку країни, наявність політичних ризиків, рівень доходів населення тощо.

ІІІ. Сила конкуренції, зумовлена загрозою з боку послуг-замінників.

Конкуренція зростає з появою нових (або розширенням традиційних) видів банківських послуг, які задовольняють аналогічну потребу клієнта. Ідеється, зокрема, про дорожні чеки, інтернет-банкінг, депозитні та кредитні послуги, обслуговування поточних рахунків клієнтів тощо.

ІІІ. Сила конкуренції, викликана появою нових конкурентів, а саме: створенням нових банків та інших фінансових інститутів, що займатимуться картковим бізнесом; відкриттям філій, дирекцій та безбалансових відділень банків; виходом діючих банків на нові для них ринки (скажімо, з отриманням ліцензії принципіального члена

платіжної системи).

Необхідно враховувати, що привабливість ринку та висота вхідних бар'єрів обумовлюють рівень конкуренції. Бар'єрами для появи нових конкурентів на ринку платіжних карток є:

- відносно висока вартість ліцензії на здійснення карткової діяльності та складна процедура її отримання;

- протидія з боку банків, які вже працюють на ринку платіжних карток;

- початково низька конкурентна позиція, порівняно з уже діючими банками, за браком досвіду роботи на даному ринку;

- потреба у значних капіталовкладеннях, пов'язаних із високим ризиком;
- відсутність кваліфікованого персоналу.

Стимулом до вступу нових конкурентів на ринок платіжних карток можуть бути:

- вільні ринкові ніші;

- інновації — новий тип послуги, яка напевне приверне увагу клієнтів;

- залучення нових акціонерів, які можуть бути потенційними клієнтаами банку;

- підвищення репутації та популярності головного банку з виходом на ринок його виробничих підрозділів (дирекцій, філій і безбалансових відділень);

- конкурентні переваги над діючими в даному регіоні банками

- за асортиментом та якістю послуг, розміром капіталу, технологіями тощо.

Вихід банку на ринок платіжних карток потребує висококваліфікованого персоналу, сучасного карткового обладнання, відпрацьованої технології надання послуг та їх просування на ринок, нового підходу до модифікації існуючих послуг, розробки принципово нових.

ІV. Сила конкуренції, зумовлена економічним потенціалом клієнтів.

Картковий бізнес характеризується розмаїтістю груп клієнтів: приватні особи (від пересічного громадянина до заможних клієнтів), корпоративні особи (від дрібних фірм до великих підприємств), банки-агенти тощо, які по-різному впливають на конкуренцію.

Сила впливу споживачів карткових послуг визначає ступінь конкурентоспроможності банку на вітчизняному ринку платіжних карток: заможні приватні або великі корпоративні клієнти здійснюють значні операції за платіжними картками, що за-

безпечує стабільний прибуток. Банки надзвичайно зацікавлені в таких клієнтах, адже з їх переходом до іншого банку вони можуть втратити свої конкурентні переваги на ринку платіжних карток.

V. Сила конкуренції, яка виникає з боку "постачальників" банківських ресурсів (приватних осіб, підприємств, банків-агентів, процесингових центрів, розрахункових банків, постачальників карткового обладнання тощо).

"Постачальники" можуть змінювати характер банківської конкуренції, впливаючи на ціну та надаючи високоякісні послуги, що забезпечують стабільність роботи авторизації і систем зв'язку, формують імідж платіжної картки як засобу негайного розрахунку та отримання коштів тощо.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ НА РИНКУ

Ітсумком проведеного аналізу є визначення банком власної конкурентної позиції на ринку. Основним показником, який узагальнює результати конкурентної боротьби, є частка банку та його головних конкурентів на відповідному ринку. Пропонуємо систему визначення конкурентної позиції банку (залежно від частки, яку він має на ринку платіжних карток України). Див. таблицю 1.

Зрозуміло, місця конкурентна позиція на ринку платіжних карток не є самоціллю для банку. Головна його мета — отримання такого прибутку, розмір якого прямо пропорційно залежить від обсягів продажу та частки на ринку.

Досліднюючи конкурентну позицію банку на ринку платіжних карток, необхідно пам'ятати, що частка на ринку — це узагальнюючий кількісний показник масштабів його діяльності, — він не містить якісних характеристик продукту і тому не може слугувати вичерпною оцінкою рівня конкурентної позиції. Деякі банки займають сильну конкурентну позицію на ринку виключно завдяки лідерству за якістю послуги, унікальності та новизні способів її надання тощо.

Оцінюючи конкурентну позицію банку на ринку платіжних карток, слід, по-перше, визначити основних його конкурентів — лідерів на даному

ринку та найсильнішого і найвпливовішого "пріоритетного" конкурента над яким банк прагне мати перевагу; по-друге, встановити критерії та показники; по-третє, зібрати та розробити процедуру обробки, збереження та надання інформації щодо масштабів та напрямів розвитку карткового бізнесу банків-конкурентів. Джерелами інформації можуть слугувати періодичні видання, сайти в мережі Інтернет, дані платіжних систем тощо. Ступінь достовірності зібраних даних значною мірою визначатиме точність і достовірність підсумків аналізу, а також якість і оперативність прийняття відповідних управлінських рішень.

Наголосимо, що перелік показників оцінки конкурентної позиції, а також їх ранг кожен банк визначає самостійно, виходячи з того, наскільки великою є загроза з боку конкурентів. Перелічимо, на наш погляд, найважливіші показники, що впливають на рівень конкурентної позиції банку на ринку платіжних карток.

Імідж та надійність банку як визначальний показник для клієнтів. Він залежить від багатьох факторів: віку банку, його репутації, місця в рейтингах, терміну діяльності на ринку платіжних карток, відгуків клієнтів, даних, опублікованих у засобах масової інформації, чуток тощо.

Масштаби діяльності банку на ринку платіжних карток є кількісними показниками, які свідчать про розмір його клієнтської бази, зростання обсягів послуг тощо.

Показники динаміки карткових операцій характеризують підвищення / зниження активності банку на ринку платіжних карток, тоді як **аналіз структури** дає інформацію про якість клієнтської бази. Наприклад, завелика питома вага карток, емітованих під зарплатні проекти, є швидше негативним фактором оцінки, тоді як значна кількість емітованих більш функціональних кредитних карток свідчить про позитивну тенденцію. Зауважимо, що показники динаміки та структури операцій банку на ринку платіжних карток впливають на кінцеву оцінку вагоміше, ніж показники масштабів його діяльності.

Асортимент карткових послуг свідчить про спроможність банку задовільнити різноманітні потреби клієн-

тів, а впроваджувані ним інновації та самостійні розробки — про широкі перспективи його розвитку на ринку платіжних карток.

Цінова політика є одним із найважливіших індикаторів оцінки конкурентної позиції банку на ринку, тому що досить часто ціна є єдиним або вирішальним чинником при виборі клієнтом банку. Тарифні умови банків на ринку платіжних карток України істотно відрізняються. Так, емітуючи для клієнтів безплатні картки, банк одночасно дещо підвищує інші тарифи або встановлює додаткові, що дає йому змогу забезпечити прибутковість пакета карткових послуг у цілому. Ранг даного показника у загальній оцінці, безумовно, є найвищим.

Технологічна оснащеність карткових операцій (якість ліній зв'язку та телекомунікацій, програмне забезпечення, мережа POS-терміналів і банкоматів) також визначає конкурентну позицію банку на ринку.

Не можна не враховувати впливу на кінцеву оцінку конкурентоспроможності банку на ринку платіжних карток такого показника, як **сервісні умови** наданням клієнтам карткової послуги. Платіжні картки — це насамперед швидкий і зручний засіб безготівкового розрахунку. Якщо клієнт кілька разів стикається з певними проблемами при проведенні розрахунків, він може не тільки відмовитися від послуг даного банку, а й втратити бажання користуватися платіжною карткою взагалі.

Активна роль банку в **партнерських відносинах** свідчить про прагнення розширити сферу діяльності шляхом виходу на нові сегменти ринку, а інтенсивність та якість **рекламної кампанії** дає змогу оцінити стратегію його поведінки на ринку.

Фінансові результати діяльності, а саме — величина прибутку та рентабельність, свідчать про монетарну ефективність карткової програми банку. Втім, отримати таку інформацію дуже важко, тому що реальний рівень прибутковості та рентабельності є його комерційною таємницею.

Показник "людський фактор" характеризує імідж керівництва банку, кваліфікацію співробітників тощо.

Якісну та кількісну оцінку показників, які найсуттєвіше впливають на конкурентну позицію банку на ринку платіжних карток, та їх ранг визначають експертним шляхом. Кожен показник оцінюють залежно від його значення у реалізації карткової програми. Чим вищий бал, тим вища оцінка (див. таблицю 2).

Таблиця 1. Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток України

Частка на ринку, %	Від 40 і більше	Від 15 до 40	До 15
Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток	Лідер на ринку	Претендент на лідерство (банк із сильною конкурентною позицією)	Банк з невисокою конкурентною позицією

Таблиця 2. Оцінка конкурентної позиції банку (у балах) на ринку платіжних карток

№ п/п	Показник		Кількість балів	
I	Імідж та надійність банку	3	2	1
I	Імідж та надійність банку	Банк має бездоганну репутацію, надійний	Банк має непогану репутацію	Є передумови до виникнення сумнівів у надійності банку
II	Масштаби діяльності банку на ринку платіжних карток			
2.1	Частка банку на ринку емісії карток	Від 30% і вище	Від 10% до 30%	Менше 10%
2.2	Частка банку на ринку еквайрингу карток	Від 20% і вище	Від 5% до 20%	Менше 5%
2.3	Територіальна експансія	Розгалужена мережа філій та відділень	Банк має відділення у кожному регіональному центрі	Банк має незначну (менше трьох) кількість філій та відділень
III	Динаміка карткових операцій (за квартал)			
3.1	Зростання обсягу емісії	Приріст понад 7%	Приріст від 3% до 7%	Приріст менше 3%
3.2	Зростання обсягу еквайрингу	Приріст понад 7%	Приріст від 3% до 7%	Приріст менше 3%
IV	Якісна оцінка клієнтської бази			
4.1	Структура портфеля емітованих карток	Питома вага зарплатних карток не перевищує 60%	Питома вага зарплатних карток від 60% до 90%	Питома вага зарплатних карток перевищує 90%
4.2	Оборот за операціями еквайрингу (merchant acquiring)	Більшість підприємств-клієнтів мають значний оборот за операціями з картками (середній розмір трансакції — щонайменше 500 гривень)	Більшість підприємств-клієнтів мають середній оборот за операціями з картками (середній розмір трансакції еквайрингу — від 150 до 500 гривень)	Більшість підприємств-клієнтів мають незначний оборот за операціями з картками (середній розмір трансакції — менше 150 гривень)
V	Продуктна політика банку			
5.1	Широта асортименту	Широкий асортимент карткових продуктів (у тому числі нетрадиційних). Асортимент постійно оновлюється	Банк пропонує клієнтам повний асортимент "класичних" карткових продуктів	Портфель пропонованих банком карткових продуктів неповний
5.2	Унікальні властивості продукту	Власники карткових продуктів банку мають значні переваги порівняно з клієнтами банків-конкурентів	Власники карткових продуктів банку мають незначні переваги порівняно з клієнтами банків-конкурентів	Власники карткових продуктів банку не мають жодних переваг порівняно з клієнтами банків-конкурентів
5.3	Наявність інновацій, ноу-хау	Банк швидко впроваджує нові продукти (в тому числі власні розробки)	Банк упроваджує нові продукти, що пропонуються платіжними системами, або власні розробки	Банк повільно впроваджує інновації
VI	Цінова політика банку			
6.1	Швидкість реагування банку на зміну цін на ринку	Банк регулярно переглядає тарифи та оперативно реагує на зміну ринкових умов	Банк притримується середньоринкового рівня цін на карткові продукти	Банк не узгоджує власні тарифи на карткові послуги з умовами ринку
VII	Технологічна оснащеність	Високий рівень технологічної оснащеності карткових операцій	Середній рівень технологічної оснащеності карткових операцій	Недостатній рівень технологічної оснащеності карткових операцій
VIII	Сервісні умови			
8.1	Якість обслуговування	Високий рівень обслуговування клієнтів (індивідуальний підхід до клієнта)	Рівень обслуговування клієнтів оцінюється як задовільний	Рівень обслуговування клієнтів незадовільний
8.2	Додаткові послуги	Банк активно розробляє та впроваджує додаткові послуги	Банк розробляє та планує впроваджувати додаткові послуги	Банк не надає додаткових послуг
IX	Партнерські відносини			
9.1	Наявність спільних проектів (co-branding)	Банк активно співпрацює з партнерами, реалізуючи спільні проекти	Банк розробляє та планує у найближчій перспективі впроваджувати спільні проекти	Банк не співпрацює з партнерами в рамках спільних проектів
9.2	Агентська мережа	Банк має розгалужену агентську мережу	Банк співпрацює на агентських засадах при наймі з одним банком	Банк не має агентських відносин з іншими банками
X	Рекламна кампанія	Банк активно рекламиє власні карткові послуги на ринку	Реклама карткових послуг ведеться у рамках загальної реклами продуктів банку	Банк не рекламиє власних карткових послуг
XI	Фінансові результати діяльності			
11.1	Прибуток та рентабельність	Карткова програма банку окупилася та приносить стабільний прибуток	Карткова програма банку приносить прибуток, але ще не окупилася	Карткова програма є збитковою для банку
XII	Людський фактор (імідж керівництва та кваліфікація співробітників)	Позитивний імідж керівництва банку та високий рівень професіоналізму співробітників	Співробітники підвищують свій професійний рівень (відвідують семінари, курси)	Недостатній рівень професійної підготовки співробітників

№ п/п	Показник	Банк А	Конкурент банку А	Ранг показника (100%)	Показник по банку (зважений)	Показник по конкуренту (зважений)	Індекси показників
		1	2	3	4 = 1×3	5 = 2×3	6 = 4/5
I	Імідж та надійність банку	3	3	10	30	30	1
II	Масштаби діяльності банку на ринку платіжних карток						
2.1	Частка банку на ринку емісії карток	1	2	5	5	10	0.5
2.2	Частка банку на ринку еквайрингу карток	1	2	5	5	10	0.5
2.3	Територіальна експансія	2	3	5	10	15	0.7
III	Динаміка карткових операцій						
3.1	Приріст обсягу емісії	3	2	8	24	16	1.5
3.2	Приріст обсягу еквайрингу	2	2	7	14	14	1
IV	Якісна оцінка клієнтської бази						
4.1	Структура емісії	2	2	3.5	7	7	1
4.2	Структура еквайрингу	2	2	3.5	7	7	1
V	Продуктна політика банку						
5.1	Широта асортименту	3	3	4	12	12	1
5.2	Унікальні властивості продукту	3	2	3	9	6	1.5
5.3	Наявність інновацій, ноу-хау	3	2	3	9	6	1.5
VI	Цінова політика банку						
6.1	Рівень та динаміка цін	3	3	10	30	30	1
VII	Технологічна оснащеність	3	3	10	30	30	1
VIII	Сервісні умови						
8.1	Якість обслуговування	3	3	2	6	6	1
8.2	Додаткові послуги	3	3	2	6	6	1
IX	Партнерські відносини						
9.1	Спільні проекти (co-branding)	2	3	2	4	6	0.7
9.2	Агентська мережа	3	3	4	12	12	1
X	Оцінка рекламної кампанії	3	3	4	12	12	1
XI	Фінансові результати діяльності						
11.1	Прибуток та рентабельність	2	2	4	8	8	1
XII	Людський фактор (імідж керівництва та кваліфікація співробітників)	3	3	5	15	15	1
Загальна оцінка				100	255	258	19.9

Найпростіший метод визначення конкурентної позиції банку — це порівняння суми балів, виставлених йому та його конкуренту (більша сума балів, відповідно, відповідатиме сильнішій конкурентній позиції). Коректнішим методом визначення конкурентної позиції банку є ранжування показників і їх бальних оцінок за ступенем їх значимості та присвоєння їм відповідних рангів (чим сильніший вплив показника на кінцевий результат, тим вищий ранг). При цьому використовується формула:

$$K_3 = \sum_{i=1}^n a_i K_i,$$

де K_3 — зважена (узагальнена) бальна оцінка;

K_i — бальна оцінка i -го показника; a_i — коефіцієнт значимості (ранг) i -го показника.

Для порівняння можуть використовуватися також індекси, які показують, наскільки той чи інший показник бан-

ку відрізняється від аналогічного показника конкурента. Значення індексів можуть бути меншими або більшими від одиниці і розраховуються так:

$$Y_i = K_i / K_i (k),$$

де Y_i — індекс i -го показника конкурентоспроможності;

K_i — значення i -го показника;

$K_i (k)$ — значення i -го показника конкурента.

У загальнюючий показник конкурентної позиції банку на ринку визначається як сума розрахованих індексів банку за всіма показниками. Чим більше значення цього показника, тим сильніша конкурентна позиція банку, і навпаки — чим менше значення, тим сильніша позиція конкурента.

Пропонуємо оцінювати конкурентну позицію банку на ринку платіжних карток у балах — від 1 до 3 (див. таблицю 2).

З огляду на зазначене вище, аналіз конкурентної позиції банку рекомен-

дується робити так, як показано у таблиці 3.

Як випливає з таблиці 3, загальна оцінка конкурентної позиції банку А на ринку платіжних карток становить 255 одиниць порівняно з 258 одиницями банку-конкурента. Це свідчить про те, що останній має деякі конкурентні переваги. Аналіз даних таблиці дає змогу з'ясувати, які ж саме переваги має банк-конкурент, та оцінити ступінь відставання банку А. Так, банк А дещо поступається конкуренту за показниками своєї частки на ринку, хоча є лідером завдяки унікальним властивостям продукту, інноваціям, ноу-хау тощо. В цілому конкурентну позицію банку А порівняно з конкурентом можна оцінити як сильну.

Отже, запропонована методика, на нашу думку, має важливе значення, адже дає змогу оцінити перспективи розвитку карткової індустрії банку та розробки ним стратегічного плану діяльності на ринку платіжних карток.

СЕП НБУ: міжбанківські розрахунки у 2001 році

Уже вісім років банки, виконуючи клієнтські та власні зобов'язання, переказують гроші у межах України через систему електронних платежів НБУ. Подаємо аналіз роботи СЕП у 2001 році в розрізі використання банківськими установами України моделей обслуговування консолідованиого коррахунку.

Як свідчить аналіз стану міжбанківських розрахунків, здійснених у 2001 році через установи Національного банку, засобами системи електронних платежів НБУ (надалі — СЕП) виконано 130 430 тисяч початкових платежів на суму 1 236 615 млн. грн., тобто відповідно на 23 та 28 відсотків більше, ніж за 2000 рік (див. таблицю). Число учасників СЕП за цей період збільшилося на 14. Нині серед них — 1 562 установи, в тому числі 158 юридичних осіб.

Протягом 2001 року ще сім банків України обрали для роботи в СЕП певну модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку. За станом на 01.01.2002 року вже 62 банки — юридичні особи пра-

рюють за моделями.

Аналіз завантаженості СЕП у розрізі моделей обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку свідчить, що за 2001 рік найбільше платіжних транзакцій (40%) здійснили банки, які працюють за третьою моделлю. Ці банки та їхні установи становлять 33% від загальної кількості учасників СЕП (див. графік). Кількість початкових платежів, виконаних ними за 2001 рік, зросла на 44%, а їх сума — на 75%.

Близько 32% учасників СЕП працюють за другою моделлю. Протягом 2001 року вони виконали платіжних транзакцій на 36% більше, ніж у 2000 р. (сума початкових платежів більш як подвоїлася).

Тетяна Мірошніченко

Провідний економіст департаменту платіжних систем Національного банку України

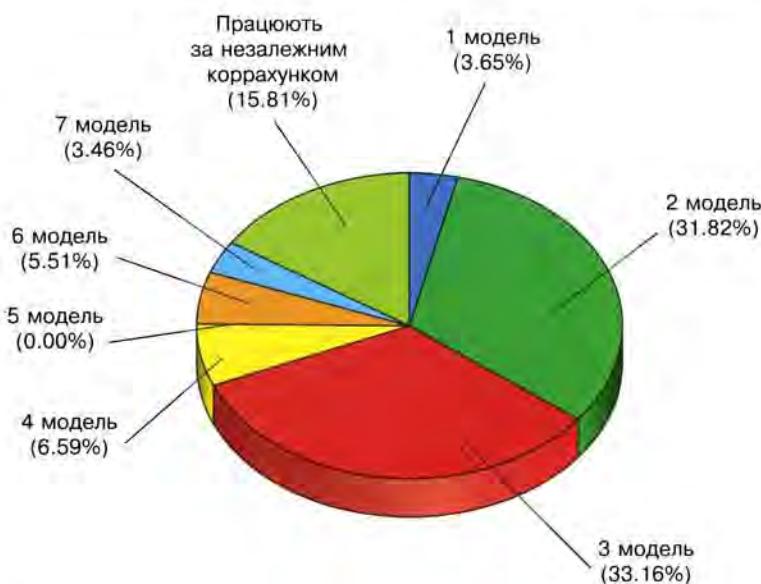
За незалежним кореспондентським рахунком у СЕП працює близько 16% учасників СЕП. Кількість оброблених ними платіжних транзакцій зросла на 33%, а сума початкових платежів — на 35%. Слід зауважити, що не використовують моделі обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в СЕП установи НБУ та більшість банків, які не мають розгалуженої мережі філій.

Утім, є підстави стверджувати, що ефективніше працюють ті банки та їхні філії, які беруть участь у СЕП із консолідацією коштів на кореспондентському рахунку. Це дає змогу банку раціонально використовувати спільні кошти, підвищити рівень керування філіями та отримувати достовірну й оперативну інформацію щодо виконаних ними платіжних транзакцій.

Завантаженість СЕП у розрізі моделей обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку

Моделі	2000 р.		2001 р.		У тому числі через систему термінових платежів		Відхилення	
	Кількість початкових платежів (тис. шт.)	Сума початкових платежів (млн. грн.)	Кількість початкових платежів (тис. шт.)	Сума початкових платежів (млн. грн.)	Кількість початкових платежів (шт.)	Сума початкових платежів (тис. грн.)	Kількість початкових платежів	Сума початкових платежів
							тис. шт.	%
За незалежним коррахунком	20 632	359 725	27 525	486 076	758	27 346	6 893	33.4
1 модель	6 704	93 630	6 773	77 019	0	0	69	1.0
2 модель	13 600	21 895	18 462	51 228	0	0	4 862	35.8
3 модель	36 403	220 095	52 249	384 291	0	0	15 846	43.5
4 модель	3 430	58 662	6 268	99 856	684	26 129	2 838	82.7
5 модель	0	0	0	0	0	0	0	0
6 модель	23 428	180 468	16 051	92 529	0	0	- 7 377	- 31.5
7 модель	2 245	29 764	3 102	45 616	0	0	857	38.2
Усього	106 442	964 239	130 430	1 236 615	1 442	53 475	23 988	22.5
							272 376	28.3

Розподіл учасників за моделями роботи в СЕП (на 01.01.2002 р.)

За четвертою моделлю працює майже 7% учасників СЕП. Сума оброблених ними початкових платежів за 2001 рік порівняно з попереднім роком збільшилася на 70%, а кількість платіжних трансакцій — на 83%.

На 01.01.2002 року близько 6% учасників СЕП працювали за шостою моделлю. Кількість та сума платіжних трансакцій, виконаних ними у 2001 році, порівняно з 2000-м значно зменшилися — відповідно на 32 і 49%. Таке становище значною мірою викликане переходом Укрсоцбанку та його установ на третю модель обслуговування консолідованим ко-респондентського рахунку.

Близько 4% учасників СЕП нада-

ють перевагу першій моделі. За 2001 рік вони обробили початкових платежів на 1% більше, ніж у 2000-му. Водночас їх сума зменшилася на 18 відсотків.

На 38% зросла кількість та на 53% сума початкових платежів, виконаних банківськими установами, які працюють за сьомою моделлю. Однак їх кількість становить усього 3.5% від загальної кількості учасників СЕП.

Помітне збільшення протягом 2001 року загальної кількості платіжних трансакцій свідчить про пожвавлення економічної активності, зростання фінансових потоків у господарському обороті України та спроможність СЕП

забезпечити належне обслуговування її учасників.

За час свого функціонування СЕП утвердилася як надійна система, що цілком задовольняє потреби банків у міжбанківських розрахунках. Разом із тим, зважаючи на світові тенденції розвитку платіжних систем, Національним банком розроблено систему термінових переказів (СТП)¹. Введена в експлуатацію у квітні 2001 року, вона дає змогу миттєво (за 1—2 секунди) передати гроші за кореспондентськими рахунками банків-учасників.

За станом на 1 січня 2002 року в СТП у реальному режимі працює незначна кількість банків, але дедалі більше тих, хто працює в інформаційному режимі. Загалом зацікавленість банків у послугах цієї системи зростає. За квітень — грудень 2001 року засобами СТП працюючі у реальному режимі банки виконали 1 442 платежі на суму 53 475 тис. грн.

Зазначимо також, що Національний банк України розробляє нормативно-правову базу з питань здійснення міжбанківських розрахунків через СТП, а саме: триває робота над проектом нової редакції Інструкції "Про міжбанківські розрахунки в Україні", яка визначатиме загальний порядок та особливості виконання міжбанківських розрахунків у національній валюті на території нашої країни.

¹ Огляд нової системи та перспективам її використання присвячено статтю фахівця департаменту інформатизації НБУ у "Віснику Національного банку України" № 9 за 2001 рік.

Хроніка

Мільйонна картка VISA в Україні

Українські банки — члени провідної міжнародної платіжної системи VISA International наприкінці січня 2002 року випустили мільйонну картку.

Виступаючи перед журналістами із цієї нагоди, старший віце-президент VISA International Іван Ремшик за-значив: VISA стає для українців звичним, цілком буденним інструментом платежів. Останнім часом протягом кожного робочого дня банки країни випускають 3000 карток цієї системи. Користуючись ними, жителі України

витрачають щороку суму, еквівалентну 500 мільйонам доларів США. На думку іноземних партнерів, Україна побудувала найкращу і найбільшу серед країн СНД мережу з прийомом платіжних карток. Нині VISA приймається більш як у 20 тисячах торгових точок.

Уперше ця система заявила про себе в Україні 1996 року, коли її членами стали всім вітчизняних банків. На той час у нашій країні було лише 550 торговельних та сервісних підприємств із приймання

цих карток, причому всі — у Києві.

Як зазначив менеджер із питань розвитку бізнесу Жан-Марк Тонті, торік виконано понад десять мільйонів операцій із використанням карток VISA. П'ять років тому їх число наближалося до сімдесяти тисяч. Так стрімко розвивається в Україні система електронних платежів. Люди переконуються, що користуватися карткою швидше, безпечно і зручніше.

Оцінка активів та зобов'язань, концепція теперішньої вартості

Ганна Жигайлло

Заступник директора департаменту бухгалтерського обліку — начальник управління політики і контролю за бухгалтерським обліком у Національному банку України

Одним із важливих аспектів достовірності економічної інформації банку є об'єктивна оцінка його активів і зобов'язань. У статті зосереджено увагу на одній із найскладніших основ оцінки — теперішній вартості.

Оцінка — це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів у балансі та звіті про фінансові результати.

Відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) у фінансових звітах використовується кілька різних основ оцінки:

- ♦ *історична собівартість* — активи відображаються за сумою сплачених грошових коштів або їх еквівалентів, зобов'язання — за сумою надходжень, отриманих в обмін на зобов'язання;

- ♦ *поточна собівартість* — активи відображаються за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого ж або еквівалентного активу на поточний момент, зобов'язання — за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язання на поточний момент;

- ♦ *вартість реалізації* — активи відображаються за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в ході звичайної реалізації, зобов'язання — за вартістю їх погашення, тобто за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку буде сплачено для погашення зобов'язань у ході звичайної діяльності;

- ♦ *теперішня вартість* — активи відображаються за теперішньою дисконтованою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів, зобов'язання — за теперішньою дисконтованою вартістю майбутнього чистого вибуття грошових коштів, що буде необхідна для погашення зобов'язання в ході звичайної діяльності.

Основою оцінки, яка найчастіше застосовується при складанні фінансових звітів, є історична собівартість. Це зафіксовано в Законі “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-ХIV: “Історична собівартість — пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання”.

За історичною собівартістю обліковуються всі активи на момент придбання чи виготовлення.

У подальшому в силу різних економічних та політичних обставин вартість активів змінюється, а тому їх історична собівартість значно відрізняється від реальної вартості. Отже, відображення всіх активів та зобов'язань за історичною собівартістю викривлятиме фінансову звітність.

Тому активи і зобов'язання слід відображати за обліковою справедливою вартістю. Визначення справедливої вартості міститься у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (П(с)БО) № 19 “Об’єднання підприємств”: “Справедлива вартість — сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнатими, запіклевленими та незалежними сторонами”.

У додатку до П(с)БО № 19 подано визначення справедливої вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань. Для цінних паперів, наприклад, це буде їх поточна ринкова вартість на фондовому ринку, для матеріалів — відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання), для дебіторської заборгованості — теперішня (дисконтована) сума, яка підлягає отриманню, визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою з урахуванням резервів сумнівних боргів.

Щоб краще зрозуміти нові для нас терміни, приміром, “теперішня (дисконтована) вартість”, варто спочатку з’ясувати сутність методу дисконтування і концепції теперішньої та майбутньої вартості (такі терміни вживаються в П(с)БО № 11 “Зобов'язання”, № 14 “Оренда”, № 19 “Об’єднання підприємств”).

Суть методу дисконтування полягає у визначенні вартості майбутніх надходжень у цінах на момент здійснення операції.

Визначення теперішньої вартості подано в П(с)БО № 11 “Зобов'язання”: “Теперішня вартість — дисконтована сума майбутніх платежів, яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язань у процесі звичайної діяльності підприємства”. Інакше кажучи, дисконтування означає визначення теперішньої вартості активу або зобов'язання.

Розглянемо цей метод на прикладі відомого нам фінансового інструменту, який часто використовують і банки, і уряд, — дисконтних облігацій. Як відомо, облігація — це фінансовий інструмент, що означає зобов'язання емітента погасити у майбутньому певну суму коштів, а саме: основну суму коштів, отриману від продажу облігацій і відсотки за користування коштами. Облігація погашається за номінальною (зазначеною на облігації) вартістю. Тобто при погашенні облігації власник отримає номінальну суму, яка включатиме основну суму коштів, сплачених при її придбанні та відсотки за користування ними.

Оскільки облігація дисконтна, вона реалізовуватиметься за вартістю, нижчою, ніж номінальна, тобто з дисконтом.

Що собою являється вартість, за якою буде реалізована облігацію і як її визначити? Розраховуючи ціну, треба брати до уваги облікову (встановлену емітентом) і поточну (ринкову) відсоткові ставки.

Враховуючи, що номінальна вартість облігації погашається одноразово (на дату її погашення), а відсотки нараховуються періодично, необхідно окремо визначити дисконтувану вартість основної суми зобов'язання і дисконтувану вартість відсотків, тобто теперішню вартість. Розраховуючи теперішню вартість облігації і відсотків, обов'язково враховують період її обігу, ринкову ставку відсотка і суму майбутніх грошових потоків від погашення облігації та сплати відсотків. Ця сума відповідає номінальній вартості облігації, а для розрахунку суми майбутніх грошових потоків від сплати відсотків використовується номінальна вартість облігації та облікова ставка.

Наведемо приклад застосування методу дисконтування.

Якою буде теперішня вартість 10 штук облігацій, якщо номінальна вартість однієї становить 100 грн., облікова ставка облігації — 19%, відсотки — 20%, період обігу облігації — 6 років?

Оскільки, як уже зазначалося, номінальна вартість облігації погашається одноразово на дату її погашення, а відсотки нараховуються періодично, необхідно окремо визначити теперішню вартість основної суми облігації і теперішню вартість відсотків (для спрощення розрахунку вважатимемо, що відсотки сплачуються один раз наприкінці року).

$$TB = MP / (1 + i)^n,$$

де TB — теперішня вартість,

MP — сума майбутніх грошових потоків,

i — ставка відсотка,

n — період обігу облігації (кількість періодів, за які погашаються облігації).

За нашими даними, теперішня вартість облігації становить 966.1 грн., у тому числі:

— основної суми облігації — 334.4 грн.

$$(TB = 1000 / (1 + 0.2)^6 = 1000 / 2.99 = 334.4);$$

— відсотків — 631.7 грн.

Зазначимо, що для розрахунку теперішньої вартості відсотків необхідно спочатку визначити суму їх майбутніх грошових потоків ($MP = 1000 \text{ грн.} \times 0.19 = 190 \text{ грн.}$). Знайдено суму майбутніх грошових потоків (відсотків), можемо визначити їх теперішню вартість:

$$TB_1 = 190 / (1 + 0.2)^1 = 190 / 1.2 = 158.3$$

$$TB_2 = 190 / (1 + 0.2)^2 = 190 / 1.44 = 131.9$$

$$TB_3 = 190 / (1 + 0.2)^3 = 190 / 1.73 = 109.8$$

$$TB_4 = 190 / (1 + 0.2)^4 = 190 / 2.07 = 91.9$$

$$TB_5 = 190 / (1 + 0.2)^5 = 190 / 2.49 = 76.3$$

$$TB_6 = 190 / (1 + 0.2)^6 = 190 / 2.99 = 63.5$$

$$TB = TB_1 + TB_2 + TB_3 + TB_4 + TB_5 + TB_6 = 631.7 \text{ грн.}$$

Оскільки, за умовою, відсотки сплачуються раз на рік, дисконтувана (теперішня) вартість 10 штук облігацій становитиме 966.1 грн. Тобто вартість, за якою може бути реалізована облігація (теперішня вартість майбутніх грошових потоків), дорівнюватиме 96.61 грн. (966.1/10).

Якби відсотки сплачувалися один раз на місяць (у нашому прикладі — раз на рік), то в обчисленнях слід було б урахувати 72 періоди обігу облігації: (6×12 (у нашому прикладі — 6)).

Важливо зрозуміти сутність зазначеного методу та сенс його застосування.

Розраховуючи вартість користування коштами, виходять із того, що гроші, отримані сьогодні, — дорожчі, ніж отримані пізніше, наприклад, через рік. Чому? А тому, що сьогодні ми можемо інвестувати їх під певний відсоток і

через рік отримати інвестовані кошти плюс суму відсотків. Кошти ж, отримані через рік, будуть інвестовані лише через рік, що позначиться на сумі зароблених відсотків.

Розглянемо таку ситуацію. Ми розміщуємо на депозитному рахунку певну суму коштів, на яку щомісяця нараховується складний відсоток. Сума депозиту щомісяця збільшується (капіталізація відсотків), а відсотки нараховуватимуться вже на суму, що включає кошти на депозиті й відсотки за попередній період (складний відсоток). По закінченні терміну дії депозитної угоди сума депозиту з урахуванням нарахованих відсотків становитиме його майбутню вартість. Суму майбутніх грошових потоків від погашення облігації та сплати простих відсотків становлять основна сума плюс складний відсоток.

А якщо нам потрібно визначити зворотну величину, тобто суму коштів, яку необхідно розмістити на депозит сьогодні, щоб через рік отримати фіксовану суму коштів? Інакше кажучи, нам треба дисконтувати майбутню вартість депозиту методом складного дисконту, щоб визначити його теперішню вартість. Для цього необхідно суму цих майбутніх платежів (фіксовану суму) дисконтувати (через складний дисконт) на відповідну ставку відсотків і на відповідну кількість періодів. Це процедура, протилежна нарахуванню відсотків.

Поки що йшлося про майбутню і теперішню вартість для простої величини (суми одноразового депозиту). Однак якщо на депозитний рахунок вносити кошти при кожній виплаті заробітної платі (щомісяця) і на зазначені суми нараховуватиметься складний відсоток, то матимемо приклад регулярних платежів рівної величини, що називаються ануїтетом. Прикладом ануїтету є регулярні орендні платежі за угодою з фінансовою орендою, про що йдеться у стандарти №14.

При передачі об'єкта у фінансову оренду орендарю необхідно обчислити майбутню вартість регулярних орендних платежів (ануїтету). При цьому слід урахувати теперішню вартість мінімальних орендних платежів (вона дорівнює справедливій вартості об'єкта оренди), кількість періодів, за які сплачується орендна плата, і ставку відсотків для відповідного періоду.

Сума майбутніх грошових потоків від погашення облігації та сплати відсотків регулярних орендних платежів (ануїтету) включає складний відсоток, який нараховується на суму кожного орендного платежу за період із дати платежу до закінчення терміну оренди.

Розрахувавши за формулою майбутню вартість мінімальних орендних платежів (ануїтету), визначають суму кожного з них. Вона повинна містити частину основного боргу (часткове погашення вартості об'єкта оренди) і плату (відсотки) за користування об'єктом. Поділивши майбутню вартість мінімальних орендних платежів (загальна сума платежів) на кількість періодів, отримаємо вартість кожного платежу.

За економічним змістом надання майна у фінансову оренду — це кредитна операція. Тому платежі необхідно розділити на плату за користування майном і суму, яка буде спрямована на погашення основного боргу (оплата вартості майна). Для того, щоб виділити із загальної суми орендних платежів плату за користування майном, і застосовується метод дисконтування. Різниця між загальною сумаю орендних платежів і платою за користування майном становитиме теперішню (поточну) вартість. Відтак різниця (тобто дисконт) між майбутньою і теперішньою вартістю — це вартість користування грошима протягом терміну оренди (тобто відсотки).

Вартість регулярних орендних платежів щомісяця буде однаковою, але в різні періоди сплати вона по-різному розподілятиметься між платою за основною сумою боргу оренди і платою (відсотками) за користування об'єктом. На початку терміну оренди, поки об'єкт відносно новий, відсотки за

користування будуть значно вищими і зменшуватимуться при частковому погашенні вартості об'єкта, оскільки вони нараховуватимуться на менший залишок заборгованості за об'єктом (аналогічно при частковому погашенні суми кредиту зменшується suma нарахованих відсотків). Методом дисконтування платіж поділяється на дві частини.

Знаючи справедливу вартість об'єкта оренди та відсоток, розраховують суму плати за користування об'єктом фінансової оренди (фінансовий дохід). Різниця між сумою регулярного орендного платежу і фінансовим доходом становить суму погашення заборгованості. Наступний платіж розраховується таким же чином, але справедлива вартість об'єкта зменшується на суму погашення заборгованості в попередньому періоді. І так при кожному черговому платежі.

Отже, suma фінансового доходу зменшується, а suma погашення основного боргу збільшується.

Спробуємо розрахувати фінансовий дохід у складі орендних платежів та його розподіл між відповідними звітними періодами.

Вважатимемо, що справедлива вартість об'єкта фінансової оренди становить 150 000 грн., строк оренди — 3 роки, орендна ставка відсотка — 16% річних, мінімальні орендні платежі надходятьдвічі на рік (30 червня і 31 грудня).

Теперішня вартість суми мінімальних орендних платежів обчислюється за формулою:

$$TVA = A \times [(1 - 1/(1 + i)^n) : i],$$

де $TVA = 150\ 000$ грн.,

$n = 3$,

$i = 16\%$,

A (сума мінімального орендного платежу) — ?

$$A = \frac{TVA}{[(1 - 1/(1 + i)^n) : i]} = \frac{150\ 000}{[(1 - 1/(1 + 0.08)^6) : 0.08]} = \\ = 32\ 450 \text{ грн.}$$

(суму округлено).

Враховуючи, що орендні платежі сплачуватимуться 6 разів за період оренди (3 роки \times 2), сума мінімальних

орендних платежів становитиме 194 700 грн. ($32\ 450 \times 6$), а suma регулярних орендних платежів (ануїтет) за кожне півріччя — 32 450 грн. Різниця (44 700 грн.) між сумою мінімальних орендних платежів (194 700 грн.) і справедливою вартістю об'єкта оренди (150 000 грн.) є фінансовим доходом (194 700 грн. — 150 000 грн.). За перше півріччя оренди він буде найбільшим, а в наступні періоди сплати поступово зменшуватиметься.

Отже, ми розглянули чи не одну з найскладніших основ оцінки — теперішню вартість.

Існують різні методи приведення активів до справедливої вартості.

Найпростіший — метод переоцінки, який містить два типи:

- переоцінку, пов'язану зі зміною ринкової вартості;
- переоцінку, пов'язану зі зміною офіційного обмінного курсу.

Перший тип переоцінки стосується монетарних і немонетарних статей активів. Другий — лише монетарних статей активів у іноземній валюті (монетарні статті — це статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи і зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (чи визначеній) сумі грошових коштів або їх еквівалентів (П(с)БО № 21). Немонетарні статті активів не переоцінюються (стандарт № 21 "Вплив змін валютних курсів").

Другим методом приведення активів до справедливої вартості є механізм створення резервів під активи. Суть цього методу полягає в тому, що на суму знецінення активу створюється резерв, який зменшує фінансовий результат банку та відповідну статтю активів.

Третім методом приведення активів до справедливої вартості можна назвати метод "нарахування". Працюючі активи приносять банку відповідні доходи, а за зобов'язаннями він несе певні витрати. Тому для відображення у фінансовій звітності реальних активів і зобов'язань необхідно відобразити зароблені (нараховані), але ще не отримані доходи та понесені (нараховані), але ще не сплачені витрати.

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Запитання – відповідь /

Регулювання банківської діяльності: роз'яснення спеціалістів НБУ

Цього разу фахівці юридичного департаменту Національного банку України, відповідаючи на запитання наших читачів – банкірів, представників органів влади, бюджетних установ та організацій, комерційних структур, зосередили увагу на порядку застосування деяких положень нормативно-правових актів із питань регулювання банківської діяльності.

Чи є правові засади організації розрахунково-касового обслуговування на території України формувань Чорноморського флоту через польові установи Центрального банку Російської Федерації?

У підпунктах 5 та 6 статті 1 Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19.02.1993 р. № 15-93 чітко розмежовано поняття "резидент" і "нерезидент".

До нерезидентів належать юри-

дичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності без статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням за межами України, які створені й діють згідно із законодавством іноземної держави, у тому числі з участю ук-

райнських юридичних осіб та інших суб'єктів підприємництва.

Статтею 83 федерального Закону "Про Центральний банк Російської Федерації" визначено статус польової установи як структурної одиниці Центробанку Росії з правом здійснення банківських операцій, тобто за своєю правовою природою вона є філією Центрального банку Російської Федерації.

Таким чином, у разі організації на території України розрахунково-касового обслуговування формувань Чорноморського флоту через польові установи Центрального банку Російської Федерації мова йдеться про функціонування в Україні філіалів банку-нерезидента.

У зв'язку з цим необхідно зауважити, що Законом "Про банки і банківську діяльність" та іншими вітчизняними нормативно-правовими актами не передбачено механізму створення і функціонування філіалів банків-нерезидентів на території України.

Крім того, Інструкцією "Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валютах", затвердженою постановою Правління Національного банку України від 18.12.1998 р. № 527 (зі змінами і доповненнями), не регламентовано порядок відкриття рахунків філіям банків-нерезидентів.

Разом із тим відповідно до пункту 1.5 розділу I зазначененої інструкції юридичні особи-нерезиденти (крім нерезидентів-інвесторів) можуть відкривати поточні рахунки в національній та іноземній валютах на території України тільки своєму представництву. Інструкцією також передбачено механізм відкриття рахунку типу "Н" (нерезидент) в уповноваженому банку України військовим частинам Чорноморського флоту, які дислокуються на території України.

Отже, вважаємо, що дане питання можна вирішити позитивно лише після внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, якими буде регульована діяльність філіалів банків-нерезидентів на території України.

Чи потрібно погоджувати з Національним банком України кандидатури на посаду заступника директора філії банку?

Згідно з положеннями статей 23 та 42 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) заступник керівника філії банку не належить до керівництва банку.

Пунктом 2 розділу VII "Прикінцеві

положення" Закону встановлено, що до моменту приведення законодавства у відповідність із Законом нормативно-правові акти застосовуються в частині, що Закону не суперечить.

Отже, вимоги Положення "Про порядок створення і реєстрації комерційних банків", затвердженого постановою Правління НБУ від 21.07.1998 р. № 281 (пункт 4.8.), щодо надання відомостей, зокрема про заступників керівника філії, суперечать вимогам Закону.

Крім того, Національний банк України у листі № 18-112/1467 від 19.04.2001 р., надісланому електронною поштою, в тому числі й територіальним управлінням НБУ, розяснив, що відповідно до статті 2 та пункту 3 частини третьої статті 23 Закону відокремлений структурний підрозділ банку — це філія банку, до керівництва якої належать керуючий філією та її головний бухгалтер. Таким чином, кандидатури на посаду заступника директора філії банку погоджувати з НБУ не потрібно.

Які питання найчастіше виникають при ліквідації банку?

Стосовно вимог акціонерів банку, що ліквідується.

Відповідно до статті 2 Закону "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) кредитор банку — це юридична або фізична особа, яка має документально підтвердженні вимоги до боржника щодо його майнових зобов'язань. Згідно зі статтею 6 Закону банки в Україні створюються у формах акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку. Законодавство про господарські товариства поширюється на банки у частині, що не суперечить цьому Закону.

Статтею 24 Закону України "Про господарські товариства" встановлено, що акціонерним визнається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями лише майном товариства. При цьому акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах акцій, що їм належать. У зв'язку із цим їх не можна розглядати як кредиторів банку, оскільки акціонер, у межах належних йому акцій, є відповідальною особою за зобов'язаннями банку.

Разом із тим відповідно до статті 4 Закону України "Про цінні папери та фондову біржу" акція — цінний папір без установленого строку обігу, що

засвічує дольову участі у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в ньому та право на участь в управлінні цим товариством, — дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Отже, при ліквідації банку акціонери можуть брати участь у розподілі його майна в останню чергу і лише у тому разі, якщо таке майно залишилось після погашення вимог кредиторів. Це, зокрема, зазначено у статті 96 Закону: майно, яке залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається власникам, а майно державних банків — відповідному органу приватизації для наступного продажу.

З огляду на ці обставини вважаємо, що акціонери банку, який ліквідується, не мають підстав подавати заяви до ліквідатора про визнання їх кредиторами.

Щодо встановлення окремої черговості задоволення вимог у межах певної черги кредиторів.

У статті 96 Закону "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) питання щодо черговості задоволення вимог до банку вирішено одночасно:

"Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банку після повного задоволення вимог попередньої черги.

У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторові однієї черги."

Отож установлення будь-якої додаткової черговості для задоволення вимог кредиторів у межах черги, встановленої статтею 96, суперечитиме чинному законодавству України.

Цією ж статтею чітко описано коло осіб, кредиторські вимоги яких задовольняються у другу чергу. До нього належать лише вкладники — фізичні особи в частині перевищення суми, передбаченої системою гарантування вкладів фізичних осіб, та працівники банку, перед якими останній має зобов'язання. Тож фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності — не можуть бути віднесені до цієї черги задоволення.

Стосовно визначення місця виплати коштів (при ліквідації банку, який має філії).

Питання щодо місця виплати коштів за кредиторськими вимогами

вкладників другої черги чинним законодавством не регулюється. При його вирішенні вважаємо за доцільне виходити з інтересів фізичних осіб-вкладників, кредиторські вимоги яких викладено у відповідних заявах. Тому оптимальним варіантом, на нашу думку, є задоволення цих вимог за місцем укладення відповідного договору.

Щодо питання про відшкодування пені за несвоєчасне повернення вкладу.

Згідно зі статтею 212 Цивільного кодексу України банк-боржник не звільняється від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання.

Відповідно до пункту 4 статті 91 Закону "Про банки і банківську діяльність" (надалі – Закон) нарахування неустойки (штрафу, пені) за всіма видами заборгованості установи припиняється з дня прийняття рішення про відкликання ліцензії та призначення ліквідатора.

У статті 7 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" зазначено, що в заявлі про порушення справи про банкрутство належить вказати суму боргових вимог кредитора та розмір неустойки (штрафу, пені тощо).

З огляду на зазначене вважаємо, що за наявності у договорі про вклад положень, які передбачають відповідальність банку за невиконання зобов'язань щодо повернення (або несвоєчасне повернення) вкладу у вигляді неустойки (штрафу, пені) пена відповідно до статті 96 Закону має сплачуватися, але нараховується вона, як сказано вище, до прийняття рішення про відкликання ліцензії та призначення ліквідатора.

Стосовно того, кого визнавати кредитором.

При вирішенні питання, кого визнавати кредитором щодо невиплачених переказів за умови отримання заяви про кредиторські вимоги як від відправника коштів, так і від їх отримувача, слід виходити з такого.

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та порядок переказування грошей в нашій державі визначає Закон "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" (надалі – Закон).

Відповідно до статті 30 Закону переказ вважається завершеним із моменту зарахування суми переказу на рахунок отримувача або її видачі готівкою.

З огляду на цю норму Закону вважаємо, що незалежно від того, в якому банку обслуговується платник (ініціатор переказу) – в банку, що ліквідується, чи в будь-якому іншому

– у разі незарахування коштів на рахунок отримувача у зв'язку з їх відсутністю на коррахунку банку-боржника кредитором банку-боржника повинен вважатися платник (ініціатор переказу), оскільки процес переказу коштів не завершено, тобто фактично платник не виконав свої обов'язки щодо переказу коштів. При цьому боргове зобов'язання, яке він мав перед одержувачем коштів за відповідним договором, залишається за платником.

Що ж до переказів податкових платежів та зборів, то кредитором за ними згідно з вимогами законів "Про систему оподаткування", "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" є Державна податкова адміністрація, тобто отримувач платежу.

Які платіжні вимоги має право виконувати банк при введенні мораторію на задоволення вимог кредиторів?

Статті 11 та 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (надалі – Закон) передбачають запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Відповідно до пункту 3 статті 12 Закону протягом дії такого мораторію забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів. Разом з тим у пункті 4 цієї статті зазначається, що мораторій не поширяється на виплату заробітної плати, аліментів, компенсацію шкоди, за подіяної здоров'ю та життю громадян, авторської винагороди, а також на задоволення вимог кредиторів, які виникли у зв'язку із зобов'язаннями боржника у процедурах розпорядження його майном та санації.

Отже, в період дії мораторію на задоволення вимог кредиторів банк може виконувати лише платіжні вимоги на безспірне стягнення коштів на підставі виконавчих документів (рішення суду тощо), які стосуються випадків, зазначених у пункті 4 статті 12 Закону.

Який порядок придбання істотної участі в банку?

Як зазначено у статті 2 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (надалі – Закон), істотна участі – це пряме або опосередковане, самостійне або спільне з іншими особами володіння 10 і більше відсотками

статутного капіталу або права голосу приобраних акцій (паїв) юридичної особи або незалежна від формально-го володіння можливість вирішального впливу на керівництво чи діяльність юридичної особи.

Згідно зі статтею 34 Закону юридична чи фізична особа, яка має намір придбати істотну участі у банку або збільшити її так, щоб прямо чи опосередковано володіти (контролювати) 10, 25, 50 та 75 відсотками статутного капіталу банку чи правом голосу приобраних акцій (паїв) в органах управління банку, повинна мати на це письмовий дозвіл Національного банку України. Для його отримання заявнику необхідно надати інформацію, передбачену нормативно-правовими актами НБУ, щодо фінансового стану та ділової репутації майбутнього власника істотної участі в банку. Якщо особа володіє істотною участю в банку чи збільшує свою участю до рівня, визначеного частиною першою статті 34 без письмового дозволу Національного банку, останній має право заборонити її прямо чи опосередковано, повністю чи частково користуватися правом голосу приобраних акцій (паїв) та брати будь-яку участі в управлінні справами банку.

Порядок отримання зазначеного дозволу до врегулювання цієї ситуації нормативно-правовим актом НБУ роз'яснюється у його листах від 17.04.2001 р. № 41-111/699-2424 та від 19.04.2001 р. № 18-112/1467. Зокрема, у цих листах наголошено на тому, що акціонери (учасники) банку, частка котрих у його статутному капіталі становила 10 і більше відсотків, до набуття чинності Законом, нині згідно з розділом 7 його "Прикінцевих положень" зобов'язані не пізніше дворічного терміну отримати письмовий дозвіл Національного банку України на володіння істотною участю в банку.

Слід зазначити, що до набуття чинності Законом, а саме: до 17.01.2001 р., – нормативно-правовими актами НБУ не передбачалося надання власниками істотної участі відповідної інформації банкам чи Національному банку України.

Отже, неподання на той час учасниками банків, які володіли істотною участю, відповідної інформації до банку або НБУ, не можна розінімати як порушення вітчизняного банківського законодавства.

З огляду на зазначене вище вважаємо, що на сьогодні усі власники істотної участі в банку незалежно від того, були вони такими до набуття

чинності Законом чи стали такими після того, повинні відповідно до статті 34 отримати дозвіл Національного банку України.

Чи вправі спостережна рада банку приймати рішення щодо створення, реорганізації та ліквідації його дочірніх підприємств, філій і представництв?

Згідно зі статтею 38 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) вищим органом управління банку є загальні збори учасників (акціонерів), до компетенції яких, зокрема, входить вирішення питання про делегування своїх повноважень (за винятком повноважень, за значених пунктами 1—7 цієї статті) спостережній раді.

Повноваження і порядок роботи спостережної ради банку відповідно до статті 39 Закону визначаються його статутом або положенням про раду, затвердженими загальними зборами учасників (акціонерів). Згідно зі статтею 26 Цивільного кодексу України юридична особа має цивільну право-златність відповідно до встановлених цілей її діяльності. Правозлатність юридичної особи виникає з моменту затвердження її статуту або положення, а коли вона має діяти на підставі загального положення про організації даного виду — з моменту прийняття компетентним органом постанови про її створення. Якщо статут підлягає реєстрації, правозлатність юридичної особи виникає в момент реєстрації, тобто повноваження юридичної особи (в тому числі її органів управління) обов'язково закріплюються у статуті і виникають з моменту їх державної реєстрації. Зазначимо, що рішення про внесення змін до статуту банку відповідно до статті 16 Закону набуває чинності із часу реєстрації таких змін Національним банком України.

Отже, спостережна рада має право здійснювати свою діяльність тільки в межах повноважень, наданих їй загальними зборами учасників (акціонерів), закріплених у статуті або положенні про спостережну раду банку.

Разом із тим статтею 39 Закону передбачено, що однією із функцій спостережної ради є прийняття рішень щодо створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств, філій і представництв банку, затвердження їх статутів і положень. Отже, відповідь на поставлене запитання буде ствердною, з тією лише заувагою, що зазначене рішення спостережної ради обов'язково повинно бути внесено

на розгляд і погодження чергових загальних зборів учасників (акціонерів).

За яких умов операції з надання (погашення) кредитів визнані сумнівними?

Операції з наданням клієнтам або погашенням клієнтами, що є фізичними особами, кредитів у розмірах понад 10 тисяч євро, які видаються (вносяться) готівкою через касу банку, не мають ознак сумнівних операцій за таких умов:

- 1) наданням клієнтам та погашенням клієнтами, що є фізичними особами, кредитів здійснюється (як правило) у готівковій формі відповідно до внутрібанківських правил кредитування та вимог Положення "Про кредитування", затвердженого постановою Правління НБУ від 28.09.1995 р. № 246;

- 2) у процесі підготовки до укладення кредитного договору банк згідно зі статтею 49 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) дотримується основних принципів кредитування, перевіряє кредитоспроможність позичальника, наявність забезпечення кредиту тощо;

- 3) при укладенні кредитного договору виконуються вимоги частини першої статті 64 Закону, відповідно до яких банку заборонено входити у договірні відносини з анонімними особами;

- 4) отримання кредиту фізичною особою в будь-яких розмірах, як правило, обумовлене цільовим призначенням кредиту (споживчий кредит).

Таким чином, операції з надання та погашення банками кредитів, здійснювані в межах визначеної кредитної політики, не можна віднести до сумнівних.

Яким є порядок надання органам податкової служби документів, що містять банківську таємницю, в ході проведення податківцями планових перевірок банків?

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 62 Закону "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) інформація, що містить банківську таємницю, розкривається банками органам державної податкової служби України на їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності, здійснених протягом конкретного проміжку часу. Тобто йдеється насамперед про платників

податків — клієнтів банку.

Що ж до планових перевірок банківських установ органами державної податкової служби, то вони стосуються безпосередньо фінансово-господарської діяльності банків і пов'язані, як правило, з контролем за сплатою ними податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів, державних цільових фондів та неподаткових платежів саме банками як платниками податків.

У той же час, враховуючи те, що згідно зі статтею 55 Закону відносини банку з клієнтом регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку та угодами (договорами) між клієнтом і банком, а також те, що кредитні та депозитні договори, які укладає банк із клієнтами (зокрема, про здійснені ним угоди), містять відомості стосовно комерційної діяльності клієнта, тобто відповідна інформація (документи, що її містять) є банківською таємницею.

Отже, Національний банк України вважає, що з метою дотримання банками вимог щодо забезпечення збереження банківської таємниці клієнтів при здійсненні їх планових перевірок органами державної податкової служби слід застосовувати передбачений Законом порядок розкриття інформації, що містить банківську таємницю.

Як надається інформація за реєстром, передбаченим пунктом 1 Указу Президента України "Про врегулювання порядку одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства" від 27.06.1999 р. № 734/99 (надалі — Указ) на запит податкових органів?

На виконання Указу Національний банк України постановою Правління від 22.12.1999 р. № 602 затвердив Положення "Про порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами, позиками (зі сплатою відсотків за користування чи без такої сплати) в іноземній валюті, в тому числі поворотною фінансовою допомогою в

іноземній валюти" підлягають обов'язковій реєстрації Національним банком України шляхом видачі резидентам реєстраційних свідоцтв, як це передбачено абзаком третім пункту 1 Указу, а не шляхом ведення реєстрів.

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 62 Закону "Про банки і банківську діяльність" (надалі — Закон) інформація щодо юридичних осіб, яку віднесено до банківської таємниці, розкривається банками органам Державної податкової адміністрації України на їх письмовий запит із питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності, здійснених протягом конкретного проміжку часу.

В абзaci першому пункту 2 частини першої статті 11 Закону "Про державну податкову службу в Україні" зазначено, що органи ДПА в установленому законом порядку мають право одержувати безплатно від підприємств, установ, організацій, включаючи Національний банк та його установи, комерційні банки й інші фінансово-кредитні установи (служби), а також від громадян — суб'єктів підприємницької діяльності довідки, копії документів про фінансово-господарську діяльність, отримані доходи, видатки, про розрахункові, валютні й інші рахунки громадян, про наявність та обіг коштів на цих рахунках (у тому числі про ненадходження у встановлені терміни валутної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності) та іншу інформацію, пов'язану з обчисленням і сплатою

податків, інших платежів у порядку, визначеному законодавством, входити в будь-які інформаційні системи, зокрема комп'ютерні, для визначення об'єкта оподаткування.

Вважаємо, що органи Державної податкової адміністрації України відповідно до їх прав, передбачених статтею 11 Закону, в ході перевірки резидента з питань оподаткування та правомірності здійснення ним валютних операцій можуть звертатися до Національного банку з письмовим запитом стосовно конкретного резидента виключно з питань реєстрації його договорів, які передбачають виконання ним боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами в іноземній валюти, при цьому умови договорів — не розкриваються.

НУМІЗМАТИКА І БОНИСТИКА

Монети України

Про введення в обіг пам'ятних монет "Ковзанярський спорт"

Національний банк України, продовжуючи серію "Спорт", 30 січня 2002 р. ввів у обіг пам'ятні монети "Ковзанярський спорт" номіналами 10 гривень та 2 гривні, присвячені XIX зимовим Олімпійським іграм 2002 року в Солт-Лейк-Сіті (США).

Монету номіналом 10 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Діаметр монети — 38.61 мм, вага дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, якість виготовлення — пруф, тираж — 3 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Діаметр монети — 31.0 мм, вага — 12.8 г, якість виготовлення — звичайна, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На лицьовому боці (аверсі) монет ліворуч півколом зображено стилізований фрагмент сніжинки, на рельєфному тлі якого розміщено напис **УКРАЇНА** та малий Державний герб України; праворуч унизу на дзеркальному тлі містяться написи: на монеті зі срібла — **10 / ГРИВЕНЬ / 2002**, позначення металу та його проби Ag 925, вага дорогоцінного металу в чистоті — 31.1; на монеті з нейзильберу — **2 / ГРИВНІ / 2002**. На обох монетах розміщено лого-

тип Монетного двору НБУ.

На зворотному боці (реверсі) монет ліворуч на дзеркальному тлі зображені силует ковзаняра, праворуч півколом — стилізований фрагмент сніжинки, на рельєфному тлі якого розміщено напис у три рядки: **XIX ЗИМОВІ ОЛІМПІЙСЬКІ ИГРИ / СОЛТ-ЛЕЙК-СІТІ / 2002**.

Художники — Володимир Таран, Сергій Харук, Олександр Харук, Віталій Козаченко. Скульптори — Святослав Іваненко, Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети "Ковзанярський спорт" номіналами 10 гривень та 2 гривні, присвячені XIX зимовим Олімпійським іграм, є дійсними платіжними засобами України й обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для передачі.

Ринок державних цінних паперів України у січні 2002 р.

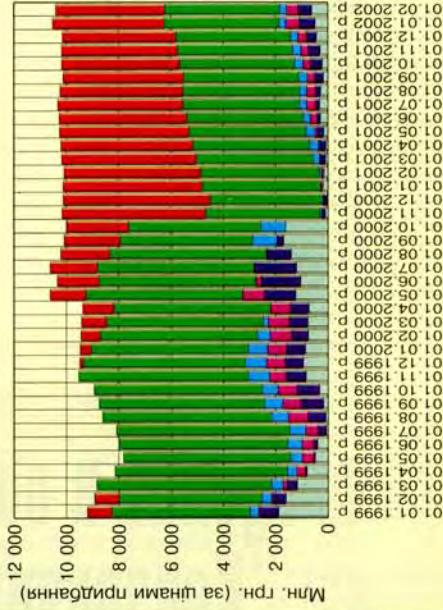
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у січні 2002 р.

Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція					Результати аукціону		
		Висставлено облігацій, шт.	Номінал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсоточна дохідність, %	Середньозважена дохідність, %
1	11.01.2002 р.	16 000	1 000	—	17.04.2002 р.	15 000	14 478.75	13.50	13.50
2	11.01.2002 р.	16 000	1 000	—	17.07.2002 р.	2 008	1 873.68	13.80	13.80
3	11.01.2002 р.	—	1 000	—	18.12.2002 р.	0	—	0.00	0.00
4	16.01.2002 р.	21 000	1 000	—	17.04.2002 р.	6 800	6 575.60	13.50	13.50
5	16.01.2002 р.	22 000	1 000	—	03.07.2002 р.	20 200	18 977.90	13.80	13.80
6	23.01.2002 р.	26 000	1 000	—	17.04.2002 р.	7 100	6 883.17	13.50	13.50
7	23.01.2002 р.	33 000	1 000	—	17.07.2002 р.	0	—	0.00	0.00
8	23.01.2002 р.	—	1 000	16.00	23.07.2003 р.	0	—	0.00	0.00
9	30.01.2002 р.	25 000	1 000	—	08.05.2002 р.	1 100	1 061.01	13.50	13.50
10	30.01.2002 р.	25 000	1 000	—	03.07.2002 р.	30	28.33	13.80	13.80
Разом		x	x	x	x	52 238	49 878.43	x	x

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за січень 2002 р.

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	52 238	49 878.43
Лютий	0	0.00
Березень	0	0.00
I квартал	52 238	49 878.43
Квітень	0	0.00
Травень	0	0.00
Червень	0	0.00
II квартал	0	0.00
I півріччя	52 238	49 878.43
Липень	0	0.00
Серпень	0	0.00
Вересень	0	0.00
III квартал	0	0.00
Жовтень	0	0.00
Листопад	0	0.00
Грудень	0	0.00
IV квартал	0	0.00
Усього з початку року	52 238	49 878.43

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 лютого 2002 р.)

Лиш дерево життя барвисто зеленіє

Штрихи до портрета
голови правління АКБ "Трансбанк"
Валентини Лашкевич

*Березень завжди асоціюється
зі святом Жінки.
Хочеться сказати відразу та
стільки щирих, ніжних слів!
Хочеться подякувати
за працю, доброту і любов.
Одна з цих ділових жінок —
Валентина Лашкевич.
Молода, симпатична, розумна.
Жінка-банкір. Жінка-мати.
Жінка-кохана.
Жінка — неординарна
особистість.*

Сім'я Островських: мама Марія Михайлівна, батько Василь Петрович, брат Василь, сестра Олена і (посередині) Валі.

*"Ось, дивіться,
яка я і городина моя!"*

Валі — п'ять років.

Дуже, дуже давно була зима. Справжня — з непроглядними сніговими, заметами, страшеною хурделицею. Такої нині й не буває. Хіба що цього року вона нас трішки побалувала, зате весна, що прийшла на початку лютого, вкоротила їй віку... А тоді, у дитинстві, снігу вистачало на всю зиму...

Валентина, яка росла в невеличковому містечку Пінську Брестської області, по-своєму любила сурові біло-руські морози, переметені багатоденною заметіллю дороги і величезні кучугури снігу, з яких стрілою можна було злітати на лижах. (Як інколи хочеться побути в тому раю блакитних і лазурних снів!). Вона любила рух, небезпеку, змагання. Вона з дитинства знала, що значить — здобути перемогу.

Найщасливіші дні в піонертаборі були ті, коли приїжджали батьки. А перепливти на човні через озеро Завицяя — чи не найвище задоволення. Валі — 9 років.

Фото з дошки пошани Одеського інституту народного господарства. Валентина — на другому курсі.

...Кажуть, люди одного покоління обов'язково схожі між собою. І дійсно, майже всі, чиї шкільні роки припали на шістдесяті, захоплювалися ансамблем "Бітлз", ковзанами, лижами, відвідували спортивні секції факультативи, брали участь у шкільних олімпіадах і мріяли стати або космонавтами, або детективами. Валя Лашкевич — не виняток. Вона успішно вчилася у фізико-математичній школі, займалася легкою атлетикою і була комсоргом класу. Діяльна, весела, невгамовна, вона завжди була в центрі всіх шкільних подій і в оточенні тих, хто прислухався до її думки. Здавалося, все так легко дається їй: і наука, і спортивні успіхи. Але ж насправді за цим стояв великий труд душі і вроджена обов'язковість. Як краща учениця Валентина соромилася чогось не знати на уроці, невпевнено відповідати біля дошки або не відвідувати факультатив. Щоразу, піднімаючи планку своїх можливостей, вона вчилася брати висоту за висотою. Особливо ж її захоплювало громадська робота. У своїх витівках Валя була непреревершена. І комсомольський колектив, який вона очолювала, жив якимось особливим, сповненим незабутніх подій життям.

Дуже серйозна і водночас симпатична мрійниця Валентина, начитавшись детективів, уявляла себе суворим слідчим. Та коли відлунав останній дзвонник. Попереду — доросле життя.

дзвоник, своїй дитячій мрії про юридичний Валя сказала "стоп". Вона не звикла до поразок і вміла реально оцінювати свої можливості. Конкурс на юрфак серед учораших школярів сягав 20 чоловік на місце. Але ж так хотілося вчитися у престижному вузі, у великому місті, близько біля моря!.. Гортуючи довідник для вступників до вищих навчальних закладів, Валентина зупинилася на Одеському інституті народного господарства.

Успішно склавши іспити, вона стала студенткою кредитно-економічного факультету ОІНГ. Вступаючи на цей факультет, Валентина й гадки не мала, що основна дисципліна тут — бухгалтерія у банках. Робота бухгалтера уявлялася їй нудною і рутинною. Розчарувавшись одразу у своєму виборі, Валентина вирішила для себе: "Обов'язково переведусь на плановий". Але минали сесія за сесією, і Валя, яка звикла все ретельно конспектувати і навіть до вивчення нешківих предметів ставилася сумлінно, якось спіймала себе на думці: яка приваблива й витончена — наче жінка — ця бухгалтерія. Й донині вона влячна долі, що вибір, зроблений, по суті, підсвідомо, виявився правильним, таким підходящим для її натури й характеру. В інституті Валентина також залишалася лідером. Була головою студентського наукового товариства, комсоргом факультету. Прагнула охо-

пити все, поспішала жити, пам'ятаючи, що життя, в принципі, примножується на суму збереженого часу... Її надихала жадоба удач, визнання, першості. Вона прагнула злагодити силу Всесвіту і зрозуміти філософію щастя.

Зі своїм коханням Валентина зустрілася... по телебаченню. Захоплено дивилася КВК, де капітаном команди Одеського нартоспу був Михайло Лашкевич. Одразу "поклали на нього око" і... І закохалася на все життя.

28 червня 1975 року Валентина отримала червоний диплом і направлена до Київської обласної контори Будбанку СРСР. А через тиждень Валентина і Михайло відгуляли весілля.

Все йшло за планом. Біографія схожа на сотні інших, якщо не брати до уваги особистість, яка в однаковій ситуації може проявлятися по-різному...

Наступного дня після весілля. Липень 1975 року.

В інституті відлунав останній дзвонник. Попереду — доросле життя.

Специальність "Бухгалтерський облік у банках" у ті часи була, можна сказати, дефіцитною. При найміні в столичному інституті народного господарства таких фахівців не готовали. Тому і Валентину Лашкевич, і Валентину Антонюк, і Наталію Акимову, і Віктора Кравця, які прибули на роботу до Будбанку, зустрічали радо.

Лашкевич направили до Жовтневого районного відділення обласної контори Будбанку, і свою трудову кар'єру вона починала по суті з найменшої посади — старшого бухгалтера. Перше, що її вразило тут, — стоси паперів, із якими вправно "розправлялася" головний бухгалтер Марія Марківна Новосельцева. "Фантастика!" — думала Валентина. — Як вона знає, що робити з кожним документом?" Лашкевич придивлялася, вчилася. А вже через рік її підвищили, запропонувавши посаду заступника головного бухгалтера у Подільському районному відділенні міської контори Будбанку.

Валентина з дітьми Юлею та Артемом. 1983 рік.

...Це були особливі часи для банків. Зашкарбулу царину радянської банківської системи, де зарплата споконвіку була мізерною, персонал становили переважно люди з 20–30-річним стажем, а фахівці фактично не просувалися по службових сходинках, стала опановувати молодь. Активна, сповнена ентузіазму і честолюбивих прагнень, молода генерація вносила свіжий струмінь у затхле життя фінансових установ, стверджуючи новий — серйозний і відповідальний — підхід до службових обов'язків, пропонуючи нові ідеї і, власне, формуючи нову свідомість банківського працівника. На перший погляд, зелена, недосвідчена молодь прогресивно дивилася на речі, які, здавалося б, ніколи не потребуватимуть ніяких змін. Вона мала свої переваги: завзяття, жвавий, недогматичний розум, бажання вчитися, опановувати нове, докупуватися до істини.

Але життя є життя, ним, як і собою, жінка може розпоряджатися до народження дитини. У 1977 році Валентина народила дівчинку. Юлечка була дуже хворобливою, і мама подала заяву про звільнення, яку підписали. Однак в облконторі надто цінували молодих спеціалістів. Начальник управління кадрів Ірина Костюченко влаштувала справжній скандал. “Як могли звільнити Лашкевич? Ми її аж з Одеси взяли!” І заднім числом керуюча Подільським відділенням Будбанку Таїсія Дмитрівна Михалюк наказ змінила: Валентині дали місяць відпустки без збереження заробітної плати.

Валентина і плакала, і раділа. Переживала — на кого залишатиме маленьку. І торжествувала — що вона потрібна на роботі, що її цінують. Довелося привезти з Білорусі няничку і знову стати до роботи. Із зарплати 95 карбованців 45 віддавала няні. Зрозуміло, матеріального сенсу в такій роботі не було, зате був інший — у відчутті своєї необхідності, у щоденній праці, одержимість якою Валентина вважала єдиною віправданою формою існування.

Наступна сходинка службової кар'єри Валентини Лашкевич — головний бухгалтер ОПЕРУ Республіканської контори Будбанку СРСР. Відповідальна керівна посада вимагала неабиякої працевздатності. Але у Валентини її вистачало. І коли в 1982 році вона народила Артема, думок про те, щоб залишити роботу, не виникало. Свекруха сказала: “Синочка привозьте в Полтаву, доглядатимемо самі, а тобі, Валю, кар'єру треба робити”. Щоправда, за кар'єрою Валентина не гналася, але ж честолюбством її Бог не обділив. Саме ця риса характеру завжди спонукала її багато працювати. А такі люди не залишаються непоміченими, їх “кидають” туди, де важче, складніше, де потрібна висока самовідданість.

працювали на електронних машинах типу ЄС 1035. Голова правління Промінвестбанку Володимир Павлович Матвієнко, був, по суті, першим в Україні банкіром, який побачив майбутнє за комп'ютерним управлінням. І в той час, коли банки ще постарому вели бухоблік, Матвієнко вдався до сміливого експерименту, вперше запровадивши у Мукачівському відділенні Промінвестбанку ведення бухобліку на комп'ютерах. Це була абсолютно нова концепція автоматизації банківських установ, на втілення якої взяв курс Промінвестбанк. Валентині Лашкевич доручають найвідповідальніші завдання. Вона їздить до Москви, здає річні бухгалтерські звіти, відстоює інтереси Республіканської контори у Будбанку СРСР.

Заступник головного бухгалтера Республіканської контори Будбанку СРСР Валентина Лашкевич на своєму робочому місці. 1990 рік.

Валентина з сім'єю любить активний відпочинок. 1985 рік.

Лашкевич призначають заступником начальника управління бухгалтерського обліку і звітності Республіканської контори Будбанку СРСР (нині — Промінвестбанк). Це було справжнє горнило. Доводилося з областей приймати звітність, писати методичні листи щодо застосування бухгалтерських рахунків. Засукавши рукави, рішуче братися за наведення порядку в документації. Належало класифікувати папери, створити картотеку законодавчих і нормативних актів, упорядкувати все це. Всі обчислювальні центри банків тоді

Артем пішов у перший клас. Поряд із ним сестра Юля.

Валентина з колегами на курсах підвищення кваліфікації в Голландії. 1995 рік.

Якраз у цей час відбувається злиття клієнтури Держбанку і Будбанку, погодження балансів, переведення залишків коштів. Працювати стає ще складніше. А Матвієнко пропонує Лашкевич перейти на ще відповідальнішу ділянку — у міську контору Промінвестбанку, на посаду заступника головного бухгалтера. В Києві на той час діє 14 районних відділень ПІБу, і до молодого фахівця з досвідом приходять головні бухгалтери, як у школу, щоб вчитися. Валентина і сама вчиться. Займається самоосвітою, вивчає міжнародний досвід. Володимир Матвієнко відправляє її разом із Володимиром Бондарем у відрядження до Ленінграда, де вони знайомляться з організацією роботи першого комерційного інноваційного банку. Після їх повернення Матвієнко пропонує Валентині посаду головного бухгалтера одного з перших у нашій державі комерційних банків — Українбанку. Але вона відмовляється: діти саме у тому віці, коли потрібне мамине виховання.

У цей час починають створюватися галузеві комерційні банки. Кваліфікованих фахівців не вистачає. Валентину Лашкевич запрошує на співбесіду міністр шляхового будівництва Віктор Гуц. Суть зустрічі була проста: він запропонував Лашкевич, котра до того вже сімнадцять років працювала в системі Промінвестбанку, посаду головного бухгалтера в банку, який існував поки що тільки на папері. Міністр пояснив, що з метою обслуговування, кредитування та сприяння розвитку дорожньої галузі Український державний концерн “Укршляхбуд” на зборах своїх організацій у листопаді 1990 року прийняв рішення про створення власного галузевого банку. Про-

Найбільше Валентина любить свою дружину сім'ю.

позиція здалася Валентині досить привабливою, її захотілося взяти участь у такому відповідальному починанні.

1 жовтня 1991 року голова правління Костянтин Самойленко і головний бухгалтер Валентина Лашкевич приступили до роботи. За тиждень НБУ під № 22 зареєстрував Київський комерційний дорожній банк “Київшляхбанк”. Варто лише пригадати, як усе починалося. У господарстві так

званого банку було лише два стільці, та й то поламані, і стіл. Папір, олівці, ручки купували самі. А найбільшим скарбом Київшляхбанку в той час були нормативно-правові акти, яких Лашкевич зібрала чимало.

Справи йшли на перших порах не так, як хотілося. На те існували об'єктивні причини: банк мав лише одного корпоративного клієнта, тобто на перший план висувалися інтереси галузі. Це, безперечно, стримувало розвиток Київшляхбанку. Крім цієї проблеми, були ще десятки

У 1995 році Валентина Лашкевич у складі урядової делегації була запрошена в США для вивчення досвіду роботи фінансових інститутів цієї країни. Фото зроблено біля посольства України в США.

інших. І одна з основних полягала в тому, що всі облавтодори, а вони були державними, брали участь у заснуванні банку. Саме в 1991 році, коли почалося становлення ринкових відносин, держпідприємствам надали таке право — купувати акції акціонерних підприємств. Але після того (Л.Д.Кучма був тоді Прем'єр-міністром) вийшов декрет Кабінету міністрів, згідно з яким державним підприємствам заборонялося брати участь у статутних капіталах комерційних структур, в тому числі й банків. Це був справжній удар по галузевому банку. Причому несправедливий: державні й комерційні підприємства поставили у нерівні умови. Лашкевич, як і її колеги-банкіри, шукала вихід. Валентину Василівну яка, пройшовши чергову сходинку заступника, на той час стала головою правління банку, це турбувало більше від інших, адже серед акціонерів

“Будь-яке бажання може здійснитися. Треба лише дуже захотіти”.

Київшляхбанку понад 50 відсотків становили державні підприємства. Таких банків, погодьтеся, небагато. І необхідно було боротися за своїх акціонерів.

“Як же діяти далі?” — не заспокоювалася Лашкевич. Держпідприємствам заборонено бути акціонерами комерційних банків, їх частку передано Міністерству фінансів. Але ж це несправедливо! Адже акції купуються з прибутку, і кожне підприємство має право розпоряджатися ним на свій розсуд.

Валентина Василівна не вміла сидіти склавши руки. Треба діяти, говорила собі. А на думку мимоволі спадали знайомі зі шкільних років слова поета Гете: “Теорія, мій друге, сіра скрізь, лиш дерево життя барвисто зеленіє...”

На зустрічі Президента Л.Д. Кучми із членами Ради Асоціації українських банків Лашкевич порушила цю болочу для банків проблему. Невдовзі вийшла постанова Кабміну, згідно з якою державним підприємствам поверталося право на участь у статутних капіталах акціонерних товариств.

Банк, ровесник незалежності, разом із молодою Українською державою переживав нелегкі часи становлення. Доводилося постійно долати труднощі, викликані змінами макро- і мікроекономічної ситуації, посиленням конкуренції. Багато проблем також виникало, як кажуть, з нічого, наприклад, із необдуманого рішення когось із чиновників... Для банків, які активно підтримували політику держави і в активах яких було понад 50% облігацій державної позики, реструктуризація їх погашення на п'ять років означала майже

крах. “Але ж цього не можна допустити!” — гаряче доводила на всіх рівнях Лашкевич. — Слід рахуватися з реальністю. Наши банки такі, як вони є: не гірші, але й не кращі. Не можуть вони вкладати гроші у довгострокові інвестиції, хай навіть у державні проекти. Не можуть! Банкам потрібні короткострокові вкладення, щомісячні комісійні, живий грошовий оборот. Зрештою, в таких рішеннях немає ніякої логіки, адже акціонерний банк — це і приватний капітал”.

ківському кредитному ринку, позичали гроші, в тому числі й у Київшляхбанку. Зрозуміло, борги так і не повернули. Це теж деякою мірою позначилося на Київшляхбанку, адже збитки доводилося погашати за рахунок власних прибутків.

Багато хто не витримував, ішов із банків на легший хліб. Трималися тільки ті, хто прийшов за покликанням, для кого на першому місці була робота й на останньому — зарплата. Валентина повністю віддавалася банку.

Разом із чоловіком Михайлом Валентина завжди почиває себе щасливою жінкою.

Лашкевич у цій боротьбі була на передньому краї. “Лиш дерево життя барвисто зеленіє”, — повторювала вона, пропонуючи замість мідяків уявного благополуччя держави за рахунок банків купюри справедливості. Її раціональний розум, практицизм і вміння доводити правильність своєї позиції і цього разу отримали перемогу. Банкірам удалось переконати уряд у недоречності такого кроку. І тім пішли назустріч.

У розвитку банківської системи були різні періоди. Як відомо, до 1994 року банки заробляли на інфляції. За її темпів — понад 10 000% річних — неповернутий кредит через кілька місяців знешінювався, і його з легкістю можна було перекрити емісійними надходженнями. Тож банки досить часто ризиковали. Падіння темпів інфляції та ризикова діяльність привели до банкрутства Економбанку, “Алекса” та “Конгресу”. Вони активно працювали на міжбан-

ківському кредитному ринку, позичали гроші, в тому числі й у Київшляхбанку. Зрозуміло, борги так і не повернули. Це теж деякою мірою позначилося на Київшляхбанку, адже збитки доводилося погашати за рахунок власних прибутків.

Торік АКБ “Трансбанк” відзначив десятиріччя своєї діяльності. Усі ці десять напружених і щасливих літ прожила з ним Валентина Лашкевич. Мало це чи багато? З точки зору історії начебто й мало. Але з точки зору історії вітчизняної банківської системи — рівно стільки ж, скільки її самій.

— Я не уявляю себе без банку, — говорить Валентина Василівна. — Це мій дім, мої радощі й невдачі, моя доля...

Усі десять років Трансбанк працював прибутково, не порушивши жоден із нормативів Національного банку.

Уже із цього одного факту можна зробити висновок про надійність даної фінансово-кредитної установи. У неї і кредо таке: діловітість, порядність, чесність і взаємодопомога.

Банк дорожить своїми клієнтами, коло яких щороку розширяється. Нині їх понад чотири тисячі: колективи державного сектору, комерційно-підприємницькі структури, громадські організації та установи, підприємства дорожньої галузі Української державної корпорації "Укравтодор", ТОВ "Слов'янські нафтопродукти", підприємство з іноземними інвестиціями "АТЕК-95", ТОВ "Нафта-Юг", Державне київське підприємство з виробництва бактерійних препаратів "Біофарма", комунальні господарства Львівської області. Наївбагливіша клієнтура задоволена високим, якісним рівнем послуг за всіма напрямами банківської діяльності.

Банк зумів зберегти свій імідж і набув репутації стабільної фінансової установи. Нині активи Трансбанку становлять 75 мільйонів гривень, капітал — 34 мільйони гривень.

Пріоритетом кредитної діяльності Трансбанку є сприяння розвитку вітчизняних галузей народного господарства та підтримка вітчизняного виробника. Основні напрями вкладення коштів — дорожня галузь, будівництво автошляхів, нафтovий комплекс, забезпечення паливно-мастильними матеріалами сільгоспвиробників та інших споживачів, підприємництво, фармацевтична галузь.

Банк отримав від Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку всі необхідні ліцензії. Нинішнього року Трансбанк стане афілійованим членом міжнародної платіжної системи Європей. До цих здобутків варто додати ще один: Трансбанк першим в Україні почав працювати за системою американської компанії Вестерн Юніон, яка дає змогу передавати або отримати грошові перекази протягом 15 хвилин із будь-якого куточка світу. Він використовує в роботі сучасні міжнародні платіжні та інформаційно-дилінгові системи СВІФТ і Рейтер — Ділінг, є абонентом глобальної міжнародної мережі Інтернет, успішно працює з банківськими металами, дорожніми чеками, пластиковими картками Віза, Мастеркард/Єврокард. Нещодавно Трансбанк відкрив філії в Києві, Львові, Херсоні.

І все ж, попри здобутки, банківську систему не перестають діставати проблеми. Валентина Лашкевич як член

На святі 80-річчя Одеського інституту народного господарства. Валентина Василівна Лашкевич з професором Анатолієм Карповичем Пакротаном і своїм однокурсником, нині ректором цього вузу Михаїлом Івановичем Зверяковим.

Ради Асоціації українських банків на всіх рівнях захищає їхні інтереси. Зовсім недавно, як сніг на голову, звалилася ще одна проблема. Державна служба охорони раптом вирішила підвищити вартість охорони банків. Отже, тепер треба доводити невідповіданість цього рішення. А невідповідане воно тому, що прибутки в банків зменшуються, рентабельність знижується, дохідність операцій, ставки рефінансування, комісійні за послуги падають... Звідки взяти додаткові гроші на охорону? Але ж ДСО — монополіст у державі, інших варіантів немає... "Є, — говорить Валентина Василівна, — саме монополісти й повинні нас зрозуміти. До кого ж тоді звертатися?" Що ж, здається, і цю справу банкіри виграють. Коли матеріал готовувався до друку, Валентина радісно повідомила: "У нас є позитивні зрушенні..."

Така вона — банкір і жінка Валентина Лашкевич. Розпочавши свою ділову кар'єру з найнижчої бухгалтерської посади, вона, наче гаму, послідовно й легко пройшла їх усі, в 39 років очоливши банк. І не просто очолила — створила його практично з нуля... Заступник голови правління Трансбанку Микола Шкода говорить:

— Наш банк відрізняється від інших мікрокліматом, доброзичливістю до клієнтів. Велика заслуга в цьому Валентини Василівні. Вона турбується про кожного, дбає про наш

соціальний захист, справедлива, вимоглива до себе і підлеглих.

Непросто жінці, яка має сім'ю, двох дітей, обіймати керівну посаду. Напевно, треба мати натуру Валентини — енергійну, кипучу, непосидячу, — вміти дорожити своїм часом і оточувати себе людьми, які не підведуть у жодній ситуації.

— Не можна бути жорстким диктором, як і надто ліберальним керівником, — говорить Валентина. — У кожному окремому випадку необхідно діяти так, як того потребує ситуація.

Звичайно, так... Але у жінок почуття обережності, самозбереження розвинуті краще, ніж у чоловіків. Це теж допомагає їм у роботі. До речі, у фірмі, де жінка — керівник, завжди порядок. Не лише у справах, а й в офісі, і в колективі...

Валентина за знаком зодіаку Козеріг, а за китайським календарем — Змія. Від першого взяла якості лідера і впертість характеру, від другого — мудрість і толерантність. У поєднанні вийшов сильний керівник. Причому, як говорить головний бухгалтер, член правління Трансбанку Ніла Рудак, яка працює тут із 15 жовтня 1991 року, Валентина Василівна такий керівник, у якого всім керівникам треба вчитися відданості інтересам банку, працездатності, високому професіоналізму, почуттю справедливості.

— Секрет знаєте в чому? — запитує Валентина. — Чим більше працюєш — тим більше встигаєш...

Вона весело смеється. Нещодавно, на день народження, її подарували лижі і прекрасний спортивний костюм. Збулася, можна сказати, мрія дитинства. Тепер хочеш — не хочеш, а робочий графік ще більше треба ущільнити. Можливо, навіть за рахунок сну. Лише не за рахунок краси. Хтось із журналістів якось запитав у Валентини, що б вона купила, якби її подарували мільйон.

— Такого не буває. Гроші з неба не падають, — відповіла вона тоді. — Але якщо помріяти... Накупила б собі безліч красивих суконь і будинок із вікнами в сад...

А мені чомусь спали на думку вірші Ірини Жиленко: "Ніхто на світі не повинен знати, що в цьому домі, повному досад, я — не людина, я — вікно у сад".

Вікно у сад, у якому так буйно й неповторно цвітуть яблуні, в якому затишно і гарно мріяти й жити...

Людмила Патрикац,
"Вісник НБУ".

АННОТАЦИИ

Владимир Кротюк, Александр Киреев, Анна Карчева. Банковская система Украины в 2001 году: проблемы, тенденции, перспективы.

Анализ основных показателей деятельности банков Украины, в частности — структуры активов, обязательств и балансового капитала банковской системы страны за 2001 год.

Структура активов, обязательств и балансового капитала банков Украины по состоянию на 01.01.2002 г.

Александр Романенко. Управление процентным риском денежных потоков банка.

Автор поднимает основные вопросы, связанные с проблемами согласования стоимости активов в портфеле банка и цены привлеченных средств, что является сущностью управления процентным риском. В статье даны определения основных понятий, касающихся этой темы, описаны схемы и процедуры управления процентным риском.

Нина Костина, Сергей Сучок. Моделирование деятельности коммерческого банка в условиях неравномерности платежных сроков и существования валютного обмена средств.

Опыт построения имитационной модели деятельности коммерческого банка. Приведены показатели работы банка, которые можно получить с использованием предложенной модели.

Любовь Федулова. Управление качеством банковских услуг — залог успеха в борьбе за клиента.

Поднята актуальная тема формирования системы управления качеством банковских услуг в Украине. Автор использует данные комплексного маркетингового исследования работы в этом направлении некоторых отечественных банков.

Юрий Заруба. Составные ценовой политики банка.

Рассматривается методика установления кредитными организациями цен на банковские продукты в условиях обострения конкурентной борьбы на рынке финансовых услуг.

Изменения, внесенные в Государственный реестр банков Украины в январе 2002 г.

Дмитрий Крохмалюк. Украинский профессиональный банк: золотой ключик успеха.

Статья посвящена 10-летнему юбилею Украинского профессионального банка.

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за январь 2002 года).

Учетный курс гривни к национальным валютам стран Европейского валютного союза, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за январь 2002 года).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за январь 2002 года).

Алексей Кузнецов. Богдан Гаврилишин: взгляд на мир — предыдущие и последующие 50 лет.

Оценка мирового развития и его перспектив, представленная

иностранным членом Национальной академии наук Украины, членом Римского клуба, профессором Б.Гаврилишиным на встрече с сотрудниками Национального банка Украины.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в январе 2002 г.

Механизмы и объемы рефинансирования Национальным банком Украины коммерческих банков, средние процентные ставки НБУ и коммерческих банков, динамика роста денежной массы по состоянию на 01.02.2002 г.

Юрий Иваненко. Как вернуть сбережения в учреждениях Сберегательного банка бывшего СССР гражданам Украины.

Автор анализирует ход выполнения Закона "О государственных гарантиях восстановления сбережений граждан Украины", знакомит читателей с соответствующими рекомендациями Счетной палаты Украины.

Наталья Шульга, Александра Сокольская. Конкурентная позиция банка на рынке платежных карт.

Изложенная авторами методика даст возможность коммерческим банкам не только оценить собственную конкурентную позицию на рынке платежных карт, но и определить факторы, которые существенно влияют на ее формирование.

Татьяна Мирошниченко. СЭП НБУ: межбанковские расчеты в 2001 году.

Краткий анализ работы СЭП НБУ в 2001 году в разрезе использования банковскими учреждениями Украины разных моделей обслуживания консолидированного корреспондентского счета.

Милионная карточка VISA в Украине.

Сообщение о встрече руководства VISA International с журналистами, посвященное выпуску 1 000 000 карточек этой системы в Украине.

Анна Жигайлло. Оценка активов и обязательств, концепция нынешней стоимости.

Исследуется тема объективности оценки активов и обязательств банка.

Регулирование банковской деятельности: разъяснения специалистов НБУ.

Ответы на вопросы, касающиеся порядка применения некоторых положений нормативно-правовых актов, связанных с регулированием банковской деятельности.

О выпуске в обращение памятных монет "Ковзанярський спорт".

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятных монет номиналами 10 и 2 гривни, посвященных конькобежному спорту. Монеты выпущены к XIX зимним Олимпийским играм 2002 года в Солт-Лейк-Сити (США). Фотоизображение аверса и реверса монет.

Рынок государственных ценных бумаг Украины в январе 2002 г.

Аналитические материалы в форме таблиц и графика о результатах аукционов по размещению облигаций внутреннего государственного займа в январе 2002 года.

Людмила Патрикац. Лишь древо жизни вечно зеленеет...

Очерк о председателе правления АКБ "Трансбанк" Валентине Васильевне Лашкевич.

ANNOTATIONS

Volodymyr Krotiuk, Oleksandr Kireyev, Anna Karcheva. *Banking System of Ukraine in 2001: Problems, Trends, Prospects.*

Analysis of principal factors of activities of Ukrainian banks, in particular, structure of assets, liabilities and balance capital of the banking system of the state within 2001.

Structure of Assets, Liabilities and Balance Capital of Ukrainian Banks as of January 1, 2002.

Oleksandr Romanenko. *Interest Risk Management Regarding Money Flows of a Bank.*

The author touches key issues concerned with problems of adjusting the costs of assets in a bank's portfolio with costs of attracted funds which is the main point in interest risk managing. Definitions of principal concepts pertinent to this topic are given in this article, schemes are procedures for interest risk managing are described.

Nina Kostina, Serhiy Suchok. *Modeling of Commercial Bank Activities under Conditions of Irregular Pay Terms and Existence of Funds Currency Exchange.*

Experience in making a simulation model for commercial bank activities. Indicators of functions of a bank are rendered, they can be reached using the suggested model.

Lyubov Fedulova. *Banking Services Quality Management — Good Success in Struggle for a Client.*

An actual topic is touched upon forming the system to manage banks' services quality in Ukraine. The author uses data of complex marketing investigations of this problem based on some domestic banks.

Yuriy Zaruba. *Components of Price Policy of a Bank.*

This article considers methods of credit organizations' pricing on bank products under an aggravated competitive struggle in the financial services market.

Changes Making into the State Banks Register of Ukraine in January, 2002.

Dmytro Krokhmalyuk. *Ukrainian Professional Bank: Golden Key for Success.*

This article is devoted to the 10th anniversary of the Ukrainian professional bank.

Official Exchange Rates Set Monthly by the NBU for the Hryvnia against Foreign Currencies (January, 2002).

Calculation Rates Set Daily by the NBU for the Hryvnia against Foreign Currencies of the European Monetary Union (January, 2002).

Official Exchange Rates Set Daily by the NBU for the Hryvnia against Foreign Currencies (January, 2001).

Oleksiy Kuznetsov. *Bohdan Havrylyshyn: Views on the World — 50 Years, Previous and Future.*

Bohdan Havrylyshyn, foreign member of the National Academy of Sciences of Ukraine, member of the Rome Club gives his marks concerning the world development and its prospects during his meeting with employees of the National Bank of Ukraine.

Main Monetary Parameters of Money and Credit Market of Ukraine in January, 2002.

Mechanisms and volumes of refinancing commercial banks by the National Bank of Ukraine, the NBU and commercial banks average interest rates and dynamics of money supply growth as of February 1, 2002.

Yuriy Ivanenko. *Is it Possible to Get Back Savings from the Savings Bank of the Former USSR to Ukrainian Residents?*

The author analysis the process of execution of the Law "On State Warranty of Restoring Savings of Ukrainian Residents", introduces to readers the corresponding recommendations of the Accounting Chamber of Ukraine.

Nataliia Shulha, Oleksandra Sokolska. *Competitive Position of a Bank in the Pay-Cards Market.*

Methods, presented by authors, will give commercial banks the possibilities not only to estimate their own competitive position within the pay-cards market but to define factors which influence upon its formation.

Tetiana Miroshnichenko. *The NBU SEP: Interbank Settlements in 2001.*

Brief analysis of the NBU SEP activity within 2001 concerning using the different models of servicing a consolidated correspondent account by banking institutions of Ukraine.

Millionth VISA Card in Ukraine.

Information on a meeting of VISA International leaders with journalists, devoted to the millionth VISA card issued in Ukraine.

Anna Zhyhalo. *Assets and Liabilities Estimation, Concept of Their Present Cost.*

This article investigates an objectivity of estimation of assets and liabilities of a bank.

Banking Activity Management: the NBU Experts Give Explanations.

Responses regarding the procedure of using some provisions of normative and legal acts concerned with banking activities management.

Issue of Commemorative Coins "Skating."

An official information on issue and a numismatic description of commemorative coins of 10 and 2 hryvnias denominations is dedicated to skating. Coins are devoted to the 19th Winter Olympic Games of 2002 in Salt Lake City (USA). Photos of coins' obverse and reverse are presented.

State Securities Market of Ukraine in January 2002.

Analytical materials are presented in the form of tables and a diagram on results of auctions on T-bill placement in January 2002.

Lyudmyla Patrykats. *The Tree of Life is Green Forever.*

It is a sketch about Valentyna V. Lashkevych, Chairman of the Joint-Stock Commercial Bank "Transbank".

До уваги авторів!

Шановні друзі!

Надсилаючи до редакції матеріали, просимо виконувати такі правила.

I. Вимоги до текстових матеріалів:

1. Стаття має відповідати тематичному спрямуванню журналу.

2. Рукописи для публікації подаються:

а) електронною поштою (litvinova@bank.gov.ua) або на дискеті (Word) та у двох роздрукованих екземплярах. Файл *.doc необхідно продублювати в *.rtf форматі;

б) паперовий варіант статті має бути надрукований на одній стороні аркуша 12 або 14 кеглем через два інтервали (29 рядків на сторінці, ширина полів зліва — 3 см).

3. Максимальний обсяг статті — 15 сторінок (30 — 35 тисяч знаків із пробілами), як виняток — 20 сторінок (45 — 50 тисяч знаків із пробілами).

4. Статті надсилаються українською мовою. Прізвища іноземних авторів, назви наукових праць, терміни тощо після викладу українською мовою подаються в дужках мовою оригіналу.

5. До рукопису додається анотація, в якій має бути стисло і чітко сформульована головна ідея статті та обґрунтована її актуальність.

6. У вихідних даних обов'язково вказуються прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів), місце роботи, посада, вченій ступінь та наукове звання, службова та домашня адреси, службовий та домашній телефо-

ни, ксерокопія довідки про присвоєння Державною податковою адміністрацією ідентифікаційного номера (для іногородніх — адреса місцевої податкової інспекції). Необхідно також обов'язково поставити підпис.

7. Цитати, таблиці, статистичні дані, цифрові показники подаються з посиланням на джерела (назва, місто, видавництво, рік, том, сторінка). Список використаних джерел подається наприкінці статті. Посилання в тексті на ту чи іншу працю позначається порядковим номером цієї праці за списком.

8. Статті подаються в структурованому вигляді: розділи, підрозділи мають бути виділені, з назвами (особливо для великих статей); головні думки автора та висновок виділяються в тексті напівжирним шрифтом, курсивом або підкресленнями.

9. До рукопису додається заява з підписами авторів про те, що надіслана праця не друкувалася і не подана для публікації до інших видань.

10. Скорочення, крім загальноприйнятих (скорочення мір, термінів, математичних величин), не допускаються.

11. Шрифти використовуються Times New Roman Суг, Arial Суг.

II. Вимоги до ілюстративних матеріалів:

1. До статті додаються якісна кольорова фотокартика автора або слайд (гірше — негатив), а також інші ілюстрації, придатні для сканування (непошкоджені, чіткі і якісні).

2. Якщо фотографія надається в електронному вигляді, то вона повинна мати роздільну здатність не менш як 300 dpi (Photoshop — формат .tif чи .eps).

3. Графіки подаються окремим файлом у Excel.

4. До кожного графіка обов'язково подається окрема таблиця даних, на основі якої він збудований, та його паперова роздруковка в кольорі. Зведені таблиці даних не бажані.

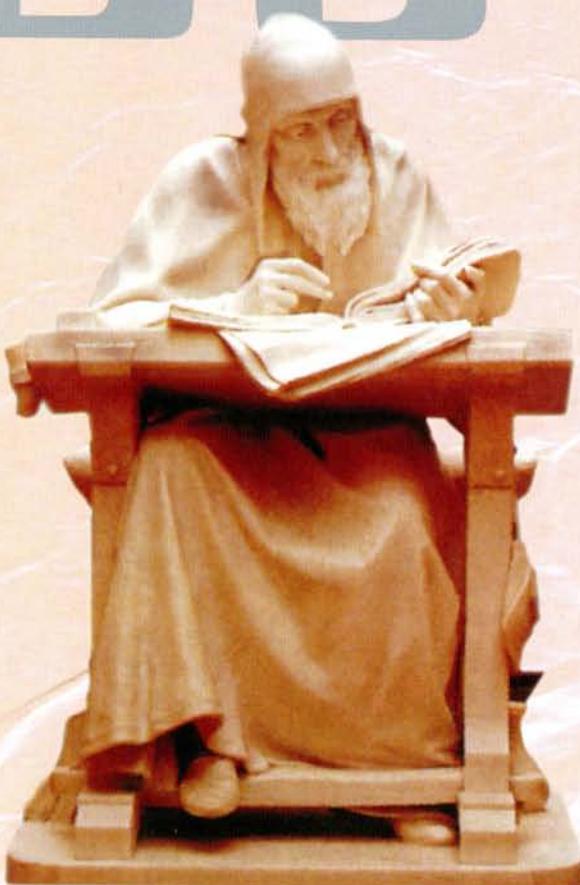
5. Таблиці і графіки повинні бути пронумеровані і мати назву.

6. Подаючи весь матеріал у цілісному вигляді, схеми і таблиці слід додатково подавати ще й окремим файлом.

III. Статті, оформлені з порушенням зазначених правил, а також рукописні матеріали до розгляду не приймаються.

IV. Редакція передає статті на рецензії кваліфікованим фахівцям Національного банку та членам редколегії, а також залишає за собою право скорочувати і редагувати статті.

V. Відповідальність за точність викладених фактів несуть автори.

Передплатний індекс журналу "Вісник НБУ" і додатка до нього
"Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
у Кatalозі періодичних видань України — 74132